

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการพัฒนาความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนภาษาไทยโดยใช้หนังสือนิทานร้อยกรอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นกรอบความคิดสำหรับการวิจัยดังต่อไปนี้

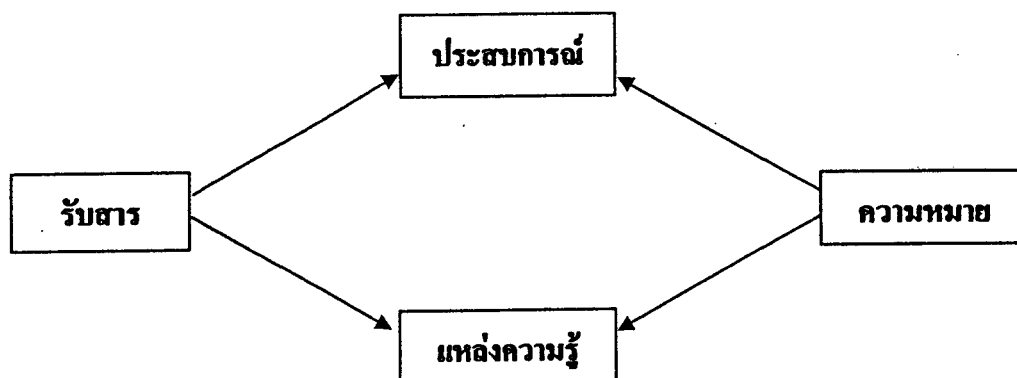
1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับความสามารถในการอ่าน
2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับความสามารถในการคิดวิเคราะห์
3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับความสามารถในการเขียน
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหนังสือนิทานร้อยกรอง
5. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการอ่าน
 - 6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์
 - 6.3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเขียน
 - 6.4 งานวิจัยที่เกี่ยวกับหนังสือนิทานร้อยกรอง

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับความสามารถในการอ่าน

1.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอ่าน

การอ่านเป็นส่วนหนึ่งของภาษาที่มีลักษณะขอบข่ายกว้างขวางครอบคลุมหลายด้าน ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของสมอง ซึ่งขึ้นอยู่กับคุณภาพและข้อมูลของประสบการณ์เดิมของผู้อ่าน

ทฤษฎีการอ่านของทราบาซโซ (Trabasso อ้างถึงใน สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ 2539: 58) คือผู้อ่านรับรู้ข่าวสารได้โดยใช้สายตารับรู้ ต่อจากนั้นจะทำการเปรียบเทียบกับประสบการณ์เดิมกับสาระที่ได้รับรู้ความหมาย แล้วตัดสินใจหาคำตอบจากความรู้ใหม่ ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 แผนภูมิลำดับขั้นของการอ่านตามทฤษฎีของ Trabasso

ก. การรับสาร โดยใช้สายตารับรู้ได้แก่การอ่าน

ข. การใช้ประสบการณ์เดิม ความจริงและภาพ ทำการเปรียบเทียบกับสารที่ได้รับว่าแตกต่างไปจากประสบการณ์เดิมหรือไม่ ถ้าเป็นเรื่องที่ไม่รู้จัก ผู้อ่านจะอ่านทบทวน 2-3 ครั้ง จนกว่าจะตัดสินใจว่าอะไรคือคำตอบที่แท้จริง

ค. คำตอบที่ได้จากการเปรียบเทียบกับประสบการณ์หรือโดยอาศัยความรู้จากแหล่งอื่นมาช่วยตัดสินใจนั้น ถือว่าเป็นความรู้ใหม่ที่ได้จากการอ่าน

ทฤษฎีของธอร์นไดค์ (Thorndike อ้างถึงใน นิตยวดี คงไพบูลย์ 2542:42) ได้กล่าวถึงกฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) ไว้ว่า ภาษาเป็นทักษะ หากได้มีการฝึกฝนและกระทำบ่อย ๆ จะทำให้เกิดความคล่องแคล่วและชำนาญ

จอห์น ดับบลิว ออลเลอร์ (John W. Oller 1979 อ้างถึงใน กรมวิชาการ 2546: 22) กล่าวถึงการอ่านซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการรับสารเป็นกระบวนการใช้ภาษา ซึ่งผู้ฟังหรือผู้อ่านต่างก็คาดคะเนล่วงหน้าว่า ข้อความที่จะฟังหรืออ่านจะเป็นอย่างไร แล้วนำมาเปรียบเทียบกับข้อความที่ฟังหรืออ่านจริง

รีเบ็คกา เอ็ม วาเลต และเรอเน เอส ดิสสิก (Rebecca M. Valette and Renee S. Disick 1972 อ้างถึงใน กรมวิชาการ 2546: 24) กล่าวว่า การอ่านเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียน ซึ่งไม่ได้รวมการอ่านออกเสียง เพราะการอ่านออกเสียงจะเป็นการพูดมากกว่า การอ่านอาจจำแนกโดยเริ่มจากง่ายไปยากเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1) ระดับทักษะด้านกลไก (Mechanical Skills) ผู้เรียนสามารถบอกความเหมือนและความแตกต่างของตัวอักษรได้ โดยอาจจะไม่เข้าใจสิ่งที่เห็น

2) ระดับความรู้ (Knowledge) ผู้เรียนสามารถอ่านประโยคหรือข้อความที่คุ้นเคยได้อย่างเข้าใจความหมาย สามารถบอกได้ว่าประโยคสอดคล้องกับรูปภาพที่เห็นหรือคำแปลที่ให้การอ่านในระดับนี้เป็นการอ่านทีละประโยค

3) ระดับการถ่ายโอน (Transfer) ผู้เรียนสามารถเข้าใจคำศัพท์หรือโครงสร้างที่เคยเรียนมาแล้ว และนำไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ สามารถอ่านข้อความและตอบคำถามแบบถูก-ผิด เติมคำหรือเลือกตอบ สามารถบอกได้ว่าคำใดในจำนวนหลาย ๆ คำเหมาะสมกับประโยคที่ให้มา คำหรือโครงสร้างที่จะทดสอบผู้เรียนต้องเป็นสิ่งที่ผู้เรียนเคยเรียนมา แต่ให้ผู้เรียนนำไปใช้ในประโยคข้อความ หรือสถานการณ์ใหม่ได้

4) ระดับการสื่อสาร (Communication) ผู้เรียนสามารถอ่านข้อความที่มีคำศัพท์และโครงสร้างประโยคใหม่ ๆ ได้อย่างเข้าใจ ถึงแม้จะไม่เข้าใจทุกคำที่อ่าน แต่ก็สามารถจับใจความสำคัญของเรื่องได้ พฤติกรรมระดับสูงสุดของการอ่านระดับนี้รวมไปถึงความเร็วและความคล่องแคล่วในการอ่าน

5) ระดับการวิพากษ์วิจารณ์ (Criticism) ผู้เรียนสามารถเข้าใจความหมายแฝง (Implicit Meaning) จดมุ่งหมายของภาษา และระดับของภาษา ตลอดจนสามารถประเมินเนื้อหาส่วนที่เป็นสำนวนและลีลาการเขียนของผู้เขียน รวมทั้งบอกได้ว่าเรื่องที่อ่านสอดคล้องกลมกลืนกันหรือไม่

อัทธรา วงศ์โสธร (กรมวิชาการ 2546: 24) กล่าวว่า ทักษะการอ่านนั้นผู้เรียนจะต้องมีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับวงศัพท์ ไวยากรณ์ และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

- 1) ความเข้าใจตามเนื้อหาตรงตัวอักษร
- 2) การเรียบเรียงความคิดหรือสาระ โดยการจัดประเภท การย่อความ และการสังเคราะห์ความ
- 3) ความเข้าใจในระดับตีความ โดยสามารถใช้รายละเอียดในเรื่องจับใจความสำคัญ การเรียง ลำดับเหตุการณ์ การเปรียบเทียบ ความสัมพันธ์ของเหตุและผล ลักษณะอุปนัยใจคอ การทำนายเหตุการณ์ และการตีความภาษาแบบอุปมาอุปไมยได้
- 4) การประเมิน โดยสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับข้อจริง-เท็จ ความจริง-ความเพื่อฝัน ข้อเท็จจริง-ข้อคิดเห็น ตลอดจนความเหมาะสมและความเที่ยงตรง โดยใช้เกณฑ์จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวเองหรือผู้อื่น

จากการที่ได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน พอสรุปได้ว่าการอ่านเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียน และเป็นการพัฒนาทักษะทางภาษาอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในบริบทที่เป็นไปตามการรับรู้โดยธรรมชาติ พัฒนาความหมายรวมของภาษาไปสู่องค์ประกอบย่อย ซึ่งผู้วิจัยก็นำแนวคิดและทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้นไปเป็นแนวทางในการพัฒนาความสามารถในการอ่านให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ธรรมชาติที่ผู้เรียนรู้จักกันอยู่แล้ว ผักผ่อนให้เกิดความชำนาญ

1.2 ความหมายของการอ่าน

การอ่านเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น เป็นทักษะที่ใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ซึ่งมีนักการศึกษาจากต่างประเทศ และในประเทศไทยได้ให้ความหมายของการอ่านในหลายลักษณะ ดังนี้

เอ็มเมอร์ลัด วี เดอชานท์ (Emerald V. Derchant อ้างใน อัญชัญ เผ่าพัฒน์ 2534: 9) ให้นิยามของการอ่านไว้ว่า เป็นการติดต่อสื่อสารจากผู้เขียนไปสู่ผู้อ่าน จะเกิดขึ้นเมื่อผู้อ่านสามารถอ่านความหมายจากสิ่งที่อ่านได้

รัสเซล จี สตอฟเฟอร์ (Stauffer 1969: 5 อ้างถึงในศรีรัตน์ เจริญกลิ่นจันทร์ 2544: 1) ได้ให้ความหมายของการอ่านไว้ดังนี้

การอ่าน คือ กระบวนการอันซับซ้อน

การอ่าน คือ การได้รับข่าวสารจากสิ่งพิมพ์

การอ่าน คือ ความสามารถในการออกเสียง และทำความเข้าใจเรื่องราว

การอ่าน คือ การถ่ายทอดความคิดและความรู้จากผู้เขียนไปสู่ผู้อ่าน

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2539: 1) ได้ให้ความหมายของการอ่านไว้ว่า การอ่าน คือ การทำความเข้าใจความหมายของคำ กลุ่มคำ ประโยค เรื่องราวของสาร ซึ่งผู้อ่านสามารถบอกความหมายได้ซึ่งจะเห็นว่ามีความหมายใกล้เคียง

ศิริพร ลิ้มตระกูล (2541: 5) กล่าวว่า การอ่านเป็นกระบวนการแห่งความคิดในการรับสารเข้าไปในขณะอ่าน สมรรถนะของผู้อ่านจะต้องติดตามผู้เขียนหรือข้อความที่อ่านไปด้วยตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับ วาสนา บุญสม (2542: 58) ซึ่งได้กล่าวว่า การอ่าน หมายถึง การพยายามทำความเข้าใจความหมายของสารจากลายลักษณ์อักษร ถ้อยคำ เครื่องหมายต่าง ๆ ที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อสารไปยังผู้อ่านเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความคิด ความเข้าใจ แล้วสามารถนำความคิด ความเข้าใจนั้น ๆ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

ฉวีวรรณ อุหาภินันท์ (2542: 1) กล่าวว่า การอ่าน คือ ความสามารถที่จะเข้าใจความหมายที่จะเขียนขึ้นมาแต่ละบรรทัด ซึ่งผู้อ่านไม่ต้องไปสนใจกับรายละเอียด แต่ต้องสามารถจับใจความสำคัญจากกลุ่มคำซึ่งสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน

บันลือ พฤษะวัน (2543: 6) กล่าวว่า การอ่านเป็นการพัฒนาความคิด โดยผู้อ่านใช้ความสามารถหลาย ๆ ด้าน นับตั้งแต่การสังเกต การจำรูปคำ การใช้ประสบการณ์เดิมมาแปลความตีความ หรือถอดความให้เกิดความเข้าใจเรื่องราวที่อ่านได้ดี ตลอดจนนำสิ่งที่อ่านมาใช้ประโยชน์เป็นแนวคิดแนวปฏิบัติได้ดี

ศรีรัตน์ เจริญจันทร์ (2544: 3) ได้ให้ความหมายการอ่านว่า การอ่านมิใช่แต่เพียงการอ่านออกเสียงตามตัวอักษรอย่างเดียว การอ่านเป็นกระบวนการถ่ายทอดความหมายจากตัวอักษรออกมาเป็นความคิด และจากความคิดที่ได้จากการอ่านผสานกับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่เป็นเครื่องช่วยพิจารณาตัดสินใจนำแนวคิดที่ได้จากการอ่านไปใช้ประโยชน์ต่อไป

สนิท สัตโยภาส (2545: 92) ให้ความหมายของการอ่านไว้ว่า การอ่าน หมายถึง การมองดูตัวอักษรแล้วถ่ายทอดความหมายจากตัวอักษรออกมาเป็นความคิด จากนั้นจึงนำความรู้ ความคิด หรือสิ่งที่ได้จากการอ่านไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เมื่อถึงเวลาอันควร

อัญญา ชีวพันธ์ (2546: 47) ให้ความหมายของการอ่านไว้ว่า การอ่านเป็นทักษะของการรับสารและเป็นทักษะที่สำคัญในการแสวงหาความรู้ด้านต่าง ๆ ที่ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่บุคคล

จากความหมายของการอ่านที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การอ่านเป็นกระบวนการแปลความหมายของตัวอักษรหรือสัญลักษณ์โดยใช้สายตาสัมผัสตัวอักษร แล้วถ่ายทอดมาเป็นการรับรู้ในทางความคิด ทำให้เกิดความเข้าใจความหมายที่สื่อออกมาตรงกับความต้องการของผู้เขียนทั้งในรูปธรรมและนามธรรม แล้วนำความรู้ ความคิด ที่ได้รับจากการอ่านไปใช้ให้เกิดประโยชน์เป็นแนวคิดแนวปฏิบัติได้

1.3 ความสามารถในการอ่าน

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2545: 2) กล่าวถึงความสามารถในการอ่านว่า หมายถึง ความสามารถในการทำความเข้าใจ คำ กลุ่มคำ ประโยค ข้อความ และเรื่องราวของสารที่ผู้อ่านสามารถบอกความหมายได้

ชานะ นุชาสุข (2546: 51) ได้ให้ความหมายของความสามารถในการอ่านเป็นความสามารถในการแปลความหมายของตัวอักษรออกมาเป็นถ้อยคำ หรือความคิด แล้วนำความคิดนั้นไปใช้ประโยชน์

ศุภวรรณ มองเพชร (2547: 22) กล่าวว่า ความสามารถในการอ่านเป็นความสามารถในการรับสารเข้าและส่งออก โดยสามารถติดตามผู้เขียนหรือตีความข้อความที่อ่าน แล้วเข้าใจข้อความที่อ่านได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง

นราวิน ไวยมาลา (2548: 7) กล่าวว่า ความสามารถในการอ่าน หมายถึง ความสามารถในการทำความเข้าใจในสิ่งที่อ่าน การจับประเด็นสำคัญ การแปล การตีความจากสิ่งที่อ่าน

จากความหมายของความสามารถในการอ่านที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ความสามารถในการอ่าน หมายถึง ความสามารถในการอ่าน คำ สำนวน มีความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่อ่าน และนำใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านมาสรุปประเด็นสำคัญ และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์เป็นแนวคิดแนวปฏิบัติ

1.4 ความสำคัญของการอ่าน

การอ่านมีความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในยุคปัจจุบัน ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ต่าง ๆ ที่ทันต่อเหตุการณ์และมีความรอบรู้ การอ่านยังช่วยสร้างความสำเร็จ เป็นช่องทางของการรับรู้ที่สามารถเลือกเก็บและแสวงหาได้ตามโอกาสที่ต้องการ ซึ่งมีผู้ให้ความสำคัญของการอ่านในทัศนะต่าง ๆ ดังนี้

ศิริพร ลิ้มตระกูล (2541: 5-6) กล่าวว่า การอ่านมีประโยชน์มากและจำเป็นต้องพัฒนาทักษะการอ่าน เพื่อนำมาพัฒนาตนเองในด้านการคิดและสร้างจินตนาการได้ในขณะอ่าน ตลอดจนช่วยส่งเสริมให้สมองคิดมีสมานานกว่าสื่ออย่างอื่น การอ่านจะช่วยให้ผู้อ่านเกิดความคิดเห็นได้ด้วยตนเอง สามารถวินิจฉัยสาระต่าง ๆ ได้

วาสนา บุญสม (2542: 58) กล่าวว่า การอ่านเป็นรากฐานสำคัญของการศึกษาเล่าเรียนให้มีความรอบรู้ในสรรพวิทยาการ มีความเจริญงอกงามทางสติปัญญา แสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างกว้างขวางและไม่มีขีดจำกัด

อุริภัทร ทิศร (2543: 11) กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านว่า ช่วยให้อ่านได้รับความเพลิดเพลินสบายใจ ผ่อนคลายความตึงเครียด ได้รับทั้งความรู้ ความคิด และความสุข เป็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่

สนิท สัตโยภาส (2545: 93-94) กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านว่า การอ่านช่วยให้ผู้อ่านได้รับความรู้ มีความรอบรู้ไม่แคบอยู่เฉพาะเรื่อง รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม ช่วยให้เกิดความคิด และยกระดับสติปัญญาให้สูงขึ้น การอ่านยังมีส่วนช่วยให้มีความก้าวหน้าในอาชีพ พัฒนามุขลิกภาพ ตลอดจนช่วยให้ผู้อ่านมีแนวทางการแก้ปัญหาในใจ สร้างสรรค์จรรโลงใจ และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

อัญญา ชิวพันธ์ (2546: 47) กล่าวถึง ความสำคัญของการอ่านไว้ว่า การอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญของบุคคลในการแสวงหาความรู้ การอ่านเป็นทักษะที่ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้บุคคลในทุกอาชีพและทุกสาขาวิชา ตลอดจนรู้จักแสวงหาความรู้และติดตามความเจริญก้าวหน้าในสรรพวิทยาการ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาตนเองและสังคม

กานต์มณี ศักดิ์เจริญ (2546: 89) กล่าวว่า การอ่านเป็นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งในการดำเนินชีวิต และมีส่วนช่วยสร้างความสำเร็จในการดำเนินชีวิต ผู้ใดมีความสามารถในการอ่านหนังสือเป็นพิเศษ มักจะมีโอกาสเจริญก้าวหน้าในชีวิตมากกว่าคนที่อ่านหนังสือได้น้อยและอ่านช้า

จากการศึกษาความสำคัญของการอ่านดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า การอ่านเป็นรากฐานสำคัญในการแสวงหาความรู้ ความคิด และประสบการณ์ ส่งผลให้ได้รับการพัฒนาทั้งด้านสติปัญญาให้สูงขึ้น ช่วยพัฒนาตนเองได้อย่างกว้างขวางไม่มีขีดจำกัด ทำให้มีความเจริญก้าวหน้าในอาชีพ และยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมในการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์อีกด้วย

1.5 กระบวนการอ่าน

กระบวนการอ่านเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสื่อสารของมนุษย์ อันประกอบด้วย การส่งสารและการรับสารในลักษณะใดก็ได้ ดังที่มีผู้กล่าวถึงกระบวนการอ่านไว้ดังนี้

จิตภา ฉันทานนท์ (2541: 53-54) กล่าวว่ากระบวนการอ่านมักอาศัยหรืออ้างอิง ไปยังความรู้ที่ตนมีอยู่แล้วเสมอ แล้วปรับเปลี่ยนหรือสร้างความรู้ใหม่ขึ้นมาบนพื้นฐานของความรู้เดิม บวกกับข้อมูลใหม่ที่ได้รับ ดังนั้นความสามารถในการเชื่อมโยงข้อมูลใหม่เข้ากับพื้นความรู้ที่มีอยู่ จึงเป็นสิ่งสำคัญมากที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจการอ่าน

วรรณิ โสมประยูร (2541: 123) กล่าวถึง กระบวนการอ่านไว้ว่าลักษณะ กระบวนการอ่านเป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์กันระหว่างภาษาเขียน เสียง และการรับรู้ระหว่าง ตากับประสาทตาส่งไปยังสมองถึงสิ่งที่ได้อ่านแล้วจึงแปลความจากสิ่งที่ได้รับรู้นั้น ๆ และสามารถ สื่อความหมายได้ตามที่ต้องการ

ถนอมวงศ์ ถ้ายอดมรรคผล (2543: 49-74) ได้กล่าวสรุปเกี่ยวกับกระบวนการอ่านว่า การอ่านเป็นกระบวนการสื่อสารของมนุษย์ด้วยการส่งสารและรับสาร ซึ่งใช้การคิดที่เป็นกระบวนการ ทางสมองมาแปรเปลี่ยนสาร แต่การรับสารโดยการอ่านเป็นวิธีที่ยาก ซึ่งจะต้องเข้าใจกระบวนการอ่าน จึงจะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจจากเรื่องที่อ่าน

แม่นมาส ขวลิต (2544: 4) กล่าวถึงกระบวนการอ่านไว้ว่า การอ่านเป็นกระบวนการ ทางสมองในการรับสารอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งบันทึกความจำอย่างรวดเร็ว จนเกิดเป็นความรู้ ความคิด และจินตนาการมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ดี

กรมวิชาการ (2546: 140) กล่าวถึงกระบวนการอ่านในคู่มือการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยว่า การอ่านเป็นกระบวนการซึ่งผู้อ่านสร้างความหมายหรือพัฒนา การตีความระหว่างการอ่าน ผู้อ่านจะต้องรู้หัวข้อเรื่อง รู้จุดประสงค์การอ่าน มีความรู้ทางภาษา ที่ใกล้เคียงกับภาษาที่ใช้ในหนังสือที่อ่าน จะใช้ประสบการณ์เดิมที่เป็นประสบการณ์พื้นฐาน ทำความเข้าใจกับเรื่องที่อ่าน กระบวนการอ่านมีดังนี้

1) การเตรียมการอ่าน ผู้อ่านจะต้องอ่านชื่อเรื่อง หัวข้อย่อจากสารบัญเรื่อง อ่านคำนำ ให้ทราบจุดมุ่งหมายของหนังสือ ตั้งจุดประสงค์การอ่านจะอ่านเพื่อความเพลิดเพลิน หรืออ่านเพื่อหาความรู้ วางแผนการอ่านโดยอ่านหนังสือตอนใดตอนหนึ่งว่ามีความยากง่ายอย่างไร หนังสือมีความยากมากน้อยเพียงใด รูปแบบของหนังสือเป็นอย่างไร เหมาะกับผู้ใดบ้างที่จะอ่าน เคารพความเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไรบ้าง เตรียมสมุด ดินสอ สำหรับจดบันทึกข้อความหรือเนื้อเรื่องที่ สำคัญขณะอ่าน

2) การอ่าน ผู้อ่านจะอ่านหนังสือให้ตลอดเล่มหรือเฉพาะตอนที่ต้องการอ่าน ขณะอ่านผู้อ่านจะใช้ความรู้จากการอ่านคำ ความหมายของคำมาใช้ในการอ่าน รวมทั้งการรู้จักแบ่งวรรคตอนด้วย การอ่านเร็วจะมีส่วนช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้ดีกว่าผู้อ่านช้า ซึ่งจะใช้การสะกดคำหรืออ่านย้อนไปมา ผู้อ่านจะใช้บริบทหรือคำแวดล้อมช่วยในการตีความหมายของคำ ทำความเข้าใจข้อความที่อ่าน

3) การแสดงความคิดเห็น ผู้อ่านจะจดบันทึกข้อความที่มีความสำคัญหรือเขียนแสดงความคิดเห็น ตีความข้อความที่อ่าน ตอนใดที่ไม่เข้าใจอ่านซ้ำเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง ขยายความคิดจากการอ่านจับคู่กับเพื่อน สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตั้งข้อสังเกตจากเรื่องที่อ่าน ถ้าเป็นการอ่านบทกลอนต้องอ่านทำนองเสนาะดัง ๆ เพื่อฟังเสียงการอ่านและเกิดจินตนาการ

4) การอ่านสำรวจ ผู้อ่านจะอ่านซ้ำโดยเลือกอ่านตอนใดตอนหนึ่ง ตรวจสอบคำภาษาที่ใช้ สำรวจโครงเรื่องของหนังสือ เปรียบเทียบหนังสือที่อ่านกับหนังสือที่เคยอ่าน สำรวจและเชื่อมโยงเหตุการณ์ในเรื่องและการลำดับเรื่อง สำรวจคำสำคัญที่ใช้ในหนังสือ

5) การขยายความคิด ผู้อ่านจะสะท้อนความเข้าใจในการอ่าน บันทึกข้อคิดเห็นคุณค่าของเรื่อง เชื่อมโยงเรื่องราวในเรื่องกับชีวิตจริง ความรู้สึกจากการอ่าน จัดทำโครงงาน หลักการอ่าน เช่น วาดภาพ เขียนบทละคร เขียนบันทึกรายงานการอ่าน อ่านเรื่องอื่นๆ ที่ผู้เขียนคนเดียวกันแต่ง อ่านเรื่องเพิ่มเติมเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่อ่านเพื่อให้ได้ความรู้ที่ชัดเจน และกว้างขวางขึ้น

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2548: 7) ได้กล่าวถึงกระบวนการอ่านไว้ใน การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ว่า กระบวนการอ่านประกอบด้วย

1) การรู้จักคำ หมายถึง การตระหนักหรือระลึกรู้ประสบการณ์ จากการถูกกระตุ้นด้วยสัญลักษณ์

2) เข้าใจความหมายของคำ วลี และประโยค คือเมื่อเห็นคำต่าง ๆ ซึ่งประกอบเป็นข้อความแล้วเข้าใจความหมายไปตามลำดับ

3) ขั้นปฏิบัติการ คือ อ่านไปคิดไปว่าผู้เขียนหมายถึงอะไรแน่ ต้องอ่านโดยทั้งมีสติและปัญญา และความรู้สึก ประเมินได้ว่าข้อความนั้นจะยอมรับหรือปฏิเสธด้วยเหตุผลใด ขั้นตอนนี้ต้องอาศัยการตั้งประสบการณ์เดิมมาช่วยประกอบการพิจารณา ดังนั้น นักอ่านที่รอบรู้จะเข้าใจได้ลึกซึ้งกว่า อาจจะลำดับเรื่องราวใหม่ให้ตัวเองเข้าใจดียิ่งขึ้นได้ อาจจะเปรียบเทียบ ความคิด หรือเรื่องราวต่าง ๆ แยกแยะได้ว่าเรื่องนี้สำคัญกว่าเรื่องนั้น เรื่องใดเป็นความจริงหรือเป็นความคิดเห็น ไปจนถึงหาข้อสรุปเป็นแนวคิดกว้าง ๆ ได้ และสรุปเนื้อหาทั้งหมด

4) การบูรณาการ การนำความหมายจากข้อความที่อ่านไปสร้างความคิดให้ได้ อย่างที่เรียกว่าเกิด “ประจักษ์” ขึ้น อาจจะทำให้ผู้อ่านเปลี่ยนความคิดเกี่ยวกับเรื่องหนึ่ง ๆ ไปเลย หรือเกิดความสนใจใหม่ ๆ ขึ้นมาแล้วศึกษาโดยละเอียดต่อไป

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงสรุปว่า กระบวนการอ่านเป็นการรับสารจากเรื่องที่อ่าน แล้วสร้างความรู้ใหม่ขึ้นมาบนพื้นฐานความรู้เดิม รู้จุดประสงค์ในการอ่าน ตีความหมายของคำที่อ่าน ทำให้มีความรู้ ความคิด เข้าใจเรื่องที่อ่าน ทำให้เกิดจินตนาการ สามารถแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ เรื่องราวต่าง ๆ ที่อ่านได้ สามารถนำความรู้ที่ได้จากการอ่านเชื่อมโยงเรื่องราวในชีวิตจริงได้

1.6 กิจกรรมเพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านและแนวการจัดการเรียนรู้

กิจกรรมเพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่าน เป็นการกระทำเพื่อให้นักเรียนหรือ บุคคลทั่วไปเกิดความสนใจในการอ่าน เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการอ่าน เกิด ความเพลิดเพลินและพยายามพัฒนาการอ่านของตนให้เป็นนิสัย

แม้นมาส ชาวิต (2544: 16) ได้กล่าวถึงกิจกรรมพัฒนาการอ่านว่า กิจกรรมที่เอื้อ ต่อการพัฒนาการอ่านของนักเรียนนั้น ครู ผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษา สื่อมวลชน เป็นผู้ที่มี บทบาทและเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเพื่อจูงใจให้นักเรียนรักและสนใจแสวงหาความรู้ เช่น การจัด ป้ายนิเทศ การจัดมุมรักการอ่าน กิจกรรมอ่านหนังสือให้ฟังบางตอนเพื่อช่วยให้นักเรียนไปหาอ่าน ต่อในห้องสมุด

อังฉรา ชีวพันธ์ (2546: 49) กล่าวว่า ในการพัฒนาการอ่านมุ่งเพื่อให้นักเรียนได้ พัฒนาการอ่านได้เร็ว เข้าใจเรื่องราวและสามารถจับใจสำคัญของเรื่องได้ สามารถตั้งคำถามและ ตอบคำถาม ลำดับเหตุการณ์ของเรื่องราว และสามารถสรุปแนวคิดของเรื่องได้

แม้นมาส ชาวิต (2546: 77) สรุปเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถในการอ่านว่า การกำหนดเป้าหมายของการอ่านต้องพิจารณาพื้นฐานความรู้ ทักษะในการอ่าน และวัยของบุคคล หรือกลุ่มเป้าหมายว่าเป็นอย่างไรในขณะนั้น ควรกำหนดระดับการพัฒนาระดับใด บุคคลที่เป็นกลุ่ม เป้าหมายจึงจะพัฒนา การอ่านของเขาให้ถึงระดับได้ สำหรับเด็กเริ่มอ่านเพิ่งเรียนรู้คำ เป้าหมาย ของการพัฒนาก็ควรเป็นเพียงสร้างความเพลิดเพลินในถ้อยคำไพเราะ ให้รู้ว่คำในหนังสือมี ความเชื่อมโยงกับคำพูด ในหนังสือมีเรื่องสนุก และอาจอ่านได้ไม่ยากนัก

กรมวิชาการ (มปป: 20) ได้กล่าวถึงกิจกรรมพัฒนาการอ่านว่าควรเปิดโอกาส ให้นักเรียนได้ฝึกคิดด้วยตนเอง ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อฝึกทักษะการจัดการ จัดกิจกรรมให้ มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม เพื่อก่อให้เกิดความคิดอิสระ พัฒนาความอยากรู้อยากเห็นของ ตนเอง ฟังพอใจ เป็นการจูงใจที่ดีทำให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น ฝึกให้มีการทำงานเป็นทีม ช่วยให้เรียนรู้พัฒนาความสามารถทางอารมณ์ และฝึกสมาธิเพื่อควบคุมจิตใจให้สงบ

สุภาภรณ์ แก่นทอง (2548: 14) การจัดกิจกรรมพัฒนาการอ่านในระดับประถมศึกษา ที่มีทั้งการอ่านในใจ และการอ่านออกเสียง ซึ่งในชีวิตประจำวันของเราส่วนใหญ่จะใช้การอ่านเพื่อทำความเข้าใจในสิ่งที่อ่านเพื่อแสวงหาความรู้ และเพื่อความบันเทิงใจ การอ่านในใจเป็นการรับสาร โดยให้ผู้อ่านเป็นผู้รับรู้และทำความเข้าใจด้วยตนเองตามลำพัง ส่วนการออกเสียงนั้นเป็นการอ่าน ที่มีความจำเป็นสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา เพื่อให้ทราบว่า นักเรียนอ่านคำ ประโยค การเว้นวรรคตอน ตลอดจนการออกเสียง และออกท่าทางของนักเรียนว่าถูกต้องหรือไม่

รวมความแล้วการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการอ่านในระดับประถมศึกษา โดยเฉพาะ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมสำหรับครูผู้สอนให้พัฒนาการอ่าน และส่งเสริมการอ่านแก่ผู้เรียนให้เกิดเป็นนิสัย ฝึกให้ผู้เรียนได้เห็นว่า การอ่านเป็นสิ่งจำเป็น มีความสำคัญที่จะต้องฝึกฝน สร้างบรรยากาศในการอ่าน มีกิจกรรมเร้าใจ จูงใจให้อ่าน ตลอดจนกระตุ้นให้เกิดความคิดวิเคราะห์จากเรื่องที่อ่าน พัฒนา ความอยากรู้อยากเห็นของตนเองทำให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ สามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจแก้ปัญหา และสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2548: 8) ได้กล่าวไว้ในการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ถึงแนวการจัดการเรียน การสอนอ่านว่า การอ่านมีหลายวิธี เราจะเลือกวิธีใดขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการอ่านครั้งนั้น ๆ และลักษณะของวัสดุการอ่าน เพราะวัสดุการอ่านชิ้นเดียวกันอาจจะอ่านได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับ วัตถุประสงค์เฉพาะกาลเทศะ และการอ่านเพื่อวัตถุประสงค์เดียว อาจต้องอ่านวัสดุการอ่าน หลายประเภท หลายรูปแบบ และหลาย ๆ เนื้อหาก็ได้

วัสดุการอ่าน หมายถึง สิ่งที่คนทั่วไปในฐานะต่าง ๆ อ่านกัน อาจแยกตามเนื้อหาได้ ดังนี้

- 1) หนังสือเรียน เอกสารทางวิชาการ ตำราต่าง ๆ หนังสืออ้างอิง และหนังสือ หรือเอกสารที่มุ่งให้ความรู้ด้านต่าง ๆ แก่ผู้อ่านเป็นเรื่อง ๆ ไป
- 2) หนังสือบันเทิง ได้แก่ เรื่องที่มุ่งให้ผู้อ่านเพลิดเพลิน อาจเป็นนิยาย นวนิยาย เรื่องสั้น การ์ตูน บทละคร บทกวี ฯลฯ
- 3) สารคดี คือ หนังสือประเภทที่มีเนื้อหาสาระและมีความมุ่งหมายจะให้ผู้อ่าน เพลิดเพลินด้วย อาจเป็นสารคดีเชิงประวัติศาสตร์ เชิงท่องเที่ยว เชิงชีวประวัติ สารคดีเกี่ยวกับ อาชีพ เป็นต้น
- 4) คำสอนทางศาสนา แนวคิดหรืออธิบายปรัชญา ตลอดจนเสนออุดมคติต่าง ๆ โดยเน้นให้ผู้อ่านคิดตรอง

5) หนังสือประเภทข่าว หรือเสนอข้อมูลเหตุการณ์การวิเคราะห์ข่าว และเหตุการณ์ต่าง ๆ

6) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ที่มีสัญลักษณ์ปรากฏอยู่ เช่น โทรทัศน์ วีดิทัศน์ แผ่นใส ภาพยนตร์ เป็นต้น

7) วัสดุการอ่านที่ใช้สื่อสารระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลโดยตรง ได้แก่ จดหมาย โทรเลข โทรสาร บันทึกรายข้อความ หนังสือเวียน ฯลฯ

8) วัสดุการอ่านในชีวิตประจำวัน และวัสดุการอ่านเบ็ดเตล็ด ได้แก่ ป้าย ประกาศ ปฏิทิน แผ่นปลิว แผ่นพับ บัตรต่าง ๆ ฉลากสินค้า เครื่องหมายการค้า เป็นต้น

การอ่านมีหลายวิธี จำแนกได้ 7 วิธี คือ

1) อ่านคร่าว ๆ ใช้เมื่อต้องการสำรวจว่าจะอ่านหนังสือนั้นต่อไปโดยละเอียดหรือไม่ จะตัดสินใจยืมหรือซื้อ หรือจะเลือกคัดลอก หรือถ่ายสำเนาเฉพาะตอนที่ต้องการอ่านคร่าว ๆ นั้น จะอ่านเพียงชื่อเรื่อง ชื่อผู้แต่ง สารบัญ คำนำ อ่านบทบางตอน เพื่อดูสำนวนหรือเนื้อหาและดูครุฑเพื่อหาหัวข้อที่ต้องการค้นว่ามีหรือไม่

2) อ่านเก็บแนวคิด ใช้เมื่ออาจจะต้องอ่านหนังสือหรือเอกสารนั้น แล้วทำบันทึกย่อไว้บททวนภายหลัง หรือจะสรุปสาระสำคัญของข้อความ ทำได้โดยผู้อ่านต้องฝึกฝนการหาคำถูกแจ หาประโยคใจความสำคัญให้ได้ แล้วสามารถสรุปแนวคิดของแต่ละย่อหน้าของเรื่องได้

3) อ่านแบบตรวจตรา คือ การอ่านวิธีหนึ่ง รวมกับการอ่านวิธีที่สอง และอ่านเฉพาะส่วนสำคัญที่ต้องการเป็นหลัก เหมือนนักวิทยาศาสตร์ใช้กล้องจุลทรรศน์ส่องดูจุลภาคอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อดูองค์ประกอบของสิ่งนั้น

4) อ่านอย่างศึกษาค้นคว้า การอ่านวิธีนี้ใช้วิธีที่สามเป็นหลัก แต่มิได้อ่านโดยเพิ่งถึงแต่บางจุด เพราะการศึกษาค้นคว้านั้นต้องอ่านอย่างละเอียดทุกบททุกตอน หากละเอียดบางตอนก็อาจเกิดผลเสียได้ เช่น หากจะอ่านเรื่องสั้น ๆ เรื่องที่ส่งเข้าประกวดหรือจะอ่านชีวประวัติ จะต้องอ่านตั้งแต่ต้นจนจบอย่างละเอียดให้ได้ความครบถ้วน

5) อ่านเชิงวิเคราะห์หรืออ่านตีความ วิธีอ่านแบบวิเคราะห์นี้อาจใช้วิเคราะห์องค์ประกอบของคำและวลี การใช้คำในประโยควิเคราะห์ด้านนัยภาษา จุดประสงค์ของผู้แต่ง ไปจนถึงการวิเคราะห์นัยหรือเบื้องหลังการสร้างหนังสือ หรือเอกสารนั้น ทั้งนี้ต้องใช้วิธีอ่านแบบที่สี่ประกอบด้วย คือ อ่านอย่างละเอียดให้ได้ความครบถ้วนแล้วจึงแยกแยะออกได้ว่าส่วนต่าง ๆ นั้นมีความหมายและความสำคัญอย่างไรบ้าง แต่ละส่วนสัมพันธ์กับส่วนอื่น ๆ อย่างไร

6) อ่านเก็บข้อมูล วิธีนี้ใช้เมื่อจะอ่านหนังสือหรือเอกสารหลาย ๆ เล่ม เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเดียวกันจากหลาย ๆ แหล่ง จะได้เปรียบเทียบ คัดเลือก และนำเฉพาะส่วนที่ต้องการ มาใช้ต่อไป วิธีอ่านเก็บข้อมูลนี้ใช้กันมากในการทำรายงาน ทำวิทยานิพนธ์ หรือวิจัย

7) อ่านโดยใช้วิจารณญาณ การจะใช้วิธีนี้ได้ ผู้อ่านต้องมีความสามารถในการอ่านวิธีต่าง ๆ ได้เสียก่อน เพราะการอ่านโดยใช้วิจารณญาณต้องอาศัยวิธีทั้งหมดข้างต้นร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพแล้วจึงจะเกิดปัญญา สันนิษฐานหาเหตุผลได้ “เหตุผล” ในที่นี้หมายถึงทั้งเหตุผลในทางภาษา เหตุผลทางตรรกวิทยา เหตุผลทางความหมาย และเหตุผลในความเป็นจริง ผู้ที่อ่านโดยวิธีนี้ต้องอ่านมาก และมีความกล้าหาญที่จะบอกได้ว่าข้อความนั้นผิดหรือถูกอย่างไรได้

กรมวิชาการ (2548: 215-216) ได้กล่าวไว้ในเอกสารประกอบการอบรมการจัดการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามหลักสูตรว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอ่านวิเคราะห์ เน้นทักษะการอ่านเพื่อแสดงความคิดเห็นเชิงวิเคราะห์ วิจารณ์ ซึ่งนักเรียนอาจวิเคราะห์โดยการพูด หรือการเขียนสื่อความให้ผู้อื่นเข้าใจแนวคิดในด้านต่าง ๆ อย่างมีหลักการและมีเหตุผล การสอนอ่านเชิงวิเคราะห์ ครูควรจัดเตรียมเรื่องราว เนื้อหา หรือข้อความต่าง ๆ ก็คือ เนื้อหาหรือเรื่องราวที่จะนำมาวิเคราะห์นั้น ต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ด้วย เช่น ฝึกให้นักเรียนแยกข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็น ก็ควรนำมาจากข่าวหรือบทความในหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

แนวการจัดการเรียนรู้ อาจใช้วิธีการดังนี้

- 1) ให้นักเรียนอ่านข้อความสั้น ๆ แล้ววิเคราะห์คำที่ผู้เขียนเลือกใช้ว่าคำใดใช้คำมีความหมาย คำใดใช้ผิดหน้าที่ คำใดที่ใช้ไม่เหมาะสมหรือไม่ชัดเจน พร้อมทั้งให้ตัวอย่างแนวแก้ไข
- 2) ให้นักเรียนอ่านเรื่องราวสั้น ๆ แล้ววิเคราะห์ประโยคที่ผู้เขียนใช้ว่ามีความถูกต้องชัดเจนหรือไม่ ผิดจากแบบแผนของภาษาอย่างไร เป็นประโยคที่ถูกต้องสมบูรณ์หรือไม่ การเรียงลำดับความในประโยคถูกต้องหรือไม่ ใช้ประโยคกะทัดรัดหรือไม่ ใช้คำฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นหรือไม่ นักเรียนมีข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงอย่างไร ครูให้นักเรียนอ่านเรื่องสั้น ๆ แล้ววิเคราะห์ทีละเรื่องก็ได้ เช่น เรื่องที่ 1 วิเคราะห์ความถูกต้องชัดเจนของการใช้ประโยค เรื่องที่ 2 วิเคราะห์การเรียงลำดับความในประโยค ฯลฯ สิ่งสำคัญคือ ข้อความที่เลือกมาต้องมีเนื้อหาเหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์ของครูที่ตั้งไว้
- 3) ให้นักเรียนอ่านบทความสั้น ๆ แล้ววิเคราะห์ทัศนะของผู้แต่งว่าเป็นความคิดที่มีเหตุผลน่าเชื่อถือ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง หรือแสดงทัศนะเชิงเพื่อฝัน

สรุปว่า การอ่านมิใช่เป็นเพียงการอ่านเพื่อความรู้ ความเพลิดเพลินเท่านั้น แต่การอ่านยังต้องมีการวิเคราะห์สิ่งที่ผู้เขียนได้เขียนในด้านต่าง ๆ ด้วย ดังนั้น การให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะการอ่านอย่างจริงจัง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาด้านความรู้ ความคิด การตัดสินใจแก้ปัญหา มีเหตุผล และดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการอ่าน โดยใช้หนังสือนิทานร้อยกรองเพื่อสร้างบรรยากาศในการอ่านอย่างสนุกสนาน ทำให้เข้าใจเรื่องที่อ่านได้ง่ายและกระตุ้นให้เกิดการคิดวิเคราะห์

1.7 การวัดผลและประเมินผลการอ่าน

เป้าหมายสำคัญของการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ เพื่อนำผลการประเมินไปพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ โดยการนำผลการประเมินไปใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุง แก้ไข ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียนโดยตรง และนำผลไปปรับปรุงแก้ไขการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งนำไปใช้ในการพิจารณาคัดเลือกความสำเร็จทางการศึกษาของผู้เรียนอีกด้วย (กรมวิชาการ 2545: 47) ดังนั้นครูผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และประเมินผลตามสภาพจริง เพื่อให้ข้อมูลที่ได้เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการเรียนการสอนอย่างแท้จริง

สเตวิก และ นอร์เบิร์ก (Stewig และ Norberg 1995: 123) กล่าวว่า การประเมินทักษะการอ่านนั้นต้องพิจารณาจากความเข้าใจของเรื่องที่อ่าน โดยจะพิจารณาที่การตอบคำถามต่อไปนี้ คือ การบอกใจความของเรื่องทั้งหมดได้ การบอกโครงสร้างของเรื่อง สามารถบอกลำดับเหตุการณ์ของเรื่องได้ บอกจุดสำคัญของเรื่องได้ว่ามีจุดสำคัญอะไร สามารถสรุปเรื่องที่อ่านได้ถูกต้อง สามารถอ้างอิงความรู้จากสิ่งที่อ่าน ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่อ่านได้ และสามารถประยุกต์สิ่งที่อ่านกับสิ่งอื่นได้

บาร์เร็นไทน์ (Barentine 1999: 59) กล่าวว่า การประเมินทักษะการอ่านนั้นต้องพิจารณาจากการมีกลยุทธ์ในการอ่าน หรือสามารถใช้วิธีการอ่านสารได้ถูกต้อง (อ่านอย่างสำรวจ เป็นการมองหาประเด็นต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว อ่านอย่างผิวเผิน เป็นการอ่านอย่างรวดเร็ว เพื่อคว้ามเนื้อหาสาระอะไรบ้าง อ่านอย่างทบทวนเป็นการอ่านอย่างช้า ๆ ช้า ๆ เพื่อทำความเข้าใจในสาระนั้น ๆ อ่านอย่างวิเคราะห์เป็นการอ่านที่ต้องใช้การวิเคราะห์ แปรความ ทำความเข้าใจให้ลึกซึ้ง) มีความเข้าใจในเนื้อหาสาระ และเข้าใจจุดเน้นของเรื่อง

การประเมินการอ่านทั่วโลก (Progress in International Reading 2001: 98) กล่าวว่าในการประเมินทักษะการอ่านพิจารณาจากความเข้าใจในการอ่าน มีกระบวนการทำความเข้าใจของสิ่งที่อ่าน สามารถบอกใจความสำคัญของเรื่องได้ รวมทั้งทราบจุดมุ่งหมายของการอ่าน ทราบจุดมุ่งหมายของสิ่งที่อ่านได้ พฤติกรรมและทัศนคติต่อการอ่านมีการทำโดยเป็นนิสัย

สำนักงานส่งเสริมเกณฑ์มาตรฐานของศิลปจากรัฐแคลิฟอร์เนีย (The California Language Arts Content Standards 2003: 73) กล่าวว่าในการประเมินทักษะการอ่านนั้นพิจารณาได้ดังนี้

- 1) การวิเคราะห์คำ ความคล่อง และการพัฒนาการใช้คำศัพท์ สามารถเลือกและทราบว่าแปลจากสิ่งที่อ่านไปเป็นภาษาพูดได้อย่างไร สามารถใช้คำ พยางค์ สามารถอ่านออกเสียงและอ่านในใจได้

2) ความเข้าใจในการอ่านโดยสามารถอ่านและเข้าใจในระดับที่เหมาะสม โดยอาศัยยุทธวิธีทำความเข้าใจที่หลากหลาย เช่น การอ้างอิง การตอบสนองต่อคำถามที่จำเป็นการเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง

3) การตอบสนองและการวิเคราะห์ข้อความวรรณคดี โดยสามารถแบ่งได้ระหว่างวรรณคดีและหนังสือเรียนได้พร้อมทั้งระบุ Theme, Plot, Setting และลักษณะของตัวละครได้

สำนักงานการทดลองด้านการศึกษาในเขตภาคเหนือ (North Regional Education Laboratory 2003) กล่าวว่าในการประเมินทักษะการอ่านพิจารณาดังนี้

1) ความคล่องแคล่วในการอ่าน มีระเบียบแบบแผน มีการจัดระบบในการอ่าน มีการอ่านออกได้อย่างถูกต้องและมีความถูกต้องในการใช้คำ วรรณยุกต์ ไวยากรณ์

2) ความเข้าใจในการอ่าน สามารถระบุใจความของเรื่อง Plot ของเรื่อง ความขัดแย้ง บทสรุปของเรื่อง อารมณ์และทัศนคติของผู้เขียน สามารถแปลความ เข้าใจคำที่กำกวม วิเคราะห์ความเชื่อมโยงของเนื้อหา สามารถสังเคราะห์เปรียบเทียบสิ่งที่ให้มา บูรณาการประสบการณ์เดิม หาข้อมูลที่จะวิเคราะห์เพิ่ม เปรียบเทียบแหล่งการวิเคราะห์ รวมทั้งสามารถประเมิน แสดงความคิดเห็น และตัดสินใจได้ แบ่งแยกความจริงกับความคิดเห็นได้

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2540:134) ได้กล่าวถึงแบบทดสอบวิเคราะห์การอ่าน ออกเสียงว่าเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดการอ่านออกเสียงคำ ประโยค ข้อความ และเรื่องโดยพิจารณาความถูกต้องในการอ่านคำ การเว้นวรรคตอน น้ำเสียงและจังหวะในการอ่านตลอดจน จับใจความเรื่องที่อ่าน

ทิสนา เขมมณี และคนอื่น ๆ (2544: 34) กล่าวว่าในการประเมินทักษะการอ่านนั้นต้องพิจารณาจากการอ่านสาร โดยสามารถบอกเนื้อหาสาระและรายละเอียดจากภาพได้ สามารถอ่านประสมคำได้ อักษร พยางค์ คำ ประโยค ข้อความ สามารถอ่านโดยอาศัยสิ่งชี้แนะ เช่น ภาพประกอบหรือบริบทอื่น ๆ ได้ มีความเข้าใจในสิ่งที่อ่าน เรื่องราวสิ่งที่ผู้สื่อสารต้องการสื่อและจดจำสิ่งที่อ่านได้ไม่ว่าจะเป็นคำศัพท์ ข้อความ เรื่องราว สามารถบ่งบอกถึงอารมณ์ที่ปรากฏในข้อความที่อ่าน รวมทั้งประเมิน ความถูกต้อง น่าเชื่อถือของสิ่งที่อ่านได้ และมีความสามารถในการนำวิธีการนำเสนอของสารมาใช้เป็นประโยชน์ในการอ่าน เช่น การย่อหน้า เครื่องหมายต่าง ๆ

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ (2545: 93) ได้เสนอแนะการวัดและประเมินผลการอ่านไว้ว่า การวัดผลการอ่านนั้นผู้สอนควรหาบทอ่านที่มีความยากง่ายกับระดับที่ใช้สอนในชั้นเรียนให้อ่านแล้วดำเนินการตั้งคำถามเพื่อความเข้าใจ และสังเกตความสนใจในการอ่านของนักเรียน

ชูศรี ดันพงศ์ (2546:52-54) ได้กล่าวสรุปการวัดและประเมินผลการพัฒนาความสามารถในการอ่านสรุปความ ด้วยการกำหนดเกณฑ์คุณภาพดังนี้

ระดับที่ 1 จำแนกและสรุปข้อมูลตามเกณฑ์ที่กำหนดให้

ระดับที่ 2 จำแนกเปรียบเทียบ และสรุปข้อมูลโดยปรับปรุงเกณฑ์ให้เหมาะสม

ระดับที่ 3 วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลแล้วจำแนก เปรียบเทียบข้อมูล โดยใช้เกณฑ์ที่หลากหลายสรุปรวมเป็นความคิดรวบยอด

ระดับที่ 4 นำเสนอข้อมูลของผู้อื่นมาใช้ในการพัฒนาการจำแนก เปรียบเทียบข้อมูล สามารถสรุปผลได้อย่างละเอียด

ระดับที่ 5 ออกแบบวิธีการจำแนกข้อมูล แล้วเลือกรูปแบบจนได้ข้อสรุปนำเสนอเป็นภาพรวมของความคิดรวบยอดที่ชัดเจน

สำนักมาตรฐานการเรียนรู้ อิลลินอยส์ (Illinois Learning Standard 2003) กล่าวว่าในการประเมินทักษะการอ่านควรพิจารณาความคล่องในการอ่านข้อความ คำศัพท์ อักษร สิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่ตีพิมพ์ในสังคม ความเข้าใจในการอ่าน คือสามารถแปลความ ทำความเข้าใจ ข้อความคำศัพท์ อักษร สิ่งพิมพ์ต่างๆ หลายๆ ลักษณะได้ และมียุทธวิธีหรือวิธีการอ่านสารได้ เพื่อความคล่องและความเข้าใจในการอ่าน

สำนักงานที่จัดโครงสร้างภาษาที่มีประสิทธิภาพในรายวิชาต่าง ๆ (Course Proficiency Outline Language 2003) กล่าวว่าในการประเมินทักษะการอ่านพิจารณาดังนี้

1) ความคล่องในการอ่าน สามารถระบุคำได้ถูกต้อง สามารถอ่านออกได้กับคำที่มีมาให้ สามารถอ่านได้คล่องแคล่วไม่ติดขัด รวมทั้งสามารถอ่านสิ่งพิมพ์ วรรณกรรม ได้หลากหลาย

2) มีกลยุทธ์หรือวิธีในการอ่านสารได้แก่อ่านอย่างผิวเผิน จะใช้ในการอ่านสารแบบไม่เอาความ เพื่อความบันเทิง อ่านอย่างสำรวจ จะใช้ในการอ่านแบบมุ่งค้นหาโดยสิ่งที่ค้นหา มักจะใช้ในการอ่านตำรา อ่านอย่างทบทวนจะใช้ในการอ่านสิ่งที่พยายามทำความเข้าใจมักใช้ในการอ่านตำรา อ่านอย่างวิเคราะห์จะใช้ในการอ่านสิ่งที่พยายามทำความเข้าใจและมุ่งวิเคราะห์เป็นส่วนๆ มักใช้ในการอ่านตำรา ความเข้าใจในการอ่านสามารถทำความเข้าใจในเรื่องที่อ่านได้

จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าการวัดและประเมินผลด้านการอ่าน ควรหาเรื่องราวที่อ่านให้เหมาะสมกับระดับชั้น และพิจารณาจากการอ่าน คำและสำนวนได้ถูกต้อง การเข้าใจเรื่องที่อ่าน การลำดับเหตุการณ์ของเรื่อง การสรุปสาระสำคัญ และบอกแนวคิดของเรื่องได้ การนำความรู้และข้อคิดจากการอ่านไปประยุกต์ใช้ ตลอดจนพฤติกรรมการอ่าน สำหรับผู้วิจัยก็ได้นำแนวคิดจากผู้รู้และนักวิชาการมาเป็นกรอบพิจารณาในการวัดและประเมินความสามารถในการอ่านให้เหมาะสมกับระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยให้อ่านออกเสียงเรื่องที่กำหนดให้และทำแบบทดสอบแบบเขียนตอบชนิดเติมคำและข้อความสั้นๆ

ตารางที่ 2.1 สรุปแนวคิดในการประเมินความสามารถในการอ่าน

แนวคิด	การอ่านคำและ จำนวนถูกต้อง	ความรู้และ ความเข้าใจในการอ่าน	การนำไป ประยุกต์ใช้	พฤติกรรม การอ่าน
Stewig. และ Norberg		✓	✓	
Barentine	✓	✓	✓	
Progress in International Reading Literacy		✓	✓	✓
ทิสนา แชนมณี	✓	✓	✓	
ฐะปะนีย์ นาครทรรพ		✓		✓
สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์	✓	✓	✓	✓
ชูศรี ดันพงศ์		✓	✓	
The California Language Arts Content Standards	✓	✓		
North Regional Education Laboratory	✓	✓		
Illinois Learning Standard	✓	✓		✓
Course Proficiency Outline Language	✓	✓	✓	✓
รวม	7	11	7	5

จากตารางที่ 2.1 จากการแสดงหลาย ๆ แนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิหลายคน พบว่าในการประเมินความสามารถในการอ่านนั้นสิ่งที่ต้องพิจารณาคือ (1) ความสามารถในการอ่านคำและจำนวน ต่าง ๆ ได้ถูกต้อง (2) มีความรู้ความเข้าใจในการอ่าน คือการสรุปสาระสำคัญ และแนวคิดของเรื่องที่อ่านได้ (3) การนำไปประยุกต์ใช้ (4) พฤติกรรมการอ่าน

สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดจากผู้รู้และนักวิชาการมาเป็นกรอบในการพิจารณาการออกแบบทดสอบ และแนวทางในการวัดและประเมินผลความสามารถในการอ่าน คือ (1) การอ่านคำและจำนวนถูกต้อง (2) ความรู้และความเข้าใจในการอ่านถูกต้อง สามารถสรุปสาระสำคัญและแนวคิดของเรื่องที่อ่านได้ (3) นำไปประยุกต์ใช้

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการคิดวิเคราะห์

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคิดวิเคราะห์

การคิดวิเคราะห์เป็นกระบวนการทางสมอง เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการรับสารแล้ว สมองจัดกระทำกับข้อมูล หรือสิ่งเร้าที่รับเข้ามาเป็นกระบวนการทางสติปัญญาของผู้เรียนที่ใช้ในการสร้างความหมาย ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ เป็นความสามารถที่สามารถส่งเสริมพัฒนาได้ ซึ่ง นักจิตวิทยา และนักการศึกษาได้เสนอแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการคิดดังนี้

ไททกิน Witkin และคนอื่น ๆ (อ้างถึงใน เกษมศรี ศิริสวัสดิ์ 2541: 9) พบว่า บุคคลที่มีการคิดแบบวิเคราะห์จะมีอิสระในการตัดสินใจ ไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมรอบข้าง มีความสามารถในการรับรู้และการแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างละเอียด ในขณะที่บุคคลที่มีการคิดแบบรวมนั้น การรับรู้จะขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมรอบข้างจะไม่สามารถแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างละเอียด

กิลฟอร์ด (Guilford 1967 อ้างถึงในลักขณา สรวิวัฒน์ 2549: 41-42) ให้อธิบายว่า ความสามารถทางสมองของมนุษย์ประกอบด้วยมิติ 3 มิติ คือ

- 1) มิติด้านเนื้อหา (Contents) หมายถึง ข้อมูลที่ใช้เป็นสื่อก่อให้เกิดความคิดซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ เช่น ภาพ เสียง สัญลักษณ์ ภาษาหรือพฤติกรรม
- 2) มิติด้านปฏิบัติการ (Operations) หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ที่บุคคลใช้ในการคิด ซึ่งได้แก่ การรู้และเข้าใจ (Operations) การจำ การคิดแบบอนैनัย การคิดแบบเอกนัย และการประเมินค่า
- 3) มิติด้านผลผลิต (Products) หมายถึง ผลของการคิดซึ่งอาจมีลักษณะเป็นหน่วย (Unit) เป็นกลุ่มหรือของสิ่งต่าง ๆ (Classes) เป็นระบบ (System) เป็นการแปลงรูป (Transformation) และการประยุกต์ (Implication) ความสามารถทางการคิดของบุคคล เป็นผลมาจากการผสมผสาน มิติด้านเนื้อหาและด้านปฏิบัติการเข้าด้วยกัน

บลูม (Bloom อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2541: 13) ได้กล่าวถึงทฤษฎี 3 เศร โดยสรุปเป็น 3 ทฤษฎีย่อยอีก

- 1) ด้านบริบททางสังคม เป็นความสามารถทางสติปัญญาที่เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของบุคคล
- 2) ด้านประสบการณ์ ผลของประสบการณ์ที่ได้รับทุกด้านต่อความสามารถทางปัญญา
- 3) ด้านกระบวนการคิด เป็นความสามารถทางสติปัญญาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการคิด

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่กล่าวข้างต้น จะเห็นว่าการคิดมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ผู้เรียนแสวงหา คิดหาวิธีการที่จะต้องนำมาส่งเสริมและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะการคิด ผู้วิจัยได้นำแนวคิดและทฤษฎีจากนักจิตวิทยา และนักการศึกษาทั้งหลาย มาพัฒนาการเรียนรู้ของตนเอง โดยเฉพาะของบลูม ซึ่งน่าจะเป็นประเด็นสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิด โดยมีกรอบความคิดที่ชัดเจน ซึ่งการให้กรอบความคิดแก่ผู้เรียนก่อนการสอนเนื้อหาสาระใด ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำเนื้อหาสิ่งที่เรียนใหม่ไปเชื่อมโยง ขีดเกาะได้ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย

2.2 ความหมายของการคิดวิเคราะห์

การคิดวิเคราะห์เป็นการทำงานอย่างต่อเนื่องกันตลอดเวลาในสมองของคนเรา การคิดวิเคราะห์จึงเป็นเรื่องที่มีผู้สนใจและได้ศึกษาไว้มากมายเกี่ยวกับความหมายของการคิดวิเคราะห์ ดังเช่นจากนักจิตวิทยา นักการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านการคิดหลายท่านในต่างประเทศ ที่ได้ให้ความหมายของการคิดวิเคราะห์ ดังนี้

บลูม (Bloom 1956 อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ 2538: 41-44) ให้ความหมายการคิดวิเคราะห์ เป็นความสามารถในการแยกแยะเพื่อหาส่วนย่อยของเหตุการณ์เรื่องราว หรือเนื้อหาต่าง ๆ ว่าประกอบด้วยอะไรมีความสำคัญอย่างไร อะไรเป็นเหตุอะไรเป็นผล และที่เป็นอย่างนั้นอาศัยหลักการอะไร

กู๊ด (Good. 1973 อ้างถึงใน ฤทัยวรรณ คงชาติ 2544: 52) ให้ความหมายการคิดวิเคราะห์เป็นการคิดอย่างรอบคอบ ตามหลักของการประเมินและมีหลักฐานอ้างอิง เพื่อหาข้อสรุปที่น่าจะเป็นไปได้ ตลอดจนพิจารณาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องทั้งหมดและใช้กระบวนการตรรกวิทยาได้อย่างถูกต้องสมเหตุสมผล

วัตสัน และเกลเซอร์ (มาลินี ศิริจารี 2545: 40 อ้างอิงจาก Watson & Glaser 1964: 11) ให้ความหมายของการคิดวิเคราะห์ว่า เป็นสิ่งที่เกิดจากส่วนประกอบของทัศนคติความรู้ และทักษะ โดยทัศนคติเป็นการแสดงออกทางจิตใจ ต้องการสืบค้นปัญหาที่มีอยู่ความรู้จะเกี่ยวข้องกับการใช้เหตุผลในการประเมินสถานการณ์ การสรุปความอย่างเที่ยงตรงและการเข้าใจในความเป็นนามธรรม ส่วนทักษะจะประยุกต์รวมอยู่ในทัศนคติและความรู้

ฮัดกินส์ (Hudgins 1977: 173) ให้ความหมายการวิเคราะห์ว่ามีเจตคติในการค้นคว้าหาหลักฐานเพื่อวิเคราะห์และประเมินข้อโต้แย้งต่าง ๆ ควรมีทักษะในการใช้ความรู้จำแนกข้อมูลและตรวจสอบข้อมูล สมมติฐานเพื่อหาข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผล

คิวอี้ (Dewey 1993 อ้างถึงใน ลักขณา ศรีวิวัฒน์ 2549: 64) ได้ให้ความหมายการคิดวิเคราะห์ว่า หมายถึง การคิดอย่างใคร่ครวญ ไตร่ตรอง โดยอธิบายขอบเขตของ

การคิดวิเคราะห์ว่า เป็นการคิดที่เริ่มต้นจากสถานการณ์ที่มีความยุ่งยากและสิ้นสุดลงด้วยสถานการณ์ที่มีความชัดเจน

รัชเชลล์ (Russel 1956 อ้างถึงในลักษณา สรวิวัฒน์ 2549: 69) ให้ความหมายการคิดวิเคราะห์ว่าเป็นการคิดเพื่อแก้ปัญหาชนิดหนึ่ง โดยผู้คิดจะต้องใช้การพิจารณาตัดสินใจในเรื่องราวต่าง ๆ ว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย การคิดวิเคราะห์จึงเป็นกระบวนการประเมินหรือการจัดหมวดหมู่ โดยอาศัยเกณฑ์ที่เคยยอมรับกันมาแต่ก่อน ๆ แล้วสรุปหรือพิจารณาตัดสินใจ

ในประเทศไทยนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการคิดวิเคราะห์ไว้ดังนี้

ลิขิต ชีรเวคิน (2543: 68) กล่าวถึงความสามารถของการคิดวิเคราะห์ว่าเป็นการตั้งคำถามว่าอะไรคือสาเหตุไปสู่ปรากฏการณ์นั้น จากนั้นก็พยายามหาคำตอบ

ธานาธิป พลกุล (2544: 3) ได้ให้ความหมายของการคิดว่า การคิด หมายถึงความสามารถสร้างข้อมูลใหม่โดยใช้ทักษะการคิดระดับสูง และการตัดสินใจโดยนำความรู้และประสบการณ์เดิมหาความรู้ใหม่

เสงี่ยม ไตรรัตน์ (2546: 26) ให้ความหมายของการคิดวิเคราะห์ว่าเป็นความสามารถในการมองเห็น มองออก เข้าใจดี หรือการตัดสินใจ ดังนั้น การคิดวิเคราะห์เป็นการคิดอย่างมีเหตุผลสามารถเข้าถึงเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิต โดยอาศัยความรู้ในการคิดไตร่ตรอง

สุวิทย์ มูลคำ (2547: 9) ให้ความหมายว่า การคิดวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการจำแนก แยกแยะองค์ประกอบต่าง ๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นวัตถุ สิ่งของ เรื่องราว หรือเหตุการณ์ และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น เพื่อค้นหาสภาพความเป็นจริงหรือสิ่งสำคัญของสิ่งที่กำหนดให้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2547: 2) ให้ความหมายของการคิดวิเคราะห์ หมายถึง การจำแนกแยกแยะ องค์ประกอบของสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกเป็นส่วน ๆ เพื่อค้นหาว่าทำมาจากอะไร มีองค์ประกอบอะไร ประกอบขึ้นมาได้อย่างไร เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างไร

อนงก พ. อนุถนบุตร (2547: 60) กล่าวว่า การคิดแบบวิเคราะห์เป็นการคิดที่พิจารณาสิ่งที่สำเร็จรูปหรือระบบใด ๆ อย่างแยกแยะ ให้ค้นพบความจริงที่แฝงในรูปขององค์ประกอบความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ และหลักการที่องค์ประกอบคูกกันอยู่เป็นสิ่งที่สำเร็จรูปหรือเป็นระบบอยู่ได้

เพ็ญศรี จันทรวงศ์ (อ้างถึงใน ลักษณา สรวิวัฒน์ 2549: 27) ได้ให้ความหมายของการคิดวิเคราะห์ว่าเป็นวิธีการคิดแยกแยะองค์ประกอบหรือลักษณะของสิ่งต่าง ๆ เรื่องราวหรือเหตุการณ์ การคิดในระดับนี้ต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง หรือข้อมูลทางทฤษฎีมาเป็น

เครื่องมือในการวิเคราะห์ จึงสามารถอธิบายได้ว่า เรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้นอยู่ในสภาพใด และอาจบอกได้ว่ามีแนวโน้มไปในทางใด

สวีย์ มุลคำ (2548: 1) ได้ให้ความหมายของการคิดวิเคราะห์ว่า หมายถึง ความสามารถในการจำแนก แยกแยะ องค์ประกอบต่างๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นวัตถุ สิ่งของ เรื่องราว หรือเหตุการณ์ และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น เมื่อค้นหา สภาพความเป็นจริงหรือสิ่งสำคัญของสิ่งที่กำหนดให้

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (อ้างถึงใน สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา 2549: 4) ได้กล่าวถึงการคิดแบบนักวิเคราะห์ว่าผู้ที่คิดแบบวิเคราะห์จะต้องมีความชัดเจนตรงไปตรงมา ดังนี้

- 1) เขาจะแสวงหาข้อเท็จจริง (Fact)
- 2) ค้นหาตรรกะข้อมูล (Logic)
- 3) ทิศทาง (Direction)
- 4) ให้เหตุผล (Reason)
- 5) มุ่งแก้ปัญหา (Problem Solving)

จากความหมายของการคิดวิเคราะห์ข้างต้น จึงสรุปได้ว่าการคิดวิเคราะห์เป็นกิจกรรมทางปัญญาเป็นลักษณะความสามารถย่อยๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของกระบวนการคิดที่สลับซับซ้อน และมีแบบแผน และเป็นการพิจารณาข้อมูลที่เป็นปัญหาข้อโต้แย้งที่มีเหตุผล ไตร่ตรอง เพื่อการตัดสินใจ และนำไปสู่การแก้ปัญหา การค้นพบ หรือคำตอบอย่างสมเหตุสมผล สรุปได้ว่าการคิดวิเคราะห์ หมายถึง การจำแนก แยกแยะเหตุการณ์เรื่องราวต่าง ๆ หรือปัญหาของเรื่อง หาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลเพื่อตัดสินใจนำไปสู่ข้อสรุปอย่างเหมาะสม

2.3 ความสามารถในการคิดวิเคราะห์

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และคารณี คำวังนัง (2544: 51) ได้ให้ความหมายของความสามารถในการคิดวิเคราะห์ว่า เป็นความสามารถในการคิดแยกแยะ เรื่องราวใด ๆ ออกเป็นส่วนย่อย ๆ ว่าสิ่งเหล่านั้นมีองค์ประกอบเช่นไร ซึ่งสามารถจำแนกเป็นพฤติกรรมย่อยได้ ดังนี้

1) การวิเคราะห์ส่วนประกอบ เป็นความสามารถในการหาส่วนประกอบที่สำคัญของสิ่งของหรือเรื่องราวต่าง ๆ เป็นความสามารถในการบอกความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริง และความคิดเห็น ความแตกต่างของข้อสรุปจากข้อเท็จจริงที่นำมาสนับสนุน เช่น การวิเคราะห์ส่วนประกอบที่สำคัญ สาเหตุและสาระสำคัญของเรื่อง

2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ เป็นความสามารถในการหาความสัมพันธ์ของส่วนสำคัญต่าง ๆ เป็นการระบุความสัมพันธ์ระหว่างการคิด ความสัมพันธ์ในเชิงเหตุและผล ตลอดจนความแตกต่างระหว่างข้อโต้แย้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้อง

3) การวิเคราะห์หลักการ เป็นความสามารถในการหาหลักการของความสัมพันธ์ของส่วนสำคัญในเรื่องนั้น ๆ ว่าสัมพันธ์กันอยู่ โดยอาศัยหลักการใด เป็นความสามารถในการให้ผู้เรียนค้นหาหลักการของเรื่อง ระบุจุดประสงค์ของผู้เรียน ประเด็นที่สำคัญของเรื่อง เทคนิคที่ใช้ในการชักจูงผู้อ่าน และรูปแบบภาษาที่ใช้

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2549: 5) ได้กล่าวถึงความสามารถในการคิดวิเคราะห์ว่า ต้องมีความสามารถในการสื่อสาร เพราะการคิดวิเคราะห์จะต้องผ่านกระบวนการสื่อสาร คือ การรับสารและการส่งสาร ดังนี้ คือ การรับรู้โดยการรับสาร คือ ดู หรือฟัง หรืออ่านแล้ว นำสิ่งที่ได้จากการรับสารสู่กระบวนการคิดวิเคราะห์ ได้ผลอย่างไรจึงส่งสารออกไปโดยการบอก อธิบาย หรือเขียน หรือวาด หรือแสดง จากข้อความข้างต้นจะเห็นว่าความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เป็นความสามารถในการแยกแยะ จำแนกเหตุการณ์เรื่องราวต่าง ๆ ออกเป็นส่วน ๆ ในด้านการคิดวิเคราะห์เนื้อหา การคิดวิเคราะห์ความสัมพันธ์ การคิดวิเคราะห์หลักการ

สรุปได้ว่าความสามารถในการคิดวิเคราะห์ หมายถึงความสามารถในการแยกแยะเหตุการณ์เรื่องราวต่าง ๆ หรือปัญหาของเรื่อง หาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลเพื่อตัดสินใจนำไปสู่ข้อสรุปอย่างเหมาะสม

2.4 ความสำคัญของการคิดวิเคราะห์

ในทางพุทธศาสนาได้กล่าวถึงความสำคัญของการคิด โดยให้ความสำคัญกับการคิดที่ถูกต้องหรือที่เรียกว่า การคิดโดยแยบคาย หรือโยนิโสมนสิการ พระราชวรมุนี (อ้างถึงใน สุนน อมรวิวัฒน์ 2531) ได้กล่าวว่า การคิดอย่างถูกต้อง คิดอย่างมีระเบียบ คิดวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งเป็นขั้นตอนสำคัญในการสร้างปัญญาที่บริสุทธิ์เป็นอิสระ ทำให้ทุกคนช่วยตนเองได้ และนำไปสู่จุดหมายของพุทธธรรมอย่างแท้จริง ในทำนองกลับกันหากคิดไม่ถูกต้อง หรือเรียกว่าอโยนิโสมนสิการ ก็จะนำไปสู่ความผิดพลาด คลาดเคลื่อนในการแก้ปัญหา

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546: 31-47) ได้สรุปถึงประโยชน์และความสำคัญของการคิดวิเคราะห์ไว้ว่า

- 1) การคิดวิเคราะห์ช่วยเสริมสร้างความฉลาดทางสติปัญญาที่ทำให้ไม่ด่วนสรุปสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยง่าย มีวิธีการตรวจสอบข้อเท็จจริงบนพื้นฐานความรู้เดิมและประสบการณ์ส่วนบุคคล
- 2) การคิดวิเคราะห์เป็นพื้นฐานการคิดในมิติอื่นๆ โดยการช่วยคิดหาเหตุผลเพื่อสืบค้นความจริง
- 3) การคิดวิเคราะห์ช่วยในการแก้ปัญหา ช่วยแยกแยะและทำความเข้าใจกับสิ่งที่เกิดขึ้น

4) การคิดวิเคราะห์ช่วยในการประเมินการตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลที่เป็นฐานความรู้ และประสบการณ์ที่ช่วยให้ตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ได้

5) การคิดวิเคราะห์ช่วยให้ความคิดสร้างสรรค์ สมเหตุสมผล ช่วยให้คิดด้านต่าง ๆ บนพื้นฐานความเป็นไปได้อย่างมีเหตุผล

6) การคิดวิเคราะห์ช่วยให้เข้าใจแจ่มกระจ่าง เป็นการสรุปสถานการณ์จากข้อเท็จจริง ไม่ใช่เป็นการสรุปบนพื้นฐานของอารมณ์ และความรู้สึก ให้ได้รับข้อมูลที่เป็นจริง และเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ

วิลาวัลย์ เจริญพงศ์ (2547: 14) ได้กล่าวว่า การคิดเชิงวิเคราะห์ช่วยให้เราเข้าใจข้อเท็จจริง รู้เหตุผลเบื้องหลังของสิ่งที่เกิดขึ้น เข้าใจความเป็นมาเป็นไปของเหตุการณ์ต่าง ๆ รู้ว่าเรื่องนั้น ๆ มีองค์ประกอบอะไรบ้าง รู้ว่าอะไรเป็นอะไร ทำให้เราได้ข้อเท็จจริงที่เป็นฐานความรู้นำไปใช้ในการตัดสินใจแก้ปัญหา การประเมิน และการตัดสินใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง

จากเหตุผลดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า ความสำคัญของการคิดวิเคราะห์นั้นเป็นทักษะที่ทุกคนจะต้องฝึกฝน เพื่อให้สมองมีการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการฝึกให้รู้จักเข้าใจเรื่องราวต่างๆ รู้ว่าอะไรเป็นอะไร ทำให้ได้ข้อเท็จจริงที่เป็นฐานความรู้ รู้จักตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างมีเหตุมีผล และคิดหาเหตุผลเพื่อสืบค้นหาความจริง นอกจากนี้ยังช่วยให้ได้รับข้อมูลที่เป็นจริงสามารถเลือกและใช้ข้อมูลได้อย่างถูกต้องและฉับไว

2.5 กระบวนการคิดวิเคราะห์

การคิดและการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิดนับเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษา ให้มีระดับคุณภาพที่สูงขึ้น ในประเทศอเมริกามีผลการวิจัยจำนวนมากที่บ่งชี้ว่าในการสอบวิชาต่าง ๆ ผู้เรียนสามารถทำได้ดีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทักษะขั้นพื้นฐาน แต่เมื่อมาถึงส่วนที่ต้องใช้ความคิดและเหตุผล ผู้เรียนยังไม่สามารถทำได้ดี เช่น นักเรียนอเมริกันสามารถคิดคำนวณได้ แต่ไม่สามารถใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาได้ นักเรียนสามารถเขียนประโยคได้ถูกต้องแต่ไม่สามารถเขียนได้แย่งได้ เป็นต้น พอล (Paul 1993 อ้างถึงใน ทิศนา ขัมมณี 2544: 151) สำหรับในประเทศไทยนั้นวงการศึกษามีความเคลื่อนไหวในเรื่องการคิดมานานหลายปีแล้ว ซึ่งทำให้เกิดแนวคิดที่จะนำมาใช้ในการสอนหลายเรื่อง เช่น แนวความคิดเรื่องการสอนให้ “คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น” และการสอนให้คิดตามแนวพุทธศาสตร์ ซึ่งได้แก่ “การคิดอย่างถูกวิธีตามหลักโยนิโสมนสิการ” เป็นต้น

เอนนิส (Ennis 1985 อ้างถึงใน ทิศนา ขัมมณี 2544: 151) ได้กล่าวถึงกระบวนการคิดซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ (1) การระบุประเด็นปัญหา (2) การคิดวิเคราะห์ข้อโต้แย้ง (3) การตั้งคำถาม (4) การพิจารณาความเชื่อถือของแหล่งข้อมูล (5) การตัดสินใจข้อมูล (6) การใช้เหตุผลเชิงนิรนัย

(7) การใช้เหตุผลเชิงอุปนัย (8) การตัดสินใจคุณค่า (9) การให้ความหมายคำนิยาม (10) การระบุข้อสันนิษฐาน (11) การตัดสินใจ (12) การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

ทิสนา เขมมณี (2544: 153) ได้กล่าวถึงกระบวนการคิดวิเคราะห์ว่า แนวคิดแต่ละแนวคิดมีจุดเน้นไม่เหมือนกัน ความถูกต้องของความคิดขึ้นอยู่กับความพอเพียงและความถูกต้องของข้อมูลเป็นประการสำคัญ ดังนั้นขั้นตอนของการแสวงหาข้อมูลและประเมินข้อมูลจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่ควรระบุให้เป็นอย่างชัดเจน และการตัดสินใจเลือกความคิดหรือทางเลือกที่เหมาะสมนั้นควรพิจารณาถึงคุณค่า ค่านิยมที่แท้จริงตามหลักโยนิโสมนสิการ

- 1) วิเคราะห์ความสำคัญ หมายถึง การแยกแยะสิ่งที่กำหนดมาให้ว่าอะไรสำคัญหรือจำเป็นหรือมีบทบาทที่สุด ตัวไหนเป็นเหตุ ตัวไหนเป็นผล
- 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ หมายถึง การค้นหาว่าความสำคัญย่อย ๆ ของเรื่องราวหรือเหตุการณ์นั้นเกี่ยวพันกันอย่างไร สอดคล้องหรือขัดแย้งกันอย่างไร
- 3) วิเคราะห์หลักการ หมายถึง การค้นหาโครงสร้างและระบบของวัตถุดิบของเรื่องราว และการกระทำต่าง ๆ ว่าสิ่งเหล่านั้นรวมกันจนดำรงสภาพเช่นนั้นอยู่ได้เนื่องด้วยอะไร โดยยึดอะไรเป็นหลักเป็นแกนกลาง มีสิ่งใดเป็นตัวเชื่อมโยง ยึดถือหลักการใด มีเทคนิคอย่างไรหรือยึดคติใด

ส่วนการวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ 2538: 149-154) คือการวัดความสามารถในการแยกแยะส่วนย่อย ๆ ของเหตุการณ์ เรื่องราวหรือเนื้อหาต่าง ๆ ว่าประกอบด้วยอะไร มีจุดมุ่งหมายหรือประสงค์สิ่งใด นอกจากนั้นยังมีส่วนย่อย ๆ ที่สำคัญนั้นแต่ละเหตุการณ์เกี่ยวพันกันอย่างไรบ้าง และเกี่ยวพันโดยอาศัยหลักการใด จะเห็นว่าสมรรถภาพด้านวิเคราะห์จะเต็มไปด้วยการหาเหตุใช้มาประกอบการพิจารณา การวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์แบ่งแยกย่อยออกเป็น 3 ประเภท คือ

- 1) วิเคราะห์ความสำคัญ เป็นการวิเคราะห์ว่าสิ่งที่ยู่นั้นอะไรสำคัญ หรือจำเป็นหรือมีบทบาทที่สุด ตัวไหนเป็นเหตุ ตัวไหนเป็นผล เหตุผลใดถูกต้องและเหมาะสมที่สุด ตัวอย่างคำถาม เช่น คิดหาข้อใดสำคัญที่สุด
- 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ เป็นการหาความสัมพันธ์ หรือความเกี่ยวข้องส่วนย่อยในปรากฏการณ์ หรือเนื้อหานั้น เพื่อนำมาอุปมาอุปไมย หรือค้นหาว่าแต่ละเหตุการณ์นั้นมีความสำคัญอะไรที่ไปเกี่ยวพันกัน ตัวอย่างคำถาม เช่น เหตุใดแสงจึงเร็วกว่าเสียง
- 3) วิเคราะห์หลักการ เป็นความสามารถที่จะจับเค้าเงื่อนของเรื่องราวนั้นว่ายึดหลักการใด มีเทคนิค หรือยึดหลักปรัชญาใด อาศัยหลักการใดเป็นสื่อสารสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ตัวอย่างคำถาม เช่น รถยนต์วิ่งได้โดยอาศัยหลักการใด

การวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของบุดมดั่งที่กล่าวมาแล้วใช้เป็นแนวทางในการออกข้อสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ในงานวิจัยครั้งนี้

จอห์น คิวอี้ ได้กล่าวไว้ในปี ค.ศ. 1930 ว่า การวิเคราะห์ประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ

1) สถานภาพของความสงสัย ลังเล ความซับซ้อนยุ่งยากใจ ซึ่งจะเป็นตัวกำเนิดของข้อ 2

2) การสืบเสาะ ค้นหา ค้นหา ถามไถ่ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล ความรู้หรือคำตอบที่ช่วยให้หายสงสัย ผ่อนคลายจากความงุนงง ยุ่งยากใจและคลี่คลายความซับซ้อนต่าง ๆ ได้

ทิสนา แชมมณี (2544: 153) กล่าวถึง กระบวนการคิดวิเคราะห์ว่า ความถูกต้องของความคิดขึ้นอยู่กับความพอเพียงและความถูกต้องของข้อมูลเป็นประการสำคัญ ดังนั้นขั้นตอนของการแสวงหาข้อมูลและประเมินข้อมูล จึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่ควรระบุให้เห็นอย่างชัดเจน และการตัดสินใจเลือกความคิดหรือทางเลือกที่เหมาะสมนั้น ควรพิจารณาถึงคุณค่า ค่านิยมที่แท้จริงตามหลักโยนิโสมนสิการ

วัตสัน และ เกลเซอร์ (Watson & Glaser 1964:10 อ้างถึงใน มალიณี ศิริจารี 2545: 40) ได้กล่าวถึงการคิดวิเคราะห์ ว่าประกอบด้วยทัศนคติ ความรู้ และทักษะในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) ทัศนคติในการสืบเสาะ ซึ่งประกอบด้วยความสามารถในการเห็นปัญหาและความต้องการที่จะสืบเสาะ ค้นหาข้อมูล หลักฐานมาพิสูจน์เพื่อหาข้อเท็จจริง

2) ความรู้ในการหาแหล่งข้อมูลอ้างอิง และการใช้ข้อมูลอ้างอิงอย่างมีเหตุผล

3) ทักษะในการใช้ความรู้และทัศนคติดังที่กล่าวมาข้างต้น

จากผลการวิจัยต่าง ๆ วัตสันและเกลเซอร์สรุปว่าการคิดวิเคราะห์ประกอบไปด้วยความสามารถย่อย ๆ 5 ประการคือ

ความสามารถในการอ้างอิง

การตั้งสมมติฐาน

การนิรนัย

การแปลความ

การประเมินข้อโต้แย้งต่าง ๆ

เสจยัม ไตรตัน (2546: 27) ก็ได้กล่าวถึงกระบวนการคิดวิเคราะห์ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ (1) การแยกแยะประเด็นย่อย ๆ ของเรื่องราวที่รวมกันเป็นเรื่องใหญ่ (2) การหาข้อมูลในแต่ละส่วนย่อย (3) การพิจารณาข้อมูลในแต่ละส่วนย่อยว่าจำเป็นและสัมพันธ์กันอย่างไร (4) การพิจารณาความคิดอื่น ๆ ประกอบ (5) การสรุปตามฐานข้อมูลที่มี

จากเอกสารที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่ากระบวนการคิดวิเคราะห์ของมนุษย์เกี่ยวข้องกับความสามารถทางสติปัญญาที่เพิ่มพูนไปด้วยการเสริมสร้างประสบการณ์ บริบท

ทางสังคมและวัฒนธรรม การคิดฝึกให้คิดได้หลายรูปแบบ เช่น คิดให้คล่อง คิดแปลกใหม่ คิดกว้าง คิดไกล คิดอย่างมีเหตุผล คิดอย่างประณีต ละเอียดลออ คิดหาข้อสรุปหรือข้อยุติสามารถทำได้ไม่มีสิ้นสุด ผลของการคิดก็จะนำไปสู่การพัฒนาทักษะการเขียนได้เป็นอย่างดี ดังนั้นทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องสามารถส่งเสริมกระบวนการคิดให้กับเด็กได้เป็นอย่างดี

2.6 กิจกรรมพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และแนวการจัดการเรียนรู้

การสอนให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ นับเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาให้ผู้เรียนรู้จักการคิดอย่างเป็นระบบ ซึ่งนักการศึกษาได้ให้แนวคิดไว้หลายทัศนะ ดังนี้

วาชลี ชูคอมลินสกี (อ้างถึงใน มัทนี เกษมกล ม.ป.ป.) เน้นความสำคัญในการพัฒนาความคิดของผู้เรียนจากการทำงานของเด็กขณะอยู่ที่โรงเรียน โดยกล่าวว่า ที่ทำงานที่สำคัญที่สุดของเด็กนักเรียน คือโต๊ะของเขาในห้องเรียน หรือโต๊ะในห้องปฏิบัติการของโรงเรียน ปัจจัยหลักที่จำเป็นสำหรับงานของเขา คือแบบเรียน สมุดแบบฝึกหัด และงานที่ได้รับมอบหมายจากครู นักเรียนจะต้องนำปัจจัยหลักเหล่านี้ไปใช้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ในการเรียนแต่ละวัน

บลูม (Bloom 1956 อ้างถึงในณรงค์ มั่นเศรษฐวิทย์ 2540: 68) ได้กล่าวถึงการพัฒนาทางการคิดว่า ระดับการคิดของคนที่เริ่มจากขั้นพื้นฐานไปจนถึงขั้นวิจารณ์ญาณ ซึ่งเป็นการคิดระดับสูง การคิดระดับขั้นพื้นฐานจะเริ่มจากความจำ ความเข้าใจ และการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ส่วนขั้นวิจารณ์ญาณประกอบด้วย การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า

ณรงค์ มั่นเศรษฐวิทย์ (2540: 35) กล่าวสรุปเกี่ยวกับการพัฒนาการคิดไว้ว่า องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดการคิด ได้แก่ 1) การรับรู้ วัตถุ สิ่งของ ตลอดจนเรื่องราวต่าง ๆ 2) ความรู้ที่ได้รับจากชีวิตประจำวัน แรงจูงใจ ความสนใจ การค้นคว้า และความฉลาด ที่ผู้คิดจะใช้วิธีการแก้ปัญหา ส่วนอิทธิพลที่มีผลต่อการคิดมีความเชื่อของคนในสังคมส่วนมาก ค่านิยมและโลกทัศน์อุปสรรคที่ทำให้การคิดไม่พัฒนาเท่าที่ควร

นอร์ริส (Norris 1985 อ้างถึงในสุรางค์ โค้วตระกูล 2541: 328) ให้ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมพัฒนาการคิดวิเคราะห์ไว้ว่า

1) ครูต้องสร้างบรรยากาศในห้องเรียนที่ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น แม้ว่าความคิดเห็นนั้นจะแตกต่างจากผู้อื่น

2) จะต้องส่งเสริมการอภิปรายในชั้นให้นักเรียนร่วมแสดงความคิดเห็น

3) สนับสนุนให้นักเรียนอธิบายเหตุผลของคำตอบมากกว่าการบอกผิดหรือถูก แต่เพียงอย่างเดียว

4) ควรสอนทักษะความคิดควบคู่ไปกับวิชาอื่น ๆ ทุกวิชา

5) ครูจะต้องสร้างความคาดหวังให้นักเรียนทราบว่าครูต้องการให้นักเรียนใช้ความคิดวิเคราะห์ไว้ในวัตถุประสงค์

6) ครูควรให้โอกาสนักเรียนได้ฝึกหัดในการตัดสินใจว่าควรเชื่อหรือไม่เชื่อในโฆษณาสินค้าโทรทัศน์หรือหนังสือพิมพ์ และสนับสนุนให้ช่วยในการตัดสินใจ

กรมวิชาการ (2544: 46) ได้กล่าวไว้ในคู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยว่า กิจกรรมที่พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ในการเรียนรู้ภาษาไทย ผู้สอนจะต้องใช้คำพูดและวิธีการต่าง ๆ กระตุ้นให้ผู้เรียนคิด ลงมือปฏิบัติ ประเมินปรับปรุงแก้ไข พัฒนางานของตน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เช่น กิจกรรมการอภิปราย การวิเคราะห์ การวิจารณ์ การค้นคว้า การทำโครงการ ฯลฯ นอกจากนี้ผู้สอนยังต้องสอดแทรกคุณธรรมในกระบวนการคิดควบคู่ไปด้วย อาทิ ความรับผิดชอบ ความอดทน ความเพียรพยายาม และควรจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนใช้ความคิดอย่างมีวิจารณญาณในการแก้ปัญหา การตัดสินใจ การวางแผนการดำเนินชีวิตในอนาคต เพื่อให้อยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุข

ทศนา แหมมณี (อ้างถึงใน สมบัติ ตัญญุตรรัตน์ และคนอื่นๆ 2545: 6) กล่าวถึงแนวการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดให้แก่ผู้เรียนนั้น ครูผู้สอนจะทำได้ก็ต่อเมื่อเข้าใจเรื่องของการคิด กระบวนการคิดอย่างถ่องแท้ และได้กล่าวถึงทักษะการคิดของบุคคลว่า “การที่คนจะคิดได้ มากน้อยขึ้นอยู่กับว่าคนคนนั้นมีทักษะย่อย ๆ ที่เป็นทักษะพื้นฐานของการคิดอย่างไร” จึงจำแนกทักษะย่อยดังกล่าวเป็นกลุ่มไว้ดังนี้

1) ทักษะการคิดพื้นฐานที่สำคัญได้แก่

(1) ทักษะการสื่อสาร ได้แก่

- การฟัง	- การจำ	- การอ่าน
- การรับรู้	- การเก็บความรู้	- การดึงความรู้
- การใช้ความรู้	- การอธิบาย	- การทำความเข้าใจ
- การบรรยาย	- การพูด	- การเขียน
- การแสดงออก	- ฯลฯ	

(2) ทักษะที่เป็นแกนหรือทักษะขั้นพื้นฐานทั่วไป ซึ่งเป็นพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนให้พัฒนาความสามารถในขั้นสูงต่อไป ได้แก่

- การสังเกต	- การสำรวจ	- การตั้งคำถาม
- การรวบรวมข้อมูล	- การจัดหมวดหมู่	- การตีความ
- การเชื่อมโยง	- การใช้เหตุผล	- การระบุ
- การจำแนก	- การจัดลำดับ	- การเปรียบเทียบ
- การอ้างอิง	- การแปลความ	- การขยายความ
- การสรุปความ	- ฯลฯ	

2) ทักษะการคิดขั้นสูง ได้แก่

- การนิยาม	- การผสมผสาน	- การสร้าง
- การปรับโครงสร้าง	- การหาความเชื่อพื้นฐาน	- การตั้งสมมติฐาน
- การกำหนดเกณฑ์	- การประยุกต์	- การวิเคราะห์
- การจัดระบบ	- การจัดโครงสร้าง	- การหาแบบแผน
- การทำนาย	- การทดสอบสมมติฐาน	- การพิสูจน์ ฯลฯ

นอกจากนี้ คุณสมบัติภายในของมนุษย์ยังเป็นส่วนสำคัญเอื้ออำนวยให้เกิดการคิดเป็นคุณสมบัติที่ต้องสั่งสมมานานจนกลายเป็นลักษณะนิสัยของบุคคลไป ได้แก่

1) ความเป็นคนใจกว้างและมีความเป็นธรรม	2) มีความกระตือรือร้น ใฝ่รู้
3) ช่างวิเคราะห์และผสมผสาน	4) ขยันต่อสู้และอดทน
5) มั่นใจในตนเอง	6) น่ารัก น่าคบ

ลักษณะนิสัยทั้ง 6 ด้าน ของบุคคลดังกล่าวเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน และส่งผลเอื้ออำนวยต่อการคิด และความสามารถในการคิดยังมีผลย้อนกลับมาพัฒนาลักษณะนิสัยทั้ง 6 ด้าน ให้มีความมั่นคง แข็งแรงอีกด้วย จึงสรุปว่า คนคิดเป็น คิดถูก คิดชอบ เป็นคนมีนิสัยดี ใจกว้าง เป็นธรรม กระตือรือร้น ขยัน อดทน ต่อสู้ความยากลำบาก สร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม น่ารักน่าคบหาด้วย

ชาติ แจ่มนุษ (2545: 54-55) กล่าวถึง ขั้นตอนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ไว้เป็นขั้นตอนดังนี้

กำหนดสิ่งสำเร็จรูปสิ่งหนึ่งขึ้นมาเป็นตัวตั้งเรื่อง เช่น ดิน น้ำ โคลง กลอนบทหนึ่ง รูปภาพ กราฟ บทความ เหตุการณ์ต่าง ๆ

กำหนดคำถามหรือปัญหาเพื่อค้นหาความจริงหรือความสำคัญต่าง ๆ เช่น ภาพนี้หรือกราฟนี้ต้องการสื่อหรือบอกอะไรที่สำคัญที่สุด

- 1) พินิจวิเคราะห์แยกแยะกระจายสิ่งที่กำหนดให้ออกเป็นส่วนย่อย ๆ
- 2) ค้นหาความจริงหรือความสำคัญที่กำหนด
- 3) สรุปเป็นคำตอบ หรือตอบปัญหานั้น ๆ

สรุปได้ว่าแนวการสอนเพื่อพัฒนาความคิดวิเคราะห์วิจารณ์กระทำดังนี้

- 1) เสนอสถานการณ์ที่กระตุ้นให้คิด
- 2) คิดอย่างเป็นระบบใช้เหตุผล
- 3) นำข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในกระบวนการคิดบนพื้นฐานของความจริง ความดีงาม

ความถูกต้อง

- 4) คิดและตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติ

เสงี่ยม ไตรรัตน์ (2546: 28) ก็ได้กล่าวถึงกิจกรรมพัฒนาความสามารถการคิดวิเคราะห์ไว้เช่นกันว่า การคิดวิเคราะห์เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนจะต้องมีปฏิริยาโต้ตอบ จะต้องมีการสะท้อนความคิด ดังนั้นกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไปนี้จะช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ได้ดังนี้

1) กิจกรรมการสอนแบบบรรยาย การสร้างการคิดวิเคราะห์ในการจัดกิจกรรมการบรรยายทำได้โดยการใช้คำถามถามผู้เรียนเพื่อค้นหาคำตอบ ครูต้องคอยกระตุ้นให้นักเรียนพยายามตอบคำถามให้ได้ การกระตุ้นให้นักเรียนกล้าถาม กล้าตอบและร่วมแสดงความคิดเห็น ขณะนั่งฟังคำบรรยายจะช่วยเสริมการคิดวิเคราะห์ได้เป็นอย่างดี

2) การปฏิบัติในห้องปฏิบัติการและการทำโครงงาน การทำโครงงานต่าง ๆ เป็นวิธีการที่ดีมากในการสร้างเสริมการคิดวิเคราะห์ เนื่องจากการทำโครงงานเป็นการปฏิบัติที่ต้องอาศัยการทดลองทางวิทยาศาสตร์ในการค้นหาคำตอบโดยเริ่มจากปัญหา รวบรวมข้อมูล ฝึกทดลอง การคัดเลือกข้อมูลจากหลักฐานอย่างรอบคอบก่อนสรุป

3) การให้การบ้าน การบ้านเกี่ยวกับการอ่าน การสรุปโครงเรื่องที่อ่านและการเรียบเรียงงานเขียนจากเรื่องที่อ่าน จะช่วยให้นักเรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ การคิดหาเหตุผลจากเรื่องที่อ่านได้

4) การทำรายงาน เป็นการช่วยเสริมการคิดวิเคราะห์ เพราะผู้เรียนจะต้องค้นคว้าหาความรู้ ทำข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้ามาวิเคราะห์เนื้อหาอย่างมีเหตุผล และสรุปลงในรูปแบบของรายงาน

5) การสอบ จะได้ฝึกคิดและเขียนไปพร้อม ๆ กัน โดยครูจะต้องใช้ข้อสอบเชิงวิเคราะห์

โกวิท ประวาลพฤษย์ (2546: 5-15) ได้เสนอแนะแนวทางการสอนที่พัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ด้วยการปฏิบัติ ดังนี้

1) การฝึกให้ผู้เรียนแสวงหาข้อมูลจากการดู การฟัง การถาม การอ่าน และการสัมผัส โดยครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกกิจกรรมดังกล่าวควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนการฝึกทักษะการสังเกตเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกเก็บข้อมูล ผู้ที่จะฝึกคิดได้ดีจะต้องมีข้อมูลในการคิด ซึ่งปริมาณข้อมูลเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานของการคิด นอกจากนี้ครูจะต้องใช้คำถามที่จะต้องนำไปสู่การคิด โดยใช้คำถามพื้นฐานเกี่ยวกับ ใคร อะไร ที่ไหน เมื่อใด เป็นมาอย่างไร และทำไม หรือใช้คำถามเกี่ยวกับรูป เสียง สัมผัส ความรู้สึก คำถามที่นำไปสู่ความสัมพันธ์แบบต่าง ๆ ในการใช้คำถามพื้นฐานเหล่านี้ช่วยในการส่งเสริมการคิดกับนักเรียน

2) การฝึกให้ผู้เรียนจัดข้อมูลเป็นกลุ่มแนวคิด โดยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูล การคิดจัดกลุ่ม การคิดเรียงลำดับ การคิดเปรียบเทียบ และการคิดจำแนก ซึ่งกิจกรรมการฝึกเหล่านี้

ครูจะต้องเป็นผู้กระตุ้นด้วยคำถามเพื่อให้เกิดแนวคิดด้วยการลงมือปฏิบัติจริง ลงมือสัมผัสจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดรับรู้จากรูปนามไปสู่นามธรรมได้

3) การฝึกให้ผู้เรียนคิดเป็นผังความสัมพันธ์ เป็นการนำเสนอความคิดและความรู้ของตนออกมาจากสิ่งที่อยู่ในสมอง มานำเสนอให้ผู้อื่นทราบเป็นการสื่อความในลักษณะของผังความคิด หรือ Mind Map ซึ่งกรอบความคิดดังกล่าวได้มากจากการสรุปเรื่องที่อ่าน ฟัง คิดวิเคราะห์ แล้วนำมาสรุปเป็นภาพ

4) การฝึกให้ผู้เรียนสร้างและพิจารณาทางเลือกที่หลากหลาย การขยายความรู้เป็นกระบวนการ การคิดที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้มองเห็นภาพหลายแง่หลายมุม โดยได้มาจากการปฏิบัติจริงนำไปสู่ปัญญา ซึ่งครูสามารถจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้คิด สร้าง และพิจารณาทางเลือกได้ดังนี้

4.1) โดยการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไข ซึ่งครูใช้คำถามว่า “ถ้า...แล้ว..”

4.2) โดยการใช้บทบาทสมมุติ เป็นการคิดแบบเอาใจเขามาใส่ใจเรา ทำให้มองเห็นแง่มุมของปัญหาตลอดจนคิดแนวทางแก้ปัญหาที่ต่าง ๆ

4.3) โดยการใช้วิธีการระดมสมอง เป็นวิธีการที่ให้นักเรียนร่วมกันเสนอแนวคิดให้ได้มากที่สุด

5) การฝึกให้นักเรียนตรวจสอบผลกระทบและความสำคัญ กิจกรรมที่ครูควรฝึก โดยการตั้งประเด็นคำถามที่ให้นักเรียนได้ฝึกคิดอย่างต่อเนื่องแล้วนำมาสรุปเป็นภาพ

สุวิทย์ มูลคำ (2548: 21- 22) ได้กล่าวถึงเทคนิคการคิดวิเคราะห์ว่า การคิดวิเคราะห์เป็นการคิดโดยใช้สมองซีกซ้ายเป็นหลัก เป็นการคิดเชิงลึก คิดอย่างละเอียด จากเหตุไปสู่ผล ตลอดจนการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในเชิงเหตุและผล ความแตกต่างระหว่างข้อโต้แย้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้อง จึงอาจใช้เทคนิคการคิดวิเคราะห์อย่างง่ายที่นิยมใช้คือ 5W 1H

What (อะไร) ปัญหาหรือสาเหตุที่เกิดขึ้น

Where (ที่ไหน) สถานที่หรือตำแหน่งที่เกิดเหตุ

When (เมื่อไร) เวลาที่เหตุการณ์นั้นได้เกิดขึ้นหรือจะเกิดขึ้น

Why (ทำไม) สาเหตุหรือมูลเหตุที่ทำให้เกิดขึ้น

Who (ใคร) บุคคลสำคัญเป็นตัวประกอบหรือที่เกี่ยวข้องที่จะได้รับผลกระทบ

ทั้งด้านบวกและด้านลบ

How (อย่างไร) รายละเอียดของสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วหรือกำลังจะเกิดขึ้นว่ามีความเป็นไปได้ในลักษณะใด

การคิดวิเคราะห์ด้านเทคนิค 5W 1H จะสามารถช่วยเรียงความชัดเจนในแต่ละเรื่องที่เรากำลังคิดเป็นอย่างดีทำให้เกิดความครบถ้วนสมบูรณ์

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2549: 50-58) ได้กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์มีหลายรูปแบบ โดยเฉพาะรูปแบบการเรียนการสอนแบบร่วมมือ และรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมการเขียน สามารถนำไปใช้เป็นแบบแผนในการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ ซึ่งได้รับการพิสูจน์ ทดสอบ หรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพดังนี้

รูปแบบการเรียนการสอนแบบร่วมมือ

ขั้นที่ 1 นำเข้าสู่การเรียนรู้และการเตรียมกลุ่มร่วมมือในการเรียนโดยความสามารถผู้เรียนตามสัมฤทธิ์ผลการเรียน

ขั้นที่ 2 ขั้นจัดกลุ่มนักเรียน ครูผู้สอนกำหนดประเด็นในการศึกษาค้นคว้าและแจ้งจุดประสงค์ในการเรียนรู้ และข้อตกลงของการเรียนรู้แบบร่วมมือ วางแผนการศึกษาค้นคว้าตามที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่มนักเรียน สมาชิกในกลุ่มวางแผนการศึกษาค้นคว้า ตามที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเอง โดยศึกษาจากสภาพแวดล้อมจริงและเอกสารความรู้

ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม สมาชิกกลุ่มปฏิบัติตามที่วางไว้เสร็จแล้วสมาชิกในแต่ละกลุ่มเสนอข้อมูลที่ได้ศึกษาค้นคว้ามาต่อกลุ่ม

ขั้นที่ 4 ขั้นการร่วมกลั่นกรองงาน สมาชิกกลุ่มช่วยสะท้อนข้อมูลโดยการสนทนาซักถาม แสดงความคิดเห็น สรุปเป็นข้อมูลความรู้ของกลุ่ม

ขั้นที่ 5 ขั้นตรวจผลงานและความเข้าใจ แต่ละกลุ่มรายงานผลการเรียนรู้ต่อชั้นเรียน สมาชิกในชั้นร่วมสนทนา และแสดงความคิดเห็นสะท้อนข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้า

ขั้นที่ 6 ขั้นสรุปบทเรียนประเมินผลการเรียนรู้ ครูและนักเรียนร่วมสนทนาผลการเรียนรู้ โดยครูใช้คำถามตรวจสอบความรู้ความเข้าใจให้นักเรียนสะท้อนผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการตอบคำถาม การหาแบบทดสอบระหว่างเรียน เป็นต้น

จากแนวคิดหลายท่าน ๆ ที่กล่าวไว้ข้างต้น จึงกล่าวได้ว่าการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และแนวการจัดการเรียนการสอนนั้น ควรเริ่มต้นจากที่ครูผู้สอนต้องเข้าใจเรื่องของการคิดและกระบวนการคิดอย่างถ่องแท้ จัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียนที่เอื้ออำนวยต่อการคิด นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการสอนแบบร่วมมือ เทคนิคการสอนแบบ SW 1H มาจัดกิจกรรมในการฝึกคิดวิเคราะห์และฝึกการปฏิบัติจริง ทำทาบ ฝึกทักษะการสังเกต การเปรียบเทียบ การจำแนก การจัดกลุ่ม ได้รับความสนใจให้นักเรียนเกิดความคิด โดยใช้คำถามที่กระตุ้นให้เกิดการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการคิด การสรุปความรู้จากเรื่องที่อ่าน โดยใช้สื่อในรูปของแผนภาพโครงเรื่อง หรือผังความคิด ซึ่งเป็นกรอบความคิดจากการสรุปเรื่องที่ได้อ่าน ได้คิด และได้วิเคราะห์ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดอย่างหลากหลาย และนำเสนอผลการเรียนรู้ของตนเอง

2.7 การวัดผลและประเมินความสามารถในการคิดวิเคราะห์

การคิดเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความสามารถของสมองที่บุคคลได้รับมาจากพันธุกรรม และการฝึกฝนจากประสบการณ์พื้นฐาน โดยมีสิ่งแวดล้อมและข้อมูลต่างๆ ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาและมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์หาเหตุผล และการแสดงออกโดยใช้ภาษาสื่อความหมายในรูปแบบของการเรียน แต่การคิดมีความซับซ้อนไม่สามารถมองเห็นสังเกตและสัมผัสได้โดยตรง นอกจากนี้ผู้เรียนแต่ละคนมีความสามารถแตกต่างกัน ดังนั้นจึงต้องอาศัยหลักการวัดมาช่วยในการพิจารณาการประเมินความก้าวหน้าในการคิดวิเคราะห์โดยใช้วิธีที่หลากหลาย

บุญชม ศรีสะอาด (2537: 24) กล่าวว่า การประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์นั้น จะต้องประเมิน 3 ส่วน คือ

1) การวิเคราะห์ความสำคัญ เป็นความสามารถในการหาส่วนประกอบที่สำคัญของเรื่องราว เนื้อหา หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ เรียกได้ว่าเป็นการแยกแยะหาหัวใจของเรื่อง

2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ เป็นความสามารถในการหาความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ

3) การวิเคราะห์หลักการ เป็นความสามารถในการหาหลักการของความสัมพันธ์ของส่วนสำคัญในเรื่องราว หรือปรากฏการณ์นั้น ๆ ว่า สัมพันธ์กันอยู่โดยอาศัยหลักการใด

ลอร์เบอร์ (1995 อ้างถึงในสมนึก ปฏิพานนท์ 2542) กล่าวถึง ทักษะการคิดวิเคราะห์ว่าเป็นความสามารถทางปัญญาซึ่งแบ่งออกเป็น

1) การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นการแยกองค์ประกอบออกเป็นส่วนย่อย ๆ

2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ

3) การวิเคราะห์หลักการเป็นการดูหลักการที่ใช้ในการแสดงความสัมพันธ์

ศิริชัย กาญจนวาสี (2544: 169) กล่าวถึงการวัดผลและประเมินความสามารถในการคิดวิเคราะห์ว่า สามารถแบ่งออกเป็น 2 แนวทางสำคัญคือ

1) แนวทางของนักวัดกลุ่ม จิตมิติ (Psychometric) ซึ่งสนใจศึกษาโครงสร้างทางสมองของมนุษย์ด้วยความเชื่อว่ามีลักษณะเป็นองค์ประกอบ และมีระดับความสามารถที่แตกต่างกันในแต่ละคน ซึ่งสามารถวัดได้โดยใช้แบบสอบถามมาตรฐาน ต่อมาได้ขยายแนวคิดของการวัดความสามารถทางสมองสู่การวัดผลสัมฤทธิ์ บุคลิกภาพ ความถนัด และความสามารถด้านต่างๆ รวมทั้งความสามารถในด้านการคิดด้วย

2) แนวทางของการวัดจากการปฏิบัติจริง (Authentic Performance Measurement) ซึ่งเป็นทางเลือกใหม่ที่เสนอโดยกลุ่มนักวัดการเรียนรู้ในบริบทที่เป็นธรรมชาติ โดยเน้นการวัดจากการปฏิบัติในชีวิตจริงหรือคล้ายจริงที่มีคุณค่าต่อตัวผู้ปฏิบัติ มิติของความสนใจ ทักษะการคิดที่ซับซ้อนในการปฏิบัติงาน ความร่วมมือในการแก้ปัญหาและการประเมินตนเอง เทคนิคการวัดใช้การสังเกตสภาพงานที่ปฏิบัติจากการเขียนเรียงความ การแก้ปัญหาในสถานการณ์และการเก็บงานในแฟ้มสะสมงาน

ทิสนา แชมมณี และคนอื่น ๆ (2544: 17) กล่าวว่า การประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์นั้นจะต้องประเมินทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

- 1) การวิเคราะห์หลักการ คือความสามารถในการกำหนดเกณฑ์ใน การจำแนกข้อมูล
- 2) การวิเคราะห์เนื้อหา คือ ความสามารถในการแยกข้อมูล เนื้อเรื่องได้ตามหลักเกณฑ์
- 3) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบและความสัมพันธ์ของข้อมูลในแต่ละองค์ประกอบ

ศรินทร์ วิริยะสินันท์ (อ้างถึงในทิสนา แชมมณี และคนอื่น ๆ 2544: 35) กล่าวว่า การประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์จะพิจารณาทักษะทั้ง 6 ทักษะ ซึ่งสามารถจัดหมวดหมู่ได้ดังนี้

- 1) การวิเคราะห์เนื้อหา หรือข้อความ ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาจัดระบบหรือเรียบเรียง ง่ายต่อการทำความเข้าใจ การนำข้อมูลที่แจกแจงเสร็จแล้วในแต่ละหมวดหมู่มาจัดลำดับ เรียงลำดับหรือจัด ระบบให้ง่ายแก่การทำความเข้าใจ
- 2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อความหรือประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ความสามารถในการเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างในแต่ละหมวดหมู่ ในแง่ของความมาก-น้อย ความสอดคล้อง ความขัดแย้งผลทางบวก-ผลทางลบ ความเป็นเหตุ-เป็นผล
- 3) การวิเคราะห์หลักการ ได้แก่ความสามารถในการกำหนดมิติหรือแง่มุมที่จะวิเคราะห์ หรือคุณสมบัติร่วมของกลุ่ม ความสามารถในการกำหนดหมวดหมู่ในมิติ ความสามารถในการแจกแจงข้อมูลที่มีอยู่ลงในหมวดหมู่โดยคำนึงถึงเหตุการณ์ การเป็นสมาชิกหรือความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องโดยตรง

Bloom (อ้างถึงใน สมศักดิ์ ลินธุระเวช 2545: 23) กล่าวว่า การประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์นั้นจะต้องประเมินทั้ง 3 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย

- 1) การวิเคราะห์ความสำคัญเป็นการถามให้ค้นหามูลเหตุ ผลลัพธ์และความสำคัญของเรื่องราวนั้น ๆ โดยใช้ทักษะ วิเคราะห์ว่าตอนใดเป็นคำอนุมานหรือสมมุติฐาน วิเคราะห์ว่าตอนใด

เป็นคำสรุปหรือคำอ้างอิงสนับสนุน วิเคราะห์ว่าข้อความนั้นมีสมมุติฐาน วิเคราะห์ว่าตอนใดเป็นคำสรุปหรือคำอ้างอิงสนับสนุน วิเคราะห์ว่าข้อความนั้นมีวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายสำคัญใด วิเคราะห์ว่าข้อสรุปนั้นมีอะไรสนับสนุน วิเคราะห์หา ข้อผิดพลาด

2) การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์เป็นการถามให้ค้นคว้าว่าความสำคัญย่อยๆ ของเรื่องราวนั้นเกี่ยวพันกันอย่างไร พาดพิงอย่างไร ยึดทฤษฎีอะไรเป็นหลัก โดยพิจารณาว่าอะไรเป็นสาเหตุสิ่งนั้นๆ เรื่องนั้นสิ่งใดเป็นผลของการกระทำนั้น บุคคลหรือบทความนั้นยึดทฤษฎีใด บทความนี้เรื่องนี้มีข้ออนุมานใด คำกล่าวนี้ขยาย สนับสนุนหรือคัดค้านอะไร ข้อสรุปยึดเหตุผลข้อไหน ของคู่ใดมีความสัมพันธ์กันมากน้อย ถ้าเกิดสิ่งนั้นสิ่งใดจะเกิดตามมา ยกเรื่องราวข้อเท็จจริงมา วิเคราะห์ว่าสอดคล้องหรือขัดแย้งกัน

3) การวิเคราะห์หลักการ เป็นการถามให้ค้นว่า เรื่องราวนั้นๆ อาศัยหลักการใด มีระเบียบในการจัดโครงสร้างอย่างไร

ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ (อ้างถึงใน ลักขณา สิริวัฒน์ 2549: 84) ได้กล่าวถึงการวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ว่าเป็นการวัดความสามารถในการแยกแยะส่วนย่อยๆ ของเหตุการณ์ เรื่องราว หรือเนื้อหาต่างๆ ประกอบด้วยอะไร มีจุดมุ่งหมายหรือประสงค์สิ่งใด นอกจากนั้น ยังมีส่วนย่อยๆ ที่สำคัญแต่ละเหตุการณ์เกี่ยวพันกันอย่างไร และเกี่ยวพันกันโดยอาศัยหลักการใด จะเห็นได้ว่าสมรรถภาพด้านวิเคราะห์จะเต็มไปด้วยการหาเหตุและผลมาเกี่ยวข้องกันเสมอ การวิเคราะห์จึงต้องอาศัยพฤติกรรมด้านความจำ ความเข้าใจ และด้านการนำไปใช้มาประกอบ การพิจารณา การวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ จึงเป็นการวัดความสามารถในการแยกแยะ แจกแจงรายละเอียด เรื่องราวความคิด การปฏิบัติออกเป็นส่วนย่อยๆ โดยอาศัยหลักการหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อค้นหาข้อเท็จจริง

สำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จากแนวคิดของผู้รู้และนักวิชาการ ผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบในการวัดและประเมินความสามารถในการคิดวิเคราะห์ โดยปรับให้เหมาะสมกับระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการให้แบบทดสอบการอ่านออกเสียง คำ สำนวน และเขียนตอบชนิดเติมคำและข้อความสั้นๆ โดยมีข้อคำถามเชิงวิเคราะห์เนื้อหา วิเคราะห์ความสัมพันธ์ และวิเคราะห์หลักการ ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการจำแนก แยกแยะ เหตุการณ์เรื่องราวต่างๆ หรือปัญหาของเรื่อง หาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลเพื่อตัดสินใจนำไปสู่ข้อสรุปอย่างเหมาะสม ดังการสรุปแนวคิดในตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 สรุปแนวคิดในการประเมินความสามารถในการคิดวิเคราะห์ได้ดังนี้

แนวคิด	วิเคราะห์ความสำคัญ	วิเคราะห์ความสัมพันธ์	วิเคราะห์หลักการ
บุญชม ศรีสะอาด	✓	✓	✓
ลอร์เบอร์	✓	✓	✓
ศิริชัย กาญจนวาสี	✓	✓	✓
ทศนา แยมมณี	✓	✓	✓
ศิริรินทร์ วิริยะสินันท์	✓	✓	✓
Bloom	✓	✓	✓
ล้วน อังคณา สายยศ	✓	✓	✓
รวม	7	7	7

ตารางที่ 2.2 สรุปในการประเมินความสามารถในการคิดวิเคราะห์ต้องมีการประเมิน 3 ด้าน คือ (1) การวิเคราะห์ความสำคัญ (2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (3) การวิเคราะห์หลักการ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบในการพิจารณาในการวัดและประเมินผลการคิดวิเคราะห์ในครั้งนี้

3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการเขียน

3.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเขียน

ความสามารถในการเขียนนั้นเราถือว่าเป็นทักษะหนึ่งที่มีความเป็นเอกเทศและความเป็นส่วนรวมในเวลาเดียวกัน นับว่าเป็นทักษะที่แตกต่างจากทักษะที่แตกต่างจากทักษะทางภาษาอื่น ๆ ในส่วนของความเป็นเอกเทศนั้น ก็หมายความว่า การดำเนินการเขียนในแต่ละครั้งนั้น ผู้เขียนจะเขียนลำพังคนเดียว แต่ในเวลาเดียวกันนั้นผู้เขียนก็ต้องคำนึงถึงผู้อ่านด้วย จึงเปรียบเทียบ การเขียนก็เป็นเรื่อง ของส่วนร่วมด้วย และถ้าหากจะเปรียบเทียบกับทักษะการพูดแล้วจะพบว่า ทักษะการเขียนมีความเป็นธรรมชาติน้อยกว่าทักษะการพูดมาก ในการสนทนากันนั้นผู้ร่วมสนทนาทั้ง 2 ฝ่ายมีโอกาสได้ ปฏิสัมพันธ์กันตลอดเวลา และในขณะที่สนทนากันก็จะมีย่อคำประกอบอื่น ๆ ที่ช่วยให้ทั้งสองฝ่ายเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้น เป็นผลให้ทั้ง 2 ฝ่าย สามารถปรับแนวคิดให้ไปในแนวเดียวกันได้ตลอดเวลา แต่ทักษะการเขียนนั้นจะเห็นได้ว่าเป็นการสื่อสารทางเดียว (One Way Communication) จึงนับได้ว่า ทักษะการเขียนมีความเป็นธรรมชาติน้อยกว่าและในขณะเดียวกันภาษาที่ใช้ในการเขียน นั้นย่อมต้องเป็นภาษามาตรฐานที่สังคมส่วนรวมในประเทศยอมรับกัน (Broughton and others 1980: 116)

สำหรับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเขียน White (อ้างถึงในสุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ 2540: 15-16) ได้เสนอไว้ 2 ทฤษฎี กล่าวคือทฤษฎีแรกเป็นทฤษฎีการอ่านเพื่อวิเคราะห์รูปแบบ (The Formulistic Theory of Reading) เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการอ่านกับการเขียน เมื่อผู้อ่านอ่านสารเป็นข้อความหรือเรื่องราวต่าง ๆ แล้วจะทำการวิเคราะห์ลักษณะรูปแบบของเรื่องที่อ่าน นอกจากนั้นจะทำการวิเคราะห์เหตุการณ์ในเรื่อง และคุณลักษณะของตัวละคร เพื่อประโยชน์สำหรับนำมาใช้ในการเขียนของผู้อ่าน ดังนั้นผู้อ่านที่ชอบอ่านงานเขียนประเภทใด ก็มักสนใจที่จะเขียนงานประเภทนั้น ส่วนทฤษฎีที่ 2 คือ ทฤษฎีการอ่านวิเคราะห์โครงสร้างทางภาษา (The Post Structural Theory of Reading) เป็นทฤษฎีที่เน้นว่าเมื่อผู้อ่านอ่านงานเขียนประเภทต่าง ๆ จะรู้จักคำศัพท์ ความหมาย ชนิดของหน้าที่ รู้จักโครงสร้างของคำ ประโยค และข้อความที่อ่าน เมื่ออ่านเรื่องใดก็จะเรียนรู้ในเรื่องนั้น จากทฤษฎีทั้งสองของ White ครูสามารถเลือกมาใช้ในการสอนเขียนโดยเริ่มจากกิจกรรมการอ่านให้เป็นกิจกรรมขั้นเริ่มแรก แล้วจึงจัดกิจกรรมการเขียนขั้นต่อไป

จะเห็นว่าการอ่านกับการเขียนมีความสัมพันธ์กันเมื่ออ่านแล้วก็นำข้อมูลที่ได้จากการอ่านเรื่องราวต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ในงานเขียน นอกจากนี้ผู้อ่านที่ชอบอ่านงานเขียนประเภทใดก็มักจะเรียนรู้เรื่องนั้น ส่วนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูควรจัดกิจกรรมการอ่านก่อนแล้วนำมาสื่อความเป็นการเขียนในขั้นต่อไป

3.2 ความหมายของการเขียน

การเขียนเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝน เพราะต้องใช้กระบวนการของการถ่ายทอดความรู้สึก นึกคิดและความต้องการของบุคคลออกมาเป็นสัญลักษณ์ เพื่อสื่อสารให้ผู้อ่านเข้าใจ ความหมายเป็นภาษาเขียนตามที่ผู้เขียนตั้งวัตถุประสงค์ไว้ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของการเขียนไว้ดังนี้

แฮริส (Harris 1969: 68-69) กล่าวว่า การเขียนคือความสามารถในการรวมทักษะหลาย ๆ อย่างทางภาษาเข้าด้วยกัน ดังนั้นการเขียนจึงต้องมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้คือ

- 1) เนื้อหา (Content) ได้แก่ หรือประเด็นที่ผู้เขียนต้องการสื่อถึงผู้อ่าน
- 2) การวางรูปแบบ (Form) ได้แก่ หรือการวัดระบบของเนื้อหา
- 3) ความสามารถในการใช้ภาษา (Grammar) ได้แก่ ได้ตามหลักไวยากรณ์และโครงสร้างของประโยค
- 4) ลีลา (Style) ได้แก่ ในการใช้ภาษาของผู้เขียน การเลือกคำและสำนวนต่าง ๆ ของภาษา ที่ใช้ในการเขียน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้เกิดอารมณ์สนั่นเอง
- 5) กลไกด้านอื่น ๆ (Mechanics) หมายถึง ที่นำมาประยุกต์ใช้กับการเขียน เช่น การเขียนแบบสรุปความควรใช้หลักอย่างไร ควรจะเลือกใช้ตัวอักษรในภาษาอย่างไร และจะใช้เครื่องหมายวรรคตอนอย่างไร จึงจะถูกต้องและเหมาะสมตามหลักเกณฑ์ของภาษานั้น

โอลิวา (Oliva 1969: 152) กล่าวว่า การเขียนเป็นภาษาของผู้พูดในการสื่อความหมายนี้จะขึ้นอยู่กับสัญลักษณ์ที่ใช้ในการเขียน

แมคคริมอน (McCrimon 1978: 3) กล่าวว่า การเขียนที่ดีจะต้องเป็นสื่อความคิด ความรู้สึก ตลอดจนเรื่องราวต่าง ๆ ได้และทำให้ผู้อื่นเข้าใจตรงกับเจตนารมณ์ของผู้เขียน

ฟินอคเคียโร (Finocchiaro 1980: 130) กล่าวว่า การเขียนคือความคิดที่แสดงออกในลักษณะของตัวอักษร นักเรียนจะแสดงสิ่งที่อยู่ในใจ ประสบการณ์ ความคิด ความรู้สึก และอารมณ์ออกมาเป็นตัวอักษรนั้น

วรรณิ โสมประยูร (2541: 140) ได้กล่าวถึงความหมายของการเขียนไว้ว่า การเขียนเป็นการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของบุคคลออกมาเป็นสัญลักษณ์หรือตัวอักษรเพื่อสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจได้

สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์ (2541: 171) ให้ความหมายของการเขียนว่า การเขียนหมายถึง การถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกนึกคิด ประสบการณ์ และความต้องการของบุคคลออกมาเป็นตัวอักษรหรือสัญลักษณ์เพื่อส่งความหมายให้ผู้อื่นได้รับรู้และเข้าใจ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546: 203) ให้ความหมายการเขียนหมายถึง ชิดให้เป็นตัวหนังสือหรือตัวเลข ชิดให้เป็นเส้นหรือรูปต่าง ๆ

คุสิต หังเสวก (2543: 8) ได้ให้ความหมายของการเขียนไว้ว่า การเขียน หมายถึง การติดต่อสื่อสารเพื่อถ่ายทอดความรู้ ความคิด เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจโดยอาศัยความสามารถในการใช้ถ้อยคำสำนวน ภาษาที่ถูกต้องเหมาะสม ชัดเจน ทำให้ผู้อื่นซาบซึ้ง

สมเกียรติ กินจาปา (2545: 43) กล่าวว่า เป็นการแสดงออกเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อแสดง ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก ความต้องการ เจตคติและประสบการณ์โดยใช้ตัวหนังสือเป็นเครื่องมือสื่อสิ่งดังกล่าวออกมาให้ผู้อ่านทราบตามที่ผู้เขียนต้องการ

เรืองอุไร อินทรประเสริฐ และคนอื่น ๆ (2546:124) ได้กล่าวว่าการเขียนคือ การส่งสารจากผู้เขียนไปยังผู้อ่านโดยใช้ตัวอักษร เป็นเครื่องมือในการสื่อสารอันจะทำให้ผู้อ่านได้รับทราบถึงความรู้และความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียนได้

จากความหมายตามทัศนะต่าง ๆ ข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า การเขียนเป็นการถ่ายทอดความรู้สึก ความคิด ความต้องการ ด้วยลายลักษณ์อักษรเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร เพื่อให้ผู้อ่านได้รับรู้และมีความเข้าใจตรงกัน มีความรู้สึก ความต้องการ เจตคติและประสบการณ์โดยใช้ตัวหนังสือเป็นสื่อให้ผู้อ่านรับทราบตามความต้องการของผู้เขียน

3.3 ความสามารถในการเขียน

แวลเลต (Vallette 1977: 217) ได้กล่าวว่า ความสามารถในการเขียน คือ ความสามารถในการแสดงออกมาเป็นข้อความที่สละสลวย หรือความคิดที่ต้องการเชื่อมโยงจัดวาง และพัฒนารายละเอียดต่าง ๆ ตลอดจนความสามารถในการเรียบเรียงความคิดให้เป็นประโยคเป็น ข้อความสั้น ๆ และเป็นความเรียงเพื่อสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจได้

สุภัทรา อักษรนุเคราะห์ (2532: 108) กล่าวว่า ความสามารถทางการเขียน หมายถึง ความสามารถในการรวบรวมข้อมูล เลือกสรรสิ่งที่ตนต้องการ ถ่ายทอดความคิด นำมา ลำดับความด้วยการเรียบเรียงตัวอักษร ตั้งแต่ระดับประโยคจนถึงระดับข้อความ หรือสูงกว่า ข้อความโดยใช้ความรู้ทางด้านกลไกของการเขียน เช่น การสะกดคำ เครื่องหมายวรรคตอน กฎเกณฑ์วางไวยากรณ์ ตลอดจนวากยสัมพันธ์ซึ่งจะต้องให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่ผู้เขียนแสดงออกทาง ความคิดได้ถูกต้องตรงกับจุดประสงค์ของผู้เขียน

สมเกียรติ กินจำปา (2545: 51) ได้ให้ความหมายของความสามารถในการเขียน คือ ความสามารถในการประสานสัมพันธ์ระหว่างสมอง สายตา และการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อ โดยการแสดงออกทางความคิด แล้วสามารถเรียบเรียงถ้อยคำ ข้อความต่าง ๆ ให้สละสลวยนำมา เรียบเรียงเป็นประโยคหรือข้อความสั้น ๆ และเชื่อมต่อกันจนเป็นเรื่องราวได้ถูกต้องตามหลัก ไวยากรณ์ และชัดเจน เพื่อสื่อความรู้สึกนึกคิดให้ผู้อ่านได้เข้าใจความคิดของผู้เขียนได้ถูกต้อง ตรงกัน

- 1) เนื้อหาหรือประเด็นที่ผู้เขียนต้องการสื่อกับผู้อ่าน
- 2) การวางรูปแบบหรือการจัดระบบของเนื้อหา
- 3) ความสามารถในการใช้ภาษาได้ตามหลักไวยากรณ์ และโครงสร้างของ

ประโยค

4) ทักษะในการใช้ภาษาของผู้เรียน การเลือกคำและสำนวนต่าง ๆ ของภาษาที่ใช้ใน การเขียนโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้เกิดอรรถรส

กล่าวโดยสรุป ความสามารถในการเขียนก็คือ ความสามารถในการเขียนโดยใช้ ภาษาสื่อความหมายเพื่อถ่ายทอดความรู้ ความคิด โดยพิจารณาจากการเขียนเนื้อเรื่อง การลำดับ เหตุการณ์ของเรื่อง ไวยากรณ์ และกลไกการเขียน

3.4 ความสำคัญของการเขียน

การเขียนเป็นเครื่องมือสื่อสารของมนุษย์ที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อถ่ายทอด เรื่องราวต่าง ๆ ให้ผู้อื่นเข้าใจ ซึ่งมีผู้ให้ความสำคัญของการเขียนไว้ ดังนี้

พูนศิริ แก้วเพ็ง (2533: 3) กล่าวถึงความสำคัญของการเขียนว่า การเขียนเป็น การส่งเสริมความสามารถทางภาษาของนักเรียน ได้รู้จักนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์

และยังเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้จินตนาการความรู้สึกนึกคิดได้อย่างเสรี แสดงออกมาเป็นภาษาเขียนให้ผู้อื่นได้เข้าใจในความคิดของตนเอง

วรรณิ โสมประยูร (2540: 475-476) กล่าวว่า การเขียนเป็นเครื่องมือถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม เป็นเครื่องมือพัฒนาสติปัญญาให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เนื่องจากการเรียนรู้ทุกอย่างต้องอาศัยการเขียน เป็นเครื่องมือสำหรับบันทึกสิ่งที่ได้ฟังและอ่าน ตลอดจนใช้การเขียนเป็นการประกอบอาชีพได้ด้วย

ปรีชา อาภากุล (2542: 129) กล่าวว่า การเขียนเป็นเครื่องแสดงออกของความรู้อารมณ์ ความคิด และความรู้สึกของมนุษย์ เป็นเครื่องมือสำคัญในการวัดความเจริญหรืออารยธรรมของมนุษย์ในแต่ละยุคแต่ละสมัย เป็นเครื่องมือใช้สำหรับสื่อสารทั้งเรื่องอดีต ปัจจุบัน และอนาคตใช้สนองความปรารถนาของมนุษย์ ตลอดจนถ่ายทอดมรดกทางสติปัญญาของมนุษย์ เป็นสื่อที่ช่วยแพร่กระจายความรู้ความคิดให้กว้างไกล รวดเร็ว และให้ความเพลิดเพลินแก่คนทุกเพศทุกวัย เป็นบันทึกทางสังคมที่ให้คุณประโยชน์แก่คนรุ่นปัจจุบันและอนาคต

ดวงใจ ไทยอุบล (2543: 13-14) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเขียนไว้ว่าการเขียนเป็นการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การแสดงออกซึ่งประสบการณ์และความรู้ของผู้เขียนซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้อ่านและผู้เขียนมีความเข้าใจตรงกัน และสารนั้นมีประสิทธิภาพ

วีรวัฒน์ อินทรพร (2545: 1) กล่าวว่า การเขียนเป็นทักษะการสื่อสารที่ถ่ายทอดความคิดของตนเองไปสู่ผู้อ่านให้ตรงกับจุดมุ่งหมายที่ต้องการสื่อ โดยผ่านสัญลักษณ์ในลักษณะการถ่ายทอดความรู้ ข้อเท็จจริง ความคิด ทักษะ หรืออารมณ์ จินตนาการลงไปเป็นถ้อยคำที่ผู้เขียนต้องการสื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ถูกต้องชัดเจนตามที่ผู้เขียนต้องการ

เรืองอุไร อินทรประเสริฐ และคนอื่น ๆ (2546: 124) ได้กล่าวว่า การเขียนคือการส่งสารของมนุษย์ที่มีประโยชน์นานัปการ เพราะสามารถใช้อ้างอิงเป็นหลักฐานไว้เก็บข้อมูลได้ละเอียดเที่ยงตรง และนานนับเป็นร้อยปีพันปี จนทำให้คนรุ่นหลังสามารถศึกษาเรื่องราว ความรู้ ความคิด จากข้อมูลที่ถูกบันทึกไว้ด้วยการเขียนจากคนรุ่นก่อน ทำให้เกิดการศึกษาประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง ไม่เหมือนกับการเล่าจากปากสู่ปากซึ่งข้อมูลที่ได้จะไม่ผิดเพี้ยนไป

ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า การเขียนมีความสำคัญต่อมนุษย์เพราะเป็นเครื่องมือที่ช่วยบันทึกสิ่งที่ได้ฟังและอ่าน และเป็นสื่อถ่ายทอดความรู้ความคิดของตนเองให้กว้างไกลผ่านสื่อภาษาเป็นลายลักษณ์อักษร และสื่อให้ผู้อื่นได้รับรู้และเข้าใจได้อย่างกว้างขวางและสามารถเก็บไว้อ้างอิงเป็นหลักฐานได้

3.5 กระบวนการเขียน

การเขียนเป็นทักษะการสื่อสารในการเรียนรู้ที่สำคัญ สลับซับซ้อน โดยที่ผู้เขียนจะต้องใช้ความสามารถของตนเองสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจ ปราศจากการช่วยเหลือของผู้อื่น

โดยผู้เขียนต้องมีความรอบรู้ มีความคิด และประสบการณ์ต่าง ๆ มากมาย แล้วกลั่นกรองออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรให้ผู้อ่านได้รับรู้ ดังนั้นการฝึกทักษะการเขียนจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก

ปรัชญา อาภากุล (2542: 131-133) ได้เสนอแนะกระบวนการเขียนที่สามารถพัฒนาทักษะการเขียนสื่อความให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้

1) การเลือกเรื่องที่จะเขียน ผู้เขียนควรเลือกที่ตนมีความรู้ ความคิดและประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องนั้นเป็นอย่างดี สำหรับแนวทางในการเลือกเรื่องควรจะเป็นเรื่องที่น่าสนใจ มีความแปลกใหม่ สามารถค้นคว้าหาข้อมูลที่มาจากการอ่าน การฟัง และการถามจากผู้รู้ได้

2) ตั้งวัตถุประสงค์ในการเขียน ผู้เขียนต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการเขียนไว้ก่อนว่าเขียนทำไมเพื่อจุดประสงค์ใด

3) เลือกรูปแบบการเขียนให้เหมาะกับเนื้อหาและผู้อ่าน รูปแบบการเขียนต้องเหมาะสมกับเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอ จะช่วยให้การเขียนอ่านเข้าใจง่ายเหมาะสมกับผู้อ่านด้วย

บุปผา บุญทิพย์ (2543: 80) แนะนำกระบวนการเขียนไว้ว่า

1) เรื่องที่ผู้เขียนสนใจเป็นหัวข้อง่าย ๆ ใกล้ตัวเรา

2) เลือกเรื่องที่ผู้เขียนมีประสบการณ์ ความรู้ และความถนัด เพราะจะทำให้เขียนเรื่องนั้นได้ดี มีข้อมูล และเห็นแนวทางที่ชัดเจนในการเขียน

3) เลือกเรื่องที่ผู้อ่านสนใจ

4) เลือกเรื่องที่เป็นประโยชน์ มีความรู้ ความคิด หรือ ให้แนวทางความคิด ตลอดจนสร้างสรรค์ความคิด จินตนาการให้ผู้อ่าน

5) เลือกเรื่องที่สามารถจำกัดขอบเขตได้

กรมวิชาการ (2545: 189) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเขียน เป็นการคิดเรื่องที่จะเขียนและรวบรวมความรู้ในการเขียน กระบวนการเขียนมี 5 ขั้นตอนดังนี้

1) การเตรียมการเขียน เป็นขั้นเตรียมพร้อมที่จะเขียนโดยเลือกหัวข้อเรื่องที่จะเขียนบนพื้นฐานของประสบการณ์ กำหนดรูปแบบการเขียน รวบรวมความคิดในการเขียน อาจใช้วิธีการอ่านหนังสือ สนทนา จัดหมวดหมู่ความคิดโดยเขียนเป็นแผนภาพความคิด จัดบันทึกความคิดที่จะเขียนเป็นรูปหัวข้อเรื่องใหญ่ หัวข้อย่อยและรายละเอียดคร่าว ๆ

2) การยกร่างข้อเขียน เมื่อเตรียมหัวข้อเรื่องและความคิดรูปแบบการเขียนแล้วให้นำความคิดมาเขียนตามรูปแบบที่กำหนด เป็นการยกร่างข้อเขียนโดยคำนึงถึงว่าจะเขียนให้ใครอ่านจะใช้ภาษาอย่างไรให้เหมาะสมกับเรื่องและเหมาะสมกับผู้อื่น จะเริ่มต้นเขียนอย่างไร มีหัวข้อเรื่องอย่างไรลำดับความคิดอย่างไร เชื่อมโยงความคิดอย่างไร

3) การปรับปรุงข้อเขียน เมื่อเขียนยกร่างแล้วอ่านทวนเรื่องที่เขียน ปรับปรุงเรื่อง

ที่เขียนเพิ่มเติมความคิดให้สมบูรณ์ แก้ไขภาษา สำนวน ไวยากรณ์ นำไปให้เพื่อนหรือผู้อื่นอ่าน นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุง

4) การบรรณาธิกรณกิจ นำข้อเขียนที่ปรับปรุงแล้วมาตรวจทานคำผิด แก้ไขให้ถูกต้อง อ่านตรวจทานแก้ไขข้อเขียนอีกครั้ง แก้ไขข้อผิดพลาดทั้งภาษา ความคิด และการเว้นวรรคตอน

5) การเขียนให้สมบูรณ์ นำเรื่องที่แก้ไขปรับปรุงแล้วมาเขียนเรื่องให้สมบูรณ์ จัดพิมพ์ วาดรูปประกอบ เขียนให้สมบูรณ์ด้วยลายมือที่สวยงามเป็นระเบียบ เมื่อพิมพ์หรือเขียนแล้วตรวจทานอีกครั้งให้สมบูรณ์ก่อนจัดทำรูปเล่ม

จากกระบวนการเขียนที่กล่าวมาข้างต้น จึงกล่าวได้ว่า กระบวนการเขียนเป็นการฝึกฝนทักษะการเขียนอย่างเป็นระบบ สามารถคิดและเขียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.6 กิจกรรมพัฒนาความสามารถในการเขียน และแนวการจัดการเรียนรู้

การเขียนเป็นการถ่ายทอดความรู้สึกรู้สึกนึกคิดผ่านตัวอักษรสู่ผู้อ่านให้เข้าใจ มองเห็นหรือจินตนาการสิ่งที่เขียนได้ โดยผู้เขียนควรพัฒนาทักษะการเขียนให้สัมพันธ์การฟัง พูด และอ่าน เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ครูก็ควรมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีนิสัยที่ดีในการเขียน มีมารยาทในการเขียนและรักการเขียนด้วย

บุปผา บุญทิพย์ (2543: 80) ได้แนะนำกระบวนการเขียนที่ดีว่า 1) เรื่องที่ผู้เขียนสนใจเป็นหัวข้อง่าย ๆ ใกล้ตัวเรา 2) เลือกเรื่องที่ผู้เขียนมีประสบการณ์ ความรู้ และความถนัด 3) เลือกเรื่องที่ผู้อ่านสนใจ 4) เลือกเรื่องที่เป็นประโยชน์มีความรู้ความคิด 5) เลือกเรื่องที่สามารถจำกัดขอบเขตได้

ดวงใจ ไทยอุบล (2543: 19) เสนอแนวคิดที่ช่วยพัฒนาการเขียนไว้ ดังนี้

- 1) กิจกรรมการอ่านหนังสือ โดยเลือกอ่านหนังสือที่ชอบและมีประโยชน์ต่อการเรียนมากที่สุด
- 2) กิจกรรมการสังเกต ในการอ่านควรรู้จักสังเกตและจดบันทึกใช้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการเขียน
- 3) ฝึกคิดกว้างไกล เมื่อผู้เขียนได้อ่านหนังสือมาก ๆ โดยอ่านอย่างมีวิจารณญาณ และจินตนาการได้หลากหลาย จะทำให้เป็นประโยชน์ต่องานเขียนมากที่สุด
- 4) กิจกรรมฝึกเขียนบ่อย ๆ โดยการฝึกเขียนจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวก่อน และเขียนบ่อย ๆ จะทำให้พัฒนาการเขียนได้ดี
- 5) ต้องรู้จักการสะสมคำต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อการเขียน ทำให้งานเขียนน่าอ่านยิ่งขึ้น
- 6) ต้องรู้จักการนำประสบการณ์ที่สั่งสมไปใช้ โดยนำประสบการณ์ที่ได้จากการอ่าน การฟัง การสังเกต และการถาม มาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่องานเขียนทำให้งานเขียนน่าสนใจยิ่งขึ้น

บันลือ พุทฺษะวัน (2545: 114–118) ได้จำแนกวิธีสอนเขียนไว้ 5 วิธี ดังนี้

- 1) การเขียนไทยเบื้องต้นใช้การเขียนแบบเสียงพาไป (Sound blending)
- 2) การเขียนไทยแบบบันทึกจากแถบประโยค
- 3) การสอนเขียนไทยแบบบอกปากเปล่าให้ผู้อื่นเขียน
- 4) การเขียนไทยแบบให้คำอ่าน (Seen Dictation)
- 5) การสอนเขียนตามคำบอก (Dictation)

สมปิต ตัญจรัยรัตน์ และคนอื่น ๆ (2545: 10) ได้สรุปเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษา โดยเฉพาะทักษะการเขียนคาดหวังให้นักเรียนมีความสามารถดังนี้

- 1) ฝึกการเขียน การคัดลายมือให้สวยงาม สะอาด เป็นระเบียบ และมีความถูกต้องตามหลักการเขียน
- 2) ให้มีพัฒนาการทางด้านทักษะการเขียน
- 3) ส่งเสริมให้มีทักษะการเขียนที่ถูกต้องวิธีและหลักเกณฑ์การเขียน
- 4) ฝึกฝนการรวบรวมความคิด ลำดับความคิด และถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจของตนสู่ผู้อ่านด้วยการเขียนได้
- 5) ส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
- 6) สามารถใช้ภาษาเขียนซึ่งเป็นภาษาที่มีระบบแบบแผนได้ถูกต้อง
- 7) ให้เป็นคนช่างสังเกตจดจำ และเลือกใช้สำนวนโวหารได้ถูกต้องตามหลักภาษา การสื่อสาร สื่อความหมาย และเหมาะสมกับโอกาส
- 8) ใช้ทักษะการเขียนให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิตประจำวันได้ดี

วินัย คำสุวรรณ (2548: 54) กล่าวถึงการพัฒนาการเขียนไว้ว่า การเขียนในระยะเริ่มต้น เด็กมักจะคิดค้นวิธีสะกดคำโดยการออกเสียงให้ได้ยินชัดเจน และใช้เสียงนั้นเป็นตัวก่อรูปคำ และตัวอักษรที่จะเขียน ในระยะนี้ครูและผู้ปกครองควรส่งเสริมให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเองและกล้าที่จะเขียนโดยการสะกดคำดังๆ ไปพร้อมกัน เช่นเดียวกับการเป็นนักอ่านที่ดี การเขียนหนังสือให้ถูกต้อง มีความสามารถในการเขียน จำเป็นต้องฝึกอย่างมากและต่อเนื่องหลายปี เด็กจะได้รับโอกาสในการฝึกฝนการเขียนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา การเรียนการสอนที่ดีจะช่วยปรับปรุงทักษะการคิด และทักษะทางภาษา ซึ่งจะส่งผลต่อทักษะการเขียนของนักเรียนในที่สุด

นภลัย สุวรรณธาดา (2546: 1) กล่าวว่า การเขียนเป็นสื่อสารอย่างหนึ่งของผู้ส่งสารถึงผู้รับสารเพื่อให้เข้าใจตรงกัน ผู้เขียนต้องมีความรู้ในการเขียนและปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ จึงจะสามารถเขียนได้ดี

จากเหตุผลดังกล่าว การพัฒนาการเขียนจึงเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องเลือกและสร้างกิจกรรม ซึ่งจะช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนและพัฒนาทักษะต่างๆ ทั้งในด้านการฟัง พูด อ่าน และเขียนไปพร้อม ๆ กัน นอกจากนี้ทักษะการเขียนมิใช่เฉพาะเป็นการฝึกการเขียนให้ถูกต้องตามหลักการเขียนอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการที่ผู้เขียนสื่อสารความคิดที่สามารถตรวจสอบและสะท้อนผลให้แก่ตัวผู้เขียนได้ดี ซึ่งการสอนเขียนในระดับประถมศึกษา โดยเฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สำหรับผู้วิจัยได้ส่งเสริมและพัฒนาทักษะการเขียน โดยเน้นการคิด วิเคราะห์ ทั้งวิธีคิด และผลของการคิดด้วย และใช้กระบวนการของทักษะการเขียน พัฒนาโดยใช้หลักจิตวิทยาในการสอนด้านการเสริมแรง ใช้สื่อประกอบการสอนที่เป็นนิทานร้อยกรองที่มีเนื้อหาเป็นนิทานอีสป ที่เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมมีภาพประกอบเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจได้อย่างแจ่มแจ้ง เลือกวิธีการ ตลอดจนเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยของนักเรียน

3.7 การวัดและประเมินผลการเขียน

ทักษะด้านการเขียนเป็นทักษะขั้นสุดท้ายของการพัฒนาทักษะทางภาษา ซึ่งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยสาระที่ 2 การเขียน ได้กำหนดมาตรฐาน ท.2.1 ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อความ เขียนเรียงความ ย่อความ เขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศและรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการประเมินการเขียนซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่ครูจะต้องทำการประเมินผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง

สนิท จิมเล็ก (2543: 15) กล่าวว่า ในการประเมินทักษะการเขียนนั้นพิจารณาที่ผลงานเขียน โดยพิจารณาจาก

1) เขียนได้ถูกต้อง สดวกงาม เขียนสะกดคำโดยใช้คำพื้นฐานที่กำหนดให้ได้
ถูกต้อง

2) เขียนโดยลำดับความคิดเหตุการณ์ได้อย่างต่อเนื่อง

3) การรักการเขียน มีความพอใจในการเขียน

4) มีนิสัยที่ดีในการเขียน

ดวงใจ ไทยอุบล (2543: 22) กล่าวว่า การประเมินทักษะการเขียนนั้นพิจารณาได้จาก

1) ทราบถึงประโยชน์ของสิ่งที่ตนเขียน ต้องทราบว่าเขียนไปเพื่ออะไร เพื่อใคร เพราะถ้อยคำที่ใช้จะไม่เหมือนกัน

2) มีความถูกต้อง ภาษาที่ใช้ถูกต้องเหมาะสม กาลเทศะโดยพิจารณาจากบุคคลที่เราต้องการสื่อ มีการใช้ถ้อยคำที่มีสำนวนประทับใจ มีการใช้คำที่สุภาพ ประณีต อ่านแล้ว ไม่สะดุด

3) งานเขียนมีความกระชับ ไม่ใช้คำที่ไม่จำเป็น ฟุ่มเฟือย มีความเรียบง่ายในการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับงานเขียน

4) มีความรับผิดชอบในความถูกต้องของเนื้อหา คือแสดงความคิดเห็นของผู้เขียนอย่างมีเหตุมีผล

ฮีตัน (Heaton 1979: 134-135 อ้างถึงใน สมเกียรติ กินจาปา 2544: 47) เสนอแนะเกี่ยวกับการวัดความสามารถในการเขียน ควรวัดผู้เขียนในด้านต่อไปนี้

- 1) วัดความสามารถในด้านไวยากรณ์ (Grammar) หมายถึง ความถูกต้องของการใช้ไวยากรณ์ในการเขียนเรื่องนั้น ๆ
- 2) วัดความสามารถในการใช้คำศัพท์ (Vocabulary) หมายถึง การเลือกใช้คำศัพท์ที่ถูกต้อง เหมาะสม และหลากหลาย
- 3) วัดความสามารถด้วยกลไกการเขียน (Mechanics) หมายถึง เครื่องหมายวรรคตอน และการสะกดที่ผู้เขียนใช้ได้ถูกต้อง
- 4) วัดความคล่องแคล่วของการเขียน คือ วัดด้านลีลาและความสามารถในการนำเสนอเนื้อเรื่องและความคิด ให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายที่ผู้เขียนต้องการสื่อ การเลือกใช้ถ้อยคำ ลีลาการเขียน และโวหารต่าง ๆ
- 5) วัดด้านความสัมพันธ์ของข้อความ (Relevance) หมายถึง การจัดลำดับข้อความคิด และการเรียบเรียงข้อความ

ทิสนา เขมมณี และคนอื่น ๆ (2544: 45) กล่าวว่า ในการประเมินทักษะการเขียนนั้น พิจารณาที่ผลงานเขียนโดยพิจารณาจาก (1) ด้านเนื้อหา เรื่องราวของเนื้อหา: การบอกให้ชัดเจนแน่นอนว่าจะเขียนเพื่ออะไร การใช้สำนวนภาษาที่ใช้ให้เหมาะกับวัตถุประสงค์ที่เขียน (2) ด้านการลำดับเรื่อง โครงสร้างของเรื่อง: การจัดลำดับความคิดของเรื่องที่เขียนได้ต่อเนื่องและสอดคล้องกัน ครอบคลุมประเด็นที่สำคัญและมีรายละเอียดครบถ้วน

ชูศรี ดันพงศ์ (2546: 62-65) ได้กำหนดหลักเกณฑ์การพัฒนาศักยภาพด้านการเขียนสื่อความ โดยประเมินลักษณะพัฒนาการด้านการใช้ภาษาเป็น 5 ระดับ ดังนี้ ระดับที่ 1 เขียนตามแบบที่กำหนด ระดับที่ 2 เขียนขยายความเพิ่มเติมจากตัวอย่างได้ ระดับที่ 3 เขียนเป็นลำดับมีใจความชัดเจน ระดับที่ 4 เขียนโดยคำนึงถึงผู้อ่าน ระดับที่ 5 เขียนสร้างสรรค์ สละสลวย ใช้ถ้อยคำสำนวนที่หลากหลายและน่าเชื่อถือ

โกวิท ประวาลพุกษ์ (2546: 19-24) เสนอแนะแนวทางการประเมินผลความสามารถในการเขียนเป็นระดับคุณภาพ 5 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 เขียนตามแบบที่กำหนด กรอกข้อความสั้น ๆ ในแบบต่าง ๆ ได้

ระดับที่ 2 เขียนแบบขยายความเพิ่มเติมตัวอย่างเขียนได้ยาวขึ้น มีความหลากหลายในการใช้คำมากกว่า 1 แบบ เนื้อหาอยู่ในขอบเขตจำกัด

ระดับที่ 3 เขียนอย่างเป็นลำดับ มีใจความสำคัญชัดเจน แต่มีการขยายความ อธิบายอย่างกว้างขวาง

ระดับที่ 4 เขียนโดยคำนึงถึงผู้อ่าน ผู้รับสาร ปรับเปลี่ยนระดับได้สอดคล้องกับผู้อ่าน ให้ผู้อ่านรับสาระสำคัญได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน

ระดับที่ 5 เขียนอย่างสร้างสรรค์ สละสลวย มีถ้อยคำสำนวนหลากหลาย เข้าใจผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตาม เชื่อถือได้ โดยยังคงสาระสำคัญเป้าหมายของการสื่อความได้อย่างชัดเจน และมีความเหมาะสมกับผู้อ่านในสถานะและระดับต่าง ๆ

จากข้อเสนอแนะของนักวิชาการที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าการวัดความสามารถด้านการเขียนนั้น สิ่งที่จะต้องพิจารณาในการวัดได้แก่ (1) ความสามารถในการใช้เครื่องหมายวรรคตอน การสะกดคำ พยัญชนะ วรรณยุกต์ ได้ถูกต้องตามอักขระวิธี (2) ความถูกต้องในไวยากรณ์ในการเรียบเรียงประโยคการเชื่อมประโยคเพื่อให้เนื้อเรื่องต่อเนื่องกัน (3) ความสามารถในการเลือกใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล (4) ความสามารถในการเขียนถูกต้องชัดเจน สื่อความหมายได้ตรงจุดประสงค์ของผู้เขียน (5) การประเมินผลการเขียนควรเป็นระดับคุณภาพเพื่อแสดงประสิทธิภาพของผู้เขียนได้อย่างชัดเจน ถูกต้องตามเกณฑ์ที่กำหนด

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปแนวคิดจากผู้รู้และนักวิชาการในการวัดและประเมินความสามารถในการเขียนโดยพิจารณา (1) เนื้อเรื่อง (2) การลำดับเรื่อง (3) ไวยากรณ์ (4) กลไกการเขียน ซึ่งหมายถึง การเขียนเรื่องอย่างมีจุดประสงค์ มีเนื้อหาสาระ ลำดับเรื่องถูกต้อง ได้ใจความ การใช้ภาษาถูกหลักไวยากรณ์ และสะกดคำถูกต้อง ถ้อยคำสำนวนภาษาเหมาะสม สื่อความหมายได้ชัดเจนเข้าใจง่าย โดยใช้แบบทดสอบแบบเขียนตอบสั้น ๆ เติมคำและข้อความสั้นแบบปลายเปิด ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.3 สรุปแนวคิดในการประเมินความสามารถในการเขียนได้ดังนี้

แนวคิด	เนื้อเรื่อง	การลำดับ เรื่อง	ไวยากรณ์	กลไก การเขียน	กลยุทธ	ประยุกต์
สนิท ฉิมเล็ก	✓	✓	✓	✓		
ดวงใจ ไทยอุบล	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Heaton	✓	✓	✓	✓		
ทิสนา แคมมณี	✓	✓		✓		
ชูศรี ดันพงศ์	✓	✓	✓	✓	✓	✓
โกวิท ประวาลพฤษย์	✓	✓	✓	✓	✓	
รวม	6	6	5	6	3	2

จากตารางที่ 2.3 ในการประเมินทักษะการเขียนนั้นจะพิจารณาที่ผลงานเขียน โดยพิจารณา 4 ด้าน คือ (1) เนื้อเรื่อง (2) การลำดับเรื่อง (3) ไวยากรณ์ (4) กลไกการเขียนที่ถูกต้อง สำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีแนวคิดจากนักวิชาการและผู้รู้มาเป็นกรอบในการพิจารณาออกแบบทดสอบ และแนวทางในการวัดและประเมินผลความสามารถในการเขียน คือ (1) เขียนเนื้อเรื่องอย่างมีจุดประสงค์ (2) เนื้อหาสาระและการลำดับเนื้อเรื่อง (3) การใช้ภาษา ถูกหลักไวยากรณ์ (4) กลไกการเขียน คือ เขียนสะกดคำถูกต้อง ถ้อยคำสำนวนภาษาถูกต้อง เหมาะสม สื่อความหมายได้ชัดเจน เข้าใจง่าย

4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับหนังสือนิทานร้อยกรอง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสือนิทานร้อยกรอง ดังนี้

4.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับนิทาน

4.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทร้อยกรอง

4.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิทานและบทร้อยกรอง

4.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับนิทาน

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนิทาน ผู้ศึกษาได้ค้นคว้ารวบรวมในเรื่องความหมายของนิทาน ประเภทและลักษณะนิทานที่ดีสำหรับเด็ก ในรายละเอียดต่อไปนี้

4.1.1 ความหมายของนิทาน

นิทานเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะที่มนุษย์ทั่วโลกรู้จักกันมาเป็นเวลานาน มีผู้ให้ความหมายของนิทานไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539: 195-196) กล่าวว่า นิทาน คือ เรื่องเล่าที่เล่าสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อาจเป็นเรื่องอิงความจริงหรือจากจินตนาการของผู้เล่าเองก็ได้ บางเรื่องอาจมีแสดงอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน บางเรื่องสอดแทรกคุณธรรม คติเตือนใจ นิทานทั่วไปมี 4 ได้แก่

- 1) นิทานปรัมปรา เป็นเรื่องเกี่ยวกับอิทธิพลที่แฝงคุณธรรม ไม่มีแหล่งที่มา เช่น เรื่องนางสิบสอง
 - 2) นิทานท้องถิ่น เป็นเรื่องที่มีเหตุการณ์เกี่ยวกับประเพณี ความเชื่อ การยกย่องวีรบุรุษ เช่น เรื่องพระร่วง
 - 3) เทพนิยาย เป็นนิทานที่มีนางฟ้า เทวดาหรือผู้วิเศษ เช่น เรื่องเมขลา รามสูร
 - 4) นิทานเกี่ยวกับสัตว์ เป็นนิทานที่มีสัตว์พูดได้ เช่น นิทานอีสป เป็นต้น
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 (2546: 477) คำว่า นิทานเป็นภาษาบาลี มีความหมายว่า เรื่องที่เล่ากันมาแต่เดิม

ฉะนั้น ความหมายของนิทานจึงหมายถึงเรื่องเล่าสืบต่อกันมา โดยใช้วาจาเป็นสื่อถ่ายทอด อาจบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีความมุ่งหมายเพื่อความสนุกสนาน และแทรกคติสอนใจด้วยก็ได้

4.1.2 ประเภทของนิทาน

นิทานแบ่งได้หลายประเภท โดยใช้เกณฑ์ต่างๆ กันแล้ว อรรถาการ (2520: 12) แบ่งนิทานโดยอาศัยรูปแบบเป็นเกณฑ์ สามารถแบ่งนิทานได้ 8 ประเภท ได้แก่ เทพนิยาย นิทานชีวิต นิทานวีรบุรุษ นิทานประจักษ์ นิทานอธิบายเหตุ ดำเนินและเทพปกรณัม เรื่องสัตว์ เป็นนิทานที่สัตว์เป็นตัวละครขึ้นโรง บางเรื่องมีปรัชญานำคิดและมุขตลก เป็นเรื่องสั้นที่ตลกขบขัน แสดงถึงความโง่ หรือไหวพริบปฏิภาณของบุคคล

ฉัตรชัย สุกระกาญจน์ (2536: 135) แบ่งประเภทนิทานตามรูปแบบได้ 10 ประเภท ได้แก่ เทพนิยาย คือ นิยายประเภทคิดฝันมีเทพยดา นางฟ้า เป็นเรื่องมหัศจรรย์ นิทานสุภาษิต หรือนิทานคติธรรม นิทานวีรบุรุษ นิทานชีวิต ดำเนินเรื่องในโลกแห่งความเป็นจริง

นิทานประจำถิ่น นิทานอธิบายเหตุ นิทานตลก นิทานปรัมปรา นิทานเทพปกรณัม/เทพปกรณัม
นิทานชั่วสื่อ

นิทานอาจแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น ซึ่งได้แก่ นิทาน
สุภาษิต นิทานวีรบุรุษ นิทานเรื่องสัตว์ นิทานอธิบายเหตุ นิทานประจำถิ่น นิทานเทพปกรณัม
นิทานมหัศจรรย์ นิทานชีวิต นิทานเข้าแบบ เรื่องผี มุขตลกและเรื่องไม้ ทั้งนี้การเลือกเขียนนิทาน
ประเภทใดควรคำนึงถึงทัศนคติที่สอดคล้อง คุณค่าและการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เป็น
ส่วนสำคัญด้วย สำหรับนิทานที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นจัดอยู่ในประเภทนิทานคติและนิทานเรื่องสัตว์

4.1.3 คุณค่าของนิทาน

ลัดดา เหมทานนท์ (2529: 226) กล่าวถึงคุณค่าของนิทาน สรุปได้ว่า นิทาน
สามารถใช้เล่าเพื่อโน้มน้าวจิตใจให้เด็กรู้จักหนังสือนิทานดี ๆ และเป็นการเริ่มต้นปลูกฝังนิสัย
รักการอ่านหนังสือแก่เด็ก ๆ นอกจากนี้การเล่านิทานยังเป็นการสร้างความเพลิดเพลินให้แก่เด็ก
และช่วยสนองความปรารถนาของเด็กด้วย เพราะนิทานเป็นสิ่งที่เด็ก ๆ พอใจฟังที่สุด แม้ว่าเด็ก
ต่างเพศ ต่างวัยจะสนใจนิทานต่างประเภทกันอยู่บ้างก็ตาม เนื้อหาของนิทานที่เล่าย่อมช่วยปลูกฝัง
คุณธรรม ความดี ความเป็นสุภาพชน ความละเอียดอ่อนขึ้นในจิตใจของเด็ก และสร้างความคิด
ริเริ่ม และการเลียนแบบที่ดีให้แก่เด็กอีกด้วย

นอกจากนี้ ลัดดา เหมทานนท์ (2529: 225-319) ยังได้กล่าวถึงประสบการณ์
ที่เด็กจะได้รับจากการฟังนิทาน สรุปได้ว่าเมื่อเด็กฟังนิทาน เด็กจะได้รับประสบการณ์ด้านรูปแบบ
การใช้ภาษา ความหมายของคำ สังคม รูปแบบการดำเนินชีวิตในสังคม แม้แต่บรรยากาศของ
รายการนิทานดำเนินไป เด็กจะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เล่าด้วย ทำให้เรียนรู้ถึงการปฏิบัติตนในสังคม
เข้าใจบทบาทของตน และมีความพร้อมในการคบหาสมาคมกับผู้อื่นด้วย

ล้วน เลิศอาวาส (2542: 6) กล่าวถึงประโยชน์ของนิทาน สรุปได้ว่านิทาน
เป็นเรื่องที่เด็กชอบฟังนิทานมีทั้งอารมณ์ขัน ดินแดน รัก โกรธ หลง เสรีโสภณของตัวละคร ไม่ว่า
จะเป็นคน สัตว์ พืช เทวดา ภูตผีปีศาจ นิทานยังช่วยส่งเสริมทักษะการอ่าน พูดย ฟัง และเขียน
เป็นสื่อสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว ครู ศิษย์ และสังคมให้มีความสนิทสนมใกล้ชิดกัน

กล่าวโดยสรุปว่า นิทานเป็นสิ่งที่มีความประโยชน์มาก นอกจากใช้เล่าให้
ผู้ฟังเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินแล้ว นิทานยังสามารถใช้ปลูกฝังคุณธรรม สร้างค่านิยมต่าง ๆ
ทำให้ผู้ฟังได้เรียนรู้รูปแบบสังคมโดยผ่านนิทาน รวมทั้งก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เล่านิทาน
และผู้ฟังนิทานอีกด้วย

ปัจจุบันนิทานเป็นสื่อการเรียนการสอนที่มีคุณค่า ดังที่ ณรงค์ รอดพันธุ์
(2542: 32-36) กล่าวไว้สรุปได้ว่า ถ้าครูผู้สอนสามารถคัดเลือกและใช้เทคนิควิธีเล่านิทานเหมาะสมกับ

วัยของผู้เรียน และจุดประสงค์ของการเรียนรู้แล้ว จะสามารถพัฒนาค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และพัฒนาภาษาให้กับผู้เรียนได้ ดังนั้นถ้าจะให้นิทานเป็นสื่อการสอนที่มีคุณภาพ ครูผู้สอนต้องคัดเลือกนิทานให้เหมาะสมกับผู้เรียนเป็นอย่างดีเสียก่อน

4.1.4 ลักษณะนิทานที่ดีสำหรับเด็ก

นิทานที่ดีสำหรับเด็กต้องพิจารณาจากลักษณะต่าง ๆ หลายลักษณะด้วยกัน ทั้งด้านความชัดเจนของเรื่อง จุดเน้นความสนใจ ส่งเสริมลักษณะนิสัยดีงาม มีคติสอนใจ การสร้างนิทานสำหรับเด็กเพื่อจัดทำเป็นหนังสือส่งเสริมการอ่านจะต้องคำนึงถึงลักษณะของนิทานที่ดี ซึ่งมีผู้กล่าวไว้ดังนี้

บันลือ พุกกะวัน (2534: 18-29) ได้กล่าวถึงลักษณะนิทานที่เหมาะสมกับเด็กในชั้นแรกเรียน คือชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ว่าควรเป็นนิทานที่มีตัวละครเป็นเด็กวัยเดียวกับผู้อ่านหรือเป็นลูกสัตว์ ซึ่งจะเป็นนิทานที่ชวนเพื่อฝัน (fantastic stories) ที่เด็กชอบและสนใจมาก และในการสอนอ่านทั้งหลายจำต้องเริ่มสอนอ่านด้วยนิทาน ซึ่งมุ่งใช้นิทานเป็นบทเรียนอ่าน เพื่อสนองความต้องการความสนใจของผู้เรียน และพัฒนากลไกในการสอนอ่านได้หลายรูปแบบ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 จนจบชั้นประถมปลาย โดยเริ่มจากนิทานอีสป ทั้งนี้อาจเชื่อมโยงไปถึงบทประพันธ์ร้อยกรอง ได้ทั้งนิทานอีสป หรือนิทานสุภาษิต ซึ่งมักจะจบลงด้วยบทสรุปที่เป็นคำสอน หรือนิทานเสริมคุณธรรมเกือบทั้งหมด จึงน่าจะนำมาสอนได้ดี

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539: 202) ระบุว่า ลักษณะของนิทานที่ดีและเหมาะสมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาคือ

1) เป็นเรื่องง่าย ๆ แต่มีความสมบูรณ์ในตัว เน้นเหตุการณ์เดียว และให้เด็กพอคาดคะเนเรื่องราวได้บ้าง

2) มีบทสนทนามาก ๆ

3) มีการใช้ภาษาที่ง่าย ๆ ช้า ๆ หรือมีการสัมผัสคล้องคำให้คล้องจอง

4) เป็นเรื่องที่สอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียน

5) ใช้ตัวละครที่ไม่มากเกินไปจนเด็กเกิดความสับสน

6) ตอนจบของเนื้อเรื่องควรให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้ฟังในด้านความสุข

นอกจากนี้ ฌรงค์ รอดพันธ์ (2542: 34) ได้กล่าวถึงลักษณะนิทานที่เหมาะสม และมีความสอดคล้องกับความสนใจของเด็กระดับประถมศึกษา ดังนี้

1) มีความเคลื่อนไหวอยู่ในเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องที่จะเล่าแก่เด็ก ๆ ควรจะให้มีคำกริยา ซึ่งจะตอบคำถามว่าใครทำอะไรได้มากที่สุด เด็กทุกคนอยากรู้ว่าเมื่อเกิดเรื่องขึ้นเช่นนี้แล้วจะเป็นอย่างไรต่อไปอีก ตัวสำคัญของเรื่อง พระเอก ผู้ร้ายทำอะไร ทำแล้วเป็นอย่างไร

2) มีเนื้อเรื่องเร้าใจ ทำให้เกิดความตื่นเต้น อยากฟังไปจนจบ การผูกเรื่องต้องให้แนบเนียน และมีเรื่องปลีกย่อยที่น่าออกนอกทางได้น้อยที่สุด

3) มีคำซ้ำ ข้อความซ้ำ ๆ และคำคล้องจอง เป็นสิ่งที่ช่วยให้เด็กคิดใจ เช่น นิทานเรื่องยายกะตา ปลุกปล้ำปลุกงาให้หลานเฝ้า เป็นต้น

นอกจากนี้ การเขียนนิทานสำหรับเด็กในรูปแบบบทร้อยกรองจะช่วยดึงดูดความสนใจ ก่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่เด็ก สามารถจดจำเรื่องราว คติหรือคุณธรรมที่แทรกอยู่ได้อย่างแม่นยำ ช่วยให้มีนิสัยรักการอ่าน ซึ่ง วิเชียร เกษประทุม (2523: 43) กล่าวว่า ลักษณะภาษาที่ใช้แต่งหนังสือสำหรับเด็กใช้คำประพันธ์หรือคำคล้องจองง่าย ๆ เพราะเด็กชอบพูดคำคล้องจองหรือท่องคำประพันธ์ง่าย ๆ โดยใช้คำให้เหมาะสมระดับชั้นนั้น ๆ ทั้งนี้ การเขียนนิทานสามารถเขียนได้ ทั้งรูปแบบร้อยแก้วและร้อยกรอง สำหรับผู้วิจัยมีความสนใจในการเขียนนิทานในรูปแบบร้อยกรอง เพราะช่วยให้เด็กสามารถจดจำเรื่องราวได้ดี เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินในการอ่านเป็น การส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน และช่วยส่งเสริมการพัฒนาการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนได้อย่างดี

4.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทร้อยกรอง

ผู้ศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทร้อยกรองในเรื่อง ความหมาย และประเภทของบทร้อยกรอง คุณค่าของบทร้อยกรอง

4.2.1 ความหมายและประเภทของบทร้อยกรอง

บทร้อยกรอง หมายถึง งานเขียนที่มีลักษณะบังคับในการแต่งให้มีคำสัมผัสคล้องจองกัน โดยกำหนดจำนวนคำ การสัมผัส ลักษณะบังคับ ตามรูปแบบฉันทลักษณ์ของร้อยกรองแต่ละชนิด พระยาอุปกิตศิลปสาร (2461: 351) กล่าวถึงประเภทของบทร้อยกรองซึ่งในสมัยโบราณเรียกว่า “คำกานท์” ได้ 6 ประเภท คือ กลอนเป็นคำกานท์โบราณของไทย เห็นได้จากคำกานท์ของไทยเหนือ โคลงเป็นคำกานท์โบราณ มักมีเฉพาะในวรรณคดีสูง ๆ เพราะแต่งยาก กาพย์เป็นคำกานท์ที่ปรับปรุงขึ้นภายหลัง อาศัยแบบแผนทางบาลีสันสกฤตปนกับของไทย ฉันทเป็นคำกานท์ที่ปรับปรุงขึ้นต่อจากกาพย์ลงมา กลอนเป็นคำกานท์ที่ปรับปรุงขึ้นภายหลังสุด โดยมากใช้เป็นคำร้อง เช่น เสภา บทละคร เพลงต่าง ๆ ไม่ค่อยมีในหนังสือวรรณคดีแต่ใช้ร้องกันอยู่ทั่วไป

4.2.2 คุณค่าของบทร้อยกรอง

บทร้อยกรองเป็นงานเขียนที่แสดงออกถึงอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด โดยถ่ายทอดออกมาเป็นภาษากวีที่ไพเราะ มีความหมายกินใจ ซึ่ง บุญเสริม แก้วพรหม (2546: 8) กล่าวถึงคุณค่าของบทร้อยกรองว่า

บทร้อยกรองก่อให้เกิดคุณค่าทั้งต่อผู้เขียน ผู้อ่าน และสังคม ดังนี้

1) คุณค่าต่อผู้เขียน ภาควิไมใจที่สามารถใช้บทร้อยกรองเป็นสื่อในการบอกเรื่องราวความคิด ความต้องการ

2) คุณค่าต่อผู้อ่าน การอ่านบทร้อยกรองช่วยเสริมสร้างปัญญา ปลูกเร้าความรู้สึก นึกคิด จินตนาการที่ตึงาม เกิดความเพลิดเพลิน

3) คุณค่าต่อสังคม นำมาซึ่งสันติสุข เสริมสร้างจินตนาการที่ตึงาม กว้างไกล ทำให้จิตใจละเอียดอ่อน เห็นใจเพื่อนมนุษย์และมองโลกในแง่ดี

4.2.3 แนวทางการเขียนบทร้อยกรอง

ในการเขียนบทร้อยกรองนั้น นอกจากการศึกษาด้านหลักเกณฑ์ให้ชัดเจนแล้ว เมื่อลงมือเขียนบทร้อยกรองก็มีแนวทางดังนี้

เศรษฐ พลอินทร์ (2524: 363) กล่าวถึงแนวทางการเขียนบทร้อยกรอง ว่า

- 1) เขียนตามหัวข้อที่กำหนด
- 2) ถูกต้องตามลักษณะบังคับ
- 3) คำเนินเรื่องเป็นอันเดียวกันตลอด
- 4) ระวังการใช้ถ้อยคำ ไม่ใช่ภาษาแผลง คำเปล่าประโยชน์
- 5) ใช้สำนวนโวหารถูกต้องตามความหมาย
- 6) มีความคิดริเริ่มที่แปลกใหม่

ส่วนบุญเสริม แก้วพรหม (2546: 12) กล่าวถึงแนวทางการเขียนบทร้อยกรอง

ที่ดีว่า

- 1) วางโครงเรื่องชัดเจน
- 2) คำเนินเรื่อง มีความเป็นเอกภาพ มีใจความสำคัญหรือจุดมุ่งหมายอย่างเดียว มีสัมพันธภาพ คือ เนื้อเรื่องเชื่อมโยงเป็นเรื่องราวเดียวกันโดยตลอดและมีจุดเน้นของเรื่อง
- 3) ตรวจสอบและพัฒนาปรับปรุงทั้งด้านฉันทลักษณ์ เนื้อหาของเรื่อง รวมถึงการใช้ถ้อยคำ สำนวนถูกต้องชัดเจนตามที่ต้องการหรือไม่

จากข้อปฏิบัติและแนวทางการเขียนบทร้อยกรองข้างต้น จะเห็นได้ว่าลักษณะบังคับหรือฉันทลักษณ์เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องศึกษาให้ชัดเจน แม่นยำ ปฏิบัติตามแนวทางในการเขียน โดยคำเนินเรื่องเป็นอันเดียวกันตลอด วางโครงเรื่องชัดเจนและใช้สำนวนโวหารถูกต้องตามความหมาย จะทำให้ประสบความสำเร็จในการเขียนได้อย่างงดงามและน่าภูมิใจ

4.2.4 ลักษณะบังคับทั่วไปของบทร้อยกรอง

ลักษณะบังคับทั่วไปของบทร้อยกรอง หมายถึงลักษณะบังคับที่บทร้อยกรองทุกชนิดจะต้องมี ได้แก่ คณะและสัมผัส ซึ่งบุญเสริม แก้วพรหม (2546 : 9) กล่าวถึงลักษณะบังคับทั่วไปของบทร้อยกรองไว้ดังนี้

1) **คณะ** คือ ข้อกำหนดเกี่ยวกับจำนวนคำ และพยางค์ของคำประพันธ์ในแต่ละบทจะแบ่งเป็นบาท เป็นวรรค หรือเป็นคำกลอนก็ได้

2) **สัมผัส** คือลักษณะการใช้คำที่คล้องจองกันเป็นลักษณะบังคับที่สำคัญที่สุดของบทหรือกรองทุกชนิด แบ่งเป็น 2 ลักษณะดังนี้

(1) **สัมผัสสระ** คือ คำหรือพยางค์ที่มีเสียงสระคล้องจองกัน ถ้าคำนั้นมีตัวสะกด ต้องเป็นตัวสะกดในมาตราเดียวกัน เช่น หา ยา ปลา ท้า (สระเดียวกัน) เดิน เชิญ เพลิน เมิน (เสียงสระและตัวสะกดมาตราเดียวกัน)

(2) **สัมผัสอักษร** คือ คำที่คล้องจองกันด้วยเสียงพยัญชนะ มีพยัญชนะต้นเหมือนกันหรือมีเสียงเดียวกัน เช่น แขน ขุ่น ช้อง

สัมผัส แบ่งตามลักษณะของการบังคับ ได้ 2 แบบ

ก) **สัมผัสนอก** คือ สัมผัสที่ส่งและรับกันในระหว่างวรรคระหว่างบาทและบท คำที่ใช้เป็นสัมผัสนอกต้องเป็นคำที่มีสัมผัสสระเท่านั้น และคำสัมผัสนอกทั้งหมดต้องไม่ใช้ คำเดียวกัน มิฉะนั้นจะเป็นสัมผัสซ้ำซึ่งผิดฉันทลักษณ์

ข) **สัมผัสใน** คือ สัมผัสที่ส่งและรับกันภายในวรรคเดียวกันเป็นสัมผัสที่ไม่บังคับ แต่ทำให้บทหรือกรองไพเราะยิ่งขึ้น เป็นคำที่สัมผัสสระหรือสัมผัสอักษรก็ได้ ทั้งนี้บทหรือกรองแต่ละชนิดจะมีข้อบังคับเฉพาะแตกต่างกันออกไป ดังนี้

- 1) กลอน กำหนดเสียงวรรณยุกต์ของคำสุดท้ายในแต่ละวรรค
- 2) โคลง กำหนดคำที่ใช้วรรณยุกต์เอก วรรณยุกต์โทในตำแหน่งที่กำหนด
- 3) ฉันท์ กำหนดคำกรุ ลหุ
- 4) โคลงและร่าย กำหนดคำสร้อยเป็นคำที่นำมาต่อท้ายวรรค ท้ายบทเพื่อ

ความไพเราะ เช่น เอย เฮย นา ฤาแม่

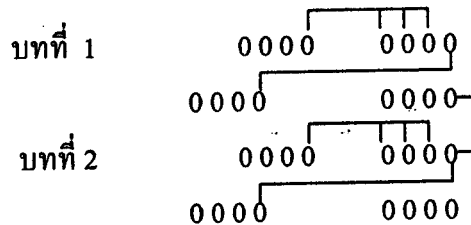
5) กำหนดคำขึ้นต้นและคำลงท้าย เช่น กลอนบทละครที่ขึ้นต้นว่า เมื่อนั้น บัดนั้น กลอนสักวา ขึ้นต้นด้วยคำว่า สักวาและลงท้ายด้วยคำว่าเอย

กรมวิชาการ (2545: 81) ได้กล่าวถึงหลักสูตรประถมศึกษา กำหนดให้นักเรียนเรียนบทหรือกรองหลายประเภทไว้ในคู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยเฉพาะช่วงชั้นที่ 1-2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 พอสรุปได้ดังนี้

- 1) ประเภทกลอน ได้แก่ กลอนสี่ กลอนหก กลอนแปด หรือกลอนสุภาพ บทละคร กลอนเสภา กลอนสักวา และกลอนดอกสร้อย
- 2) ประเภทกาพย์ ได้แก่ กาพย์ยานี 11 กาพย์สุรางคนางค์ 28 และกาพย์ฉบัง 16
- 3) ประเภทโคลง ได้แก่ โคลงสี่สุภาพ

จากเอกสารที่กล่าวถึงบทร้อยกรองดังกล่าว จะเห็นได้ว่าบทร้อยกรองแบ่งตามลักษณะการบังคับได้ 5 ประเภท คือ กลอน กาพย์ โคลง ฉันท์ ร่าย แต่ละประเภทมีลักษณะบังคับแตกต่างกันออกไป ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยมีความสนใจในบทร้อยกรองประเภทกลอนสี่ และกาพย์ยานี 11 มากกว่าบทร้อยกรองอื่น และเห็นว่ามีความเหมาะสมกับระดับของผู้เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เนื่องจากในช่วงชั้นที่ 1 มีบทร้อยกรองประเภทกลอนสี่ และกาพย์ยานี 11 อยู่ในบทเรียนของหนังสือชุดพื้นฐานภาษาของกรมวิชาการด้วย จึงเลือกพัฒนาหนังสือนิทานร้อยกรอง โดยใช้บทร้อยกรองประเภทกลอนสี่ และกาพย์ยานี 11 มาสร้างหนังสือนิทานร้อยกรอง

ก. กลอนสี่ เป็นร้อยกรองที่ไม่ปรากฏในตำราคำประพันธ์แต่มีการประยุกต์ใช้เนื่องจากมีวรรคละสี่คำ ง่ายต่อการอ่านสำหรับเด็กเริ่มเรียน หรือในช่วงชั้นที่ 1 มีฉันทลักษณ์ตามตัวอย่าง

ลักษณะ

บทหนึ่ง มี 2 บรรทัด บรรทัดละ 2 วรรค วรรคหนึ่งมี 4 คำ รวม 16 คำ

สัมผัส

1. คำสุดท้ายของวรรคหน้า บรรทัดที่ 1 สัมผัสคำที่ 2 หรือ 3 ของวรรคหลัง บรรทัดที่ 1 (สัมผัสคู่ที่ 1)
2. คำสุดท้ายของวรรคหลัง บรรทัดที่ 1 สัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคหน้า บรรทัดที่ 2 (สัมผัสคู่ที่ 2)
3. คำสุดท้ายของวรรคหลัง บรรทัดที่ 2 สัมผัสคำสุดท้ายของวรรคหลัง บรรทัด ที่ 1 ของบทต่อไป (สัมผัสคู่ที่ 3)

ข. ลักษณะกาพย์ยานี 11

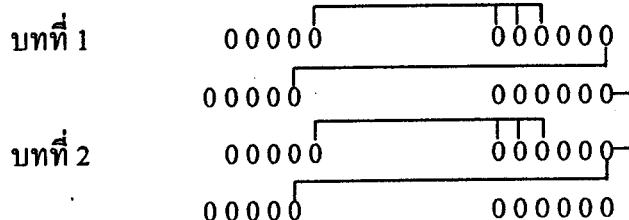
บทหนึ่งมี 2 บรรทัด บรรทัดละ 2 วรรค วรรคหน้า 5 คำ วรรคหลัง 6 คำ รวม 11 คำ

สัมผัสบังคับ

- ก) คำสุดท้ายของวรรคหน้าบรรทัดที่ 1 สัมผัสกับคำที่ 1 หรือ 2 หรือ 3 หรือ 4 ของวรรคหลัง บรรทัดที่ 1
- ข) คำสุดท้ายของวรรคหลังบรรทัดที่ 1 สัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคหน้า บรรทัดที่ 2 (สัมผัสคู่ที่ 2)

ก) คำสุดท้ายของวรรคหลังบรรทัดที่ 2 สัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคหลังบรรทัดที่ 1 ในบทต่อไป (สัมผัสคู่ที่ 3)

แผนผังกาพย์ยานี 11

สรุปได้ว่า นิทานที่เหมาะสมสำหรับใช้เป็นสื่อการเรียนการสอน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ควรมีลักษณะเป็นเรื่องสั้น มีความชัดเจนว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ทำไม และอย่างไร ตัวละครอาจเป็นลูกสัตว์ หรือคนในวัยใกล้เคียงกับนักเรียน ใช้ภาษาง่ายๆ ชัดๆ เป็นคำสัมผัสคล้องจองหรือบทร้อยกรองสอคแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตอนจบเรื่องไม่เศร้า พอให้เด็กคาดเดาเหตุการณ์ได้บ้าง เช่น นิทานอีสป ซึ่งเป็นนิทานที่ให้ข้อคิดและมีคติสอนใจ เป็นต้น นอกจากนี้ ครูต้องพยายามคัดสรรนิทานให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน และต้องใช้วิธีการเล่ามีภาพประกอบหรือเป็นหนังสือนิทานให้สอดคล้องกับบุคลิกภาพและความสนใจของเด็กด้วย นิทานจึงจะเป็นสื่อที่มีคุณภาพ

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้นำนิทานอีสปที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม มาพัฒนาเป็นหนังสือนิทานร้อยกรอง โดยให้นักเรียนช่วยกันคัดเลือกชื่อนิทานอีสปจำนวน 20 เรื่อง ให้เหลือ 10 เรื่อง ที่นักเรียนสนใจอยากอ่านมาแต่งเป็นร้อยกรองประเภทกลอนสี่ และกาพย์ยานี 11 เพื่อให้เหมาะสมกับระดับชั้นเรียนจำนวน 10 เล่ม พร้อมมีแบบฝึกเสริมทักษะการอ่าน คัดวิเคราะห์ และเขียนภาษาไทย

5. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่มีลักษณะเป็นหลักสูตรมาตรฐาน (Standard-Based Curriculum) และมีลักษณะเป็นหลักสูตรสมรรถฐาน (Competency-Based Curriculum) กล่าวคือ หลักสูตรจะมีสาระการเรียนรู้ (Strand) เป็นกลุ่มเนื้อหาและทักษะที่จะต้องสอน แต่ละสาระการเรียนรู้จะมีมาตรฐานการเรียนรู้ (Standard) เป็นตัวกำหนดคุณภาพของการจัดการศึกษา แต่ละมาตรฐานการเรียนรู้จะมีมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น (Benchmark) เป็นมาตรฐานที่ผู้เรียนเรียนจบการศึกษาแต่ละช่วงชั้นจะต้องมีความรู้ความสามารถในการเรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้และมาตรฐาน

การเรียนรู้ช่วงชั้น มาตรฐานการเรียนรู้จึงเป็นข้อกำหนดคุณลักษณะและความสามารถของผู้เรียนที่ครู จะจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะและความสามารถดังกล่าว ส่วนมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น กำหนดสาระการเรียนรู้ที่เป็นมาตรฐานเนื้อหา (Content Standard) ซึ่งส่วนมากจะเขียนเป็นความคิดรวบยอด กำหนดเนื้อหาการสอนและมาตรฐานการปฏิบัติ (Performance Standard) กำหนดคุณสมบัติที่เป็นความสามารถการปฏิบัติงานและคุณธรรม จริยธรรม มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นจะกำหนดความรู้ หลักการให้เกิดความคิดระดับสูง มีทักษะและกระบวนการและมีคุณธรรม จริยธรรมและ ค่านิยม ซึ่งครูจะนำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน เชื่อมโยง ประสพการณ์การเรียนรู้ในห้องเรียนสู่ชีวิตจริงและสู่สังคมภายนอก และเป็นแนวทางการประเมินผล เพื่อพิจารณาความสำเร็จของผู้เรียน สถานศึกษาจะต้องนำมาตรฐานการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้นพัฒนาเป็นหลักสูตรของสถานศึกษาเอง ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและชุมชน และยังเป็น แนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา และยังใช้เป็นเกณฑ์การประเมินคุณภาพของ สถานศึกษา จะใช้มาตรฐานการเรียนรู้ และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น จัดทำเครื่องมือประเมิน คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพ นอกจากนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจะใช้ มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นตรวจสอบคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน และใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ ในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนา การเรียนรู้ให้เข้าสู่มาตรฐาน ที่กำหนด และผู้ปกครองยังใช้มาตรฐานตรวจสอบผลการเรียนของบุตรหลานของตนได้อีกด้วย

5.1 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย มีดังนี้

สาระที่ 1: การอ่าน

มาตรฐาน ท 1.1: ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหา และสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน

สาระที่ 2: การเขียน

มาตรฐาน ท 2.1 ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศ และรายงานการศึกษา ค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ

สาระที่ 3: การฟัง การดู และการพูด

มาตรฐาน ท 3.1: สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึกในโอกาสต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์

สาระที่ 4: หลักการใช้ภาษา

มาตรฐาน ท 4.1: เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของ ภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ

มาตรฐาน ท4.2: สามารถใช้ภาษาแสวงหาความรู้เสริมสร้างลักษณะนิสัย บุคลิกภาพ และความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม อาชีพ สังคม และชีวิตประจำวัน

สาระที่ 5: วรรณคดีและวรรณกรรม

มาตรฐาน ท 5.1: เข้าใจและแสดงความคิดเห็นวิจารณ์วรรณคดีและวรรณกรรม ไทยอย่างเห็นคุณค่า และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2548: 39) ได้กล่าวถึงหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ว่ามิได้กำหนดมาตรฐานการอ่าน การเขียน และการคิดเพื่อนำไปใช้ในการประเมินผลในการจบแต่ละช่วงชั้นไว้โดยเฉพาะแต่ครูผู้สอน ครูผู้สอนและสถานศึกษาต้อง ประเมินผู้เรียนทางด้านการอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการเขียน ทางเลือกอีกทางหนึ่งที่พอจะเป็น ข้อมูลช่วยเหลือได้บ้าง คือ พิจารณามาตรฐานการเขียน มาตรฐานการอ่านในกลุ่มสาระภาษาไทย และภาษาต่างประเทศและพิจารณาทักษะการคิด ลักษณะการคิด กระบวนการคิด นำสิ่งเหล่านี้ มาพิจารณากำหนดมาตรฐานการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนในแต่ละช่วงชั้น พร้อมกับกำหนด คำอธิบายระดับคุณภาพของมาตรฐานดังกล่าว เพื่อนำไปใช้เพื่อทำการตรวจสอบหรือทำการประเมินผล ได้

5.2 มาตรฐานการอ่านในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

มาตรฐาน ท 1.1: ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาและสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน

ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-3)

- 1) สามารถอ่านได้ถูกต้องตามหลักการอ่าน อ่านได้คล่องและเร็ว เข้าใจความหมาย ของคำและข้อความที่อ่าน
- 2) สามารถเข้าใจใจความสำคัญและรายละเอียดของเรื่อง หาคำสำคัญหรือใช้ แผนภาพโครงเรื่อง หรือแผนภาพความคิดเป็นเครื่องมือการพัฒนาความเข้าใจการอ่าน รู้จักใช้คำถาม เกี่ยวกับเนื้อหาและแสดงความรู้ ความคิด คาดคะเน เหตุการณ์ เรื่องราวจากเรื่องที่อ่าน และกำหนด แนวทางปฏิบัติ
- 3) สามารถอ่านในใจและอ่านออกเสียงบทร้อยแก้วและร้อยกรองได้รวดเร็วถูกต้อง ตามลักษณะคำประพันธ์และอักขรวิธี และจำบทร้อยกรองที่ไพเราะ เลือกอ่านหนังสือที่เป็นประโยชน์ ทั้งความรู้และความบันเทิง มีมารยาทการอ่าน และนิสัยรักการอ่าน

5.3 มาตรฐานการเขียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

มาตรฐาน ท 2.1: ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศ และรายงานการศึกษาค้นคว้า อย่างมีประสิทธิภาพ

ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-3)

1) สามารถเขียนคำได้ถูกต้องความหมายและสะกดการันต์ถูกต้อง ใช้ความรู้ และประสบการณ์เขียนประโยค ข้อความ และเรื่องราวแสดงความคิด ความรู้สึก ความต้องการ และจินตนาการ รวมทั้งใช้กระบวนการเขียนพัฒนางานเขียน

2) มีมารยาทการเขียนและนิสัยรักการเขียน และใช้ทักษะการเขียนจดบันทึก ความรู้ ประสบการณ์ และเรื่องราวในชีวิตประจำวัน

จากการศึกษาสาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ผู้วิจัย ได้นำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน และได้นำมาพิจารณากำหนดเป็นหลักสูตรของสถานศึกษาในการประเมินการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

5.4 สาระมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน

สาระที่ 1 การอ่าน

มาตรฐาน ท 1.1.2 สามารถเข้าใจความสำคัญและรายละเอียดของเรื่อง หาคำสำคัญ หรือใช้แผนภาพโครงเรื่อง หรือแผนภาพความคิดเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความเข้าใจการอ่าน

สาระที่ 2 การเขียน

มาตรฐาน ท 1.1.3 อ่านออกเสียงบทร้อยแก้วและร้อยกรองได้ถูกต้องตามลักษณะ คำประพันธ์ และอักขรวิธี

สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม

มาตรฐาน ท 5.1.1 สามารถอ่านนิทานเรื่องสั้นง่าย ๆ บทร้อยกรองสำหรับเด็ก ใช้ความรู้และความบันเทิง ได้ข้อคิดเห็นจากการอ่าน และนำไปใช้ในชีวิตจริง

5.5 การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน ของสถานศึกษา

สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2548: 33) ได้กล่าวถึง การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน ว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งให้ผู้เรียนทุกคนจะต้องได้รับการประเมินให้ผ่านเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด จึงจะได้รับการตัดสินให้ผ่านผลการศึกษาแต่ละช่วงชั้น การประเมินดังกล่าวเป็นมาตรการสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพการศึกษา เพราะมาตรการดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการฝึกฝนให้มีความสามารถในการอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการเขียนสื่อความ อันเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ในทุก ๆ ด้านอย่างจริงจัง ในขณะเดียวกันก็เป็นมาตรการเพื่อแก้ปัญหาความอ่อนด้อยของความสามารถในการเขียนสื่อความของผู้จบการศึกษาทุกระดับอีกด้วย

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจศึกษาแนวทางการประเมินการอ่าน คิวิเคราะห์ และเขียนตามแนวการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งได้กำหนดกรอบสำหรับสถานศึกษา จะต้องดำเนินการกำหนดเกณฑ์ให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาและความต้องการของชุมชน นอกจากนี้ได้นำเกณฑ์การวัดมาปรับเพื่อให้เหมาะสมกับระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้เกณฑ์การวัดแบบองค์รวม (rubrics) ที่ได้กำหนดไว้แล้วมาใช้เป็นเกณฑ์การตรวจทุกครั้ง

ทางโรงเรียนชุมชนบ้านท่าแห่นได้จัดการเรียนรู้ การอ่านคิวิเคราะห์ และเขียนภาษาไทย โดยจัดให้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีการวางแผนและแนวทางการปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาทักษะ และการกำกับติดตามดังนี้

1) การวางแผนร่วมกัน

- (1) กำหนดกิจกรรมพัฒนาทักษะการอ่าน คิวิเคราะห์ และเขียนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ
- (2) กำหนดแนวปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาการอ่าน คิวิเคราะห์ และเขียน ดังนี้
 - (ก) พัฒนาคุณภาพการสอนของครูด้วยการประชุมอบรม การวิจัยเพื่อปรับวิธีเรียน เปลี่ยนวิธีการสอนด้วยการสอนอ่าน คิวิเคราะห์ และเขียน พร้อมจัดทำใบกิจกรรม
 - (ข) ครูผู้สอนทุกคนสร้างเครื่องมือพัฒนาความสามารถการอ่าน คิวิเคราะห์ และเขียนตามสาระการเรียนรู้ทุกระดับชั้น
 - (ค) ครูทุกชั้นรับผิดชอบนำเครื่องมือไปหาคุณภาพ
 - (ง) ครูผู้สอนแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้นำเครื่องมือไปใช้สอน
 - (จ) จัดกิจกรรมในห้องเรียนโดยครูผู้สอนอย่างต่อเนื่องตลอดปีการศึกษา
 - (ฉ) การตรวจวัดประเมินผล การพัฒนาของนักเรียนทุกคน ชี้แนะ ศึกษาแก้ไขข้อบกพร่องของนักเรียน

2) การกำกับติดตาม

- (1) ครูผู้สอนจะเป็นผู้ตรวจสอบติดตามการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน
- (2) ฝ่ายวิชาการจัดทำสถิติการรายงานผล
- (3) รายงานผลการพัฒนานักเรียนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ แล้วรวบรวมให้ฝ่ายวิชาการ ภาคเรียนละ 1 ครั้ง

5.6 เกณฑ์ในการประเมินผลการพัฒนาความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน

หลักสูตรการศึกษาพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ไม่ได้กำหนดมาตรฐานการอ่าน การเขียน และการคิด เพื่อนำไปใช้ประเมินในการจบหลักสูตรการศึกษาในแต่ละช่วงชั้น ตลอดทั้งไม่ได้กำหนดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาแต่ประการใด และไม่ได้กำหนดเกณฑ์หรือตัวบ่งชี้ในการประเมินทักษะดังกล่าวด้วย เนื่องจากต้องการให้สถานศึกษาได้วางแผน จัดทำ กำหนด มาตรฐานการเรียนรู้ เกณฑ์ หรือตัวบ่งชี้ในการประเมินผลในการจบหลักสูตร และการส่งเสริมพัฒนาได้ตามความเหมาะสม กระทรวงศึกษาธิการ (2545: 12)

จากการศึกษาวรรณกรรมเกี่ยวกับการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนนั้น พบว่ามีความสัมพันธ์กัน การพัฒนาการอ่านทำให้เกิดการพัฒนาการคิด และเมื่อผู้เรียนได้แสดงออกถึงความรู้ ความสามารถ หรือผลจากการพัฒนาการอ่าน การคิด สามารถแสดงออกได้ด้วยการเขียน และเมื่อได้พัฒนาการเขียนด้วย ย่อมจะทำให้สามารถเขียนสื่อความหมายการอ่าน และคิดได้อย่างถูกต้องครบถ้วน ชัดเจน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548: 39) ซึ่งสรุปว่าผลงานการเขียนของผู้เรียนเพียงชิ้นเดียวที่มาจากการคิด คิดในสิ่งที่อ่าน จึงเป็นหลักฐานที่ใช้ในการประเมินผลทั้งการอ่าน การคิด และเขียนได้ในคราวเดียวกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ วินัย คำสุวรรณ (2548: 75-78) ดังนั้นเกณฑ์ในการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนจึงเป็นเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นให้มีความสัมพันธ์กัน และเป็นเกณฑ์ที่ใช้วัดด้วยการกำหนดตัวบ่งชี้หรือเกณฑ์แต่ละทักษะ แล้วกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนเป็นการประเมินผลการพัฒนาต่อไป

เกณฑ์การให้คะแนนมีหลายแบบขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการเรียนรู้ และจุดมุ่งหมายในการวัด และประเมินผลว่าต้องการข้อมูลประเภทใด การกำหนดเกณฑ์เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียน ถือเป็นเครื่องมือการวัดการพัฒนาทักษะตามสภาพจริงที่เรียกว่า รูบริค (Rubric Scoring) ซึ่ง ฮาร์ด (Hard, 1994 อ้างถึงใน สุวัฒน์ วิวัฒน์นันทน์ 2550: 89) ได้ให้ความหมายรูบริคว่า หมายถึงเกณฑ์ที่ใช้ให้คะแนนหรือการให้คะแนนการสอบของนักเรียน แฟ้มสะสมงาน หรือการแสดงผล Rubric Scoring คือ ข้อความที่แสดงรายละเอียดของเกณฑ์ คุณภาพการเรียนรู้จากระดับยอดเยี่ยมไปจนถึงระดับที่ต้องพัฒนา การให้คะแนนรูบริค (Rubric) มี 2 ประเภท คือ การให้คะแนนแบบภาพรวม หรือเกณฑ์รวม (Holistic Scoring Rubric) และเกณฑ์การให้คะแนนแบบแยกองค์ประกอบ (Analytic Scoring Rubric) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของจูเลีย จัสมานย์ (Julia Jasmine 1993) และอัญญารัตน์ เจริญพฤตนิภา (2546: 29-32) อ้างอิงดังนี้

1) เกณฑ์การให้คะแนนแบบภาพรวม หรือเกณฑ์รวม (Holistic Scoring Rubric) หมายถึงการพิจารณาผลรวมในระดับคะแนน โดยตัดสินคุณค่าของกระบวนการหรือผลงานนั้นซึ่งจะคิดเป็นคะแนนเดียว มีรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น 4-6 ระดับก็ได้

2) เกณฑ์การให้คะแนนแบบแยกองค์ประกอบ (Analytic Scoring Rubric) หมายถึง การพิจารณาในแต่ละด้านแต่ละมิติแยกออกจากกัน คะแนนที่ได้จากคุณลักษณะ หรือมิตินั้นที่กำหนดให้ ดังนั้นเมื่อคุณลักษณะเป็นตัวสำคัญในการประเมินจึงจำเป็นต้องแยกงานออกเป็น ส่วน ๆ สำหรับระดับคุณภาพ คือ ระดับคะแนนมีรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น 0-4 หรือ 0-6 หรือ 1-3 ระดับตามความเหมาะสม สำหรับการวัดประเมินผลการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 นั้น ควรกำหนดเกณฑ์และผ่านการประเมินทักษะ ความสามารถของผู้เรียนดังกล่าวไว้ 3 ระดับ คือ ระดับ 1 (ผ่านเกณฑ์) ระดับ 2 (ดี) ระดับ 3 (ดีเยี่ยม) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548: 69-72)

สรุปได้ว่า เกณฑ์การประเมินผลพัฒนาทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน ควรประเมินจากผลงานของนักเรียนที่แสดงออกได้โดยการเขียน ด้วยการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแบบภาพรวม หรือเกณฑ์รวม มีระดับคุณภาพ 1-4 ระดับ

สำหรับโรงเรียนชุมชนบ้านท่าแหวน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยได้พัฒนาความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนภาษาไทย โดยใช้หนังสือนิทานร้อยกรอง จำนวน 10 เล่ม โดยใช้เค้าโครงเรื่องจากนิทานอีสปมาประพันธ์เป็นบทร้อยกรอง ประเภทกลอนสี่ และกาพย์ยานี 11 แล้วนำมาพัฒนาความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนภาษาไทย โดยใช้แบบประเมินระหว่างเรียน และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยวัดแยกแต่ละด้าน คือ ด้านการอ่าน ด้านการคิดวิเคราะห์ และด้านการเขียน

6. งานที่วิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการอ่าน

อาร์มสตรอง และคนอื่น ๆ (Armstrong. etal. 2001: Online) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความคล่องแคล่วในการอ่านตลอดจนระดับความยากของหนังสือแต่ละชนิด กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนในระดับประถมศึกษาซึ่งอ่านหนังสือไม่คล่อง จากการสำรวจพบว่า สาเหตุที่เด็กอ่านหนังสือไม่คล่องมาจาก นักเรียนไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง ชอบพึ่งพาคนอื่น ขาดทักษะในการเขียน นักเรียนมีความขัดแย้งในตัวเอง (Frustration) จากการศึกษาพบว่า หนังสือก็เป็น สิ่งสำคัญ ดังนั้นต้องเลือกหนังสือที่เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียนแต่ละคนมาให้เด็กฝึกอ่าน นอกจากนั้นค่าและการอ่านซ้ำก็เป็นสิ่งที่จะช่วยปรับปรุงความคล่องแคล่วในการอ่านของนักเรียน ถ้าพวกเขาเรียนรู้ว่าจะเลือกหนังสือชนิดใดที่เหมาะสมกับตัวเอง และเพิ่มเวลาในการฝึกอ่านให้มากขึ้น ก็จะทำให้มีทักษะการอ่านมากขึ้น

วารา ขุนทอง (2529: 48) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบความคงทนในการจำจากการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนจากบทเรียนโปรแกรมชนิดร้อยกรองและร้อยแก้ว ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มที่เรียนโปรแกรมชนิดร้อยกรอง มีความคงทนในการจำดีกว่ากลุ่มที่เรียนโปรแกรมชนิดร้อยแก้ว ซึ่งแสดงว่า การอ่านคำอธิบายที่เป็นร้อยกรองผู้เรียนจะมีความคงทนในการจำดีกว่า

สุมนหา ดันเจริญ (2534) ได้ศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการเล่นิทานกับการใช้เกมการอ่านเป็นกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2533 โรงเรียนตลาดเขตรมมิตรภาพ จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 40 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านโดยการเล่นิทาน กับใช้เกมการอ่านมีความสามารถในการอ่าน ไม่แตกต่างกัน แต่นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านโดยการเล่นิทานและใช้เกมการอ่าน มีความสามารถในการอ่านสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เพ็ญจา สุริยกันต์ (2544: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเกี่ยวกับการใช้นิทานอีสปเป็นสื่อพัฒนาการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอค่ายบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 2 โรงเรียนอนุบาลค่ายบางระจัน และโรงเรียนวัดประดู่ ปีการศึกษา 2544 จำนวน 30 คน โดยวิธีสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ ชุดฝึกการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำโดยใช้นิทานอีสป ผลการวิจัยพบว่าชุดฝึกการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำโดยใช้นิทานอีสป สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพ 80.69/85.60 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการออกเสียงคำควบกล้ำเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 และนักเรียนมีความสนใจต่อการฝึกอ่านออกเสียงคำควบกล้ำโดยใช้นิทานอีสปเป็นสื่อในระดับมาก

จากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการอ่าน พบว่าการเลือกใช้นิทานที่ เหมาะสมกับความสามารถในการอ่านของนักเรียนแต่ละคนนั้นเป็นสิ่งสำคัญ หากนักเรียนได้เลือกหนังสือชนิดที่เหมาะสมกับตนเอง ก็จะทำให้มีทักษะในการอ่านมากขึ้น และเช่นเดียวกับนิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กก็จะเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ รู้จักนำสิ่งที่อ่านมาคิดวิเคราะห์ ดังเช่นนิทานอีสปที่ให้ข้อคิดนำไปใช้ชีวิตประจำวันได้ ส่วนผู้วิจัยได้พิจารณาเห็นว่า หากใช้นิทานอีสปมาปรับเปลี่ยนจากนิทานร้อยแก้วมาเป็นนิทานร้อยกรองด้วยคำประพันธ์ที่ง่าย ๆ เหมาะสมกับผู้เรียน และสอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียนก็ยิ่งจะเพิ่มความน่าสนใจในการอ่านของนักเรียนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้เพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการอ่านของผู้เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ผังความคิดหรือแผนภาพโครงเรื่อง และเสริมความเข้าใจการอ่านของนักเรียนให้มากยิ่งขึ้น

6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถการคิดวิเคราะห์

นิพล นาสมบุญ (2536: บทคัดย่อ) ศึกษาผลการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์วิจารณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์วิจารณ์ที่เพิ่มขึ้นของนักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สูงกว่าการสอนตามแผนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อุไร มะวิญชร (2543: 84) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ และพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับคู่มือครู พบว่า การคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ของนักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับคู่มือครูแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

มนมนัส สุกสัน (2543: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางวิทยาศาสตร์และความสามารถในการคิดวิเคราะห์วิจารณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ประกอบการเขียนแผนผังมโนทัศน์ พบว่า ความสามารถในการคิดวิเคราะห์วิจารณ์ของนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ประกอบการเขียนแผนผังมโนทัศน์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ปราณี ค่านกุลประเสริฐ (2544: 51-57) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องผลของเทคนิคการสอนตนเอง ที่มีต่อการคิดแบบไตร่ตรองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบผลของเทคนิคการสอนตนเองที่มีต่อพฤติกรรมการคิดแบบไตร่ตรอง ระหว่างนักเรียนที่ได้รับการฝึกด้วยเทคนิคการสอนตนเอง กับนักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกและระหว่างนักเรียนที่มีเพศต่างกัน และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เทคนิคการสอนตนเอง พบว่า

1) นักเรียนที่ได้รับการฝึกการใช้เทคนิคการสอนตนเองมีพฤติกรรมการคิดแบบไตร่ตรองสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกการใช้เทคนิคการสอนตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2) นักเรียนที่มีเพศต่างกันหลังได้รับการฝึกการใช้เทคนิคการสอนตนเองมีพฤติกรรมการคิดแบบไตร่ตรองไม่แตกต่างกัน และนักเรียนที่มีเพศต่างกันหลังได้รับการฝึกการใช้เทคนิคการสอนตนเอง มีพฤติกรรมการคิดแบบไตร่ตรองไม่แตกต่างกัน

บุญเชิด ชุมพล (2547: บทคัดย่อ) การศึกษาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนอานววิทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอานววิทย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 394 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบทดสอบ วัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ตามแนวทฤษฎีของวัตสัน และ

เกลดเซอร์ผลการศึกษพบว่านักเรียนชายและนักเรียนหญิงที่อยู่ในระดับชั้นเดียวกัน มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิตินักเรียนอยู่ในระดับชั้นต่างกัน มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลงานวิจัยที่กล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการศึกษาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลาย ซึ่งเป็นการพัฒนากระบวนการสอนวิธีหนึ่งที่ส่งผลให้นักเรียนได้มีพัฒนาการความสามารถในด้านการคิดวิเคราะห์ได้อย่างคล่องแคล่ว และมีความสำคัญในการนำไปพิจารณาคำแนะนำการวิจัยด้วยวิธีการอื่น ๆ ต่อไป

6.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการเขียน

วันเพ็ญ เนียมสุข (2538: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาผลสัมฤทธิ์และเจตคติต่อการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยใช้แบบฝึกการเขียนเชิงสร้างสรรค์ และแบบฝึกการเขียนที่ครูเป็นผู้กำหนดเนื้อเรื่อง” กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดศีลขันธาราม อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง จำนวน 60 คน ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกการเขียนเชิงสร้างสรรค์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนและมีเจตคติต่อการเขียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกการเขียนที่ครูกำหนดเนื้อเรื่องอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นิลวรรณ สิทธิอาษา (2539: 75) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่านและเจตคติต่อการอ่านภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนอ่านตามแนวทฤษฎีอภิปัญญา มีความเข้าใจในการอ่านภาษาไทยหลังการทดลองแตกต่างกับก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 และนักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านตามคู่มือครู มีความเข้าใจในการอ่านภาษาไทยหลังการทดลองแตกต่างกันกับก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

นุสรา ขวัญศรี (2540: 58) ได้ศึกษาความเข้าใจในการอ่าน ความสามารถในการเขียนภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนด้วยกลวิธีเสริมต่อการเรียนรู้ประกอบแนวทฤษฎีอรรถฐานกับการสอนตามคู่มือครู กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพัฒนานิคม อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี จำนวน 74 คน ผลปรากฏว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้การสอนด้วยกลวิธีเสริมต่อการเรียนรู้ประกอบแนวทฤษฎีอรรถฐานกับนักเรียนที่เรียนโดยใช้การสอนตามคู่มือครู มีความเข้าใจในการอ่านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

รัตนา ลีศาลา (2543: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการใช้แบบฝึกหัดเพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดสระบัว สำนักเขตปทุมวัน สังกัดกรุงเทพมหานคร

จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบฝึกความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษ ด้านการเขียนคำศัพท์ ด้านการเขียนสนทนา ด้านการเขียนประโยคบรรยายภาพ ด้านละ 3 ชุด ผลการวิจัยพบว่าหลังการใช้แบบฝึกความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษ นักเรียนมีความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษสูงกว่าก่อนการใช้แบบฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และแบบฝึกที่ใช้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ความสัมพันธระหว่างกระบวนการ (E(1)) และผลลัพธ์ (E(2)) โดยเฉลี่ยเท่ากับ 86.46/84.70

ณภัทร สระประเทศ (2544 : 61 – 68) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างชุดการสอนทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ วิชาภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาลสามเหลี่ยม เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อสร้างชุดการสอนทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์วิชาภาษาไทย และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจำนวน 40 คน พบว่า ชุดการสอนทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์วิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ 90.45 / 93.82 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 80/80 และนักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดการสอนทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ มีคะแนนเฉลี่ยการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

มาลี สุริยา (2545: 51-58) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าแบบอิสระเรื่องการใช้กระบวนการเรียนเพื่อรอบรู้ในการพัฒนาทักษะการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ในการค้นคว้าเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนด้วยกระบวนการเรียนเพื่อรอบรู้ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสิรินธรธรรม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 19 คน พบว่า

- 1) แผนการสอนที่พัฒนาทักษะการเขียนด้วยกระบวนการเรียนเพื่อรอบรู้ 3 หน่วย การเรียนจำนวน 6 แผน ในแต่ละแผนมีขั้นตอนการเรียนการสอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการรับรู้ ขั้นฝึกให้เกิดความคงทน ขั้นนำไปประยุกต์ใช้ และขั้นปรับให้เหมาะสมกับสถานการณ์
- 2) นักเรียนทุกคนผ่านเกณฑ์การรอบรู้ร้อยละ 75 ในการทำแบบทดสอบทักษะการเขียนประจำหน่วยการเรียนทุกหน่วย
- 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังการเรียนได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 79.47

อัญญรัตน์ เจริญพุดินาค (2546: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการพัฒนาแบบประเมินทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา เพื่อสร้างตัวบ่งชี้และเกณฑ์การให้คะแนนแบบแยกองค์ประกอบ กับกลุ่มตัวอย่าง คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 3,065 คน ผลการวิจัยพบว่า

แบบประเมินทักษะการอ่าน คิควิเคราะห์ เขียน มี 10 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การประเมินทักษะการอ่าน ตัวบ่งชี้ คือ ความคล่องในการอ่าน ความเข้าใจในการอ่าน วิธีการอ่านสาร การประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์ ตัวบ่งชี้ คือ วิเคราะห์เนื้อหา วิเคราะห์ความสัมพันธ์ วิเคราะห์หลักการ การประเมินทักษะการเขียน ตัวบ่งชี้ คือ เนื้อเรื่องลำดับเรื่อง ไวยากรณ์ กลไกการเขียน และพบว่า

ส่วนแบบประเมินทักษะการอ่าน คิควิเคราะห์ เขียน มีความตรงเชิงเนื้อหา ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างตัวบ่งชี้ กับทักษะที่ประเมินและระหว่างเกณฑ์การให้คะแนนกับตัวบ่งชี้ มีค่าเท่ากับ 0.83-1.00 มีความตรงเชิงเกณฑ์สัมพันธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนที่ได้จากการประเมินทั้ง 3 ทักษะ กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 มีความตรงเชิงจำแนก จากการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของนักเรียนที่มีทักษะทางการเรียนสูงและต่ำ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และมีความตรงเชิงโครงสร้างที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

แบบประเมินทักษะการอ่าน คิควิเคราะห์ เขียน มีความเที่ยงแบบความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และมีความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายในโดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ .820 - .946

6.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสือนิทานร้อยกรอง

มีนักวิชาการ ครู อาจารย์ จำนวนมากที่ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับนิทานและร้อยกรอง ดังนี้

ปริมวดี ประยูรสุข (2525) ศึกษาความสนใจในการอ่านหนังสือนิทานประเภทต่าง ๆ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาความสนใจของนักเรียนชายและหญิงต่อประเภทของนิทาน พบว่า นักเรียนชายและหญิงให้ความสนใจในเนื้อหานิทานประเภทนิทานท้องถิ่น เทพนิยาย วรรณคดี และนิทานจินตนาการ โดยเฉพาะนิทานประเภทจินตนาการอิงประวัติศาสตร์และศาสนาไม่แตกต่างกัน การวิจัยครั้งนี้ทำให้เห็นว่านักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาชายและหญิงต่างก็ให้ความสนใจต่อนิทานไม่แตกต่างกัน โดยเฉพาะนิทานประเภทจินตนาการ

เดชา จินดาพันธ์ (2527: 45-47) ได้วิจัยเรื่อง การใช้นิทานพื้นเมืองเสริมการสอนอ่านสำหรับนักเรียนที่พูดภาษาถิ่นอีสาน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านกุดแห่ อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความก้าวหน้าทางการอ่านสูงขึ้น และผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05*

หลุยส์ (Louis 1974: บทคัดย่อ อ้างถึงใน ประสงค์ งามจิตร์ 2533: 67) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการใช้บทอ่านร้อยแก้วและบทร้อยกรองฝึกอ่านออกเสียง กับกลุ่มตัวอย่าง 48 คน ที่มีอายุ

ระหว่าง 6 ปี 6 เดือน ถึง 7 ปี 6 เดือน ที่มีความสามารถทางสมองปกติ แต่มีข้อบกพร่องในการออกเสียง /r/ โดยเขาได้นำแบบฝึกที่เป็นทั้งแบบร้อยแก้วและร้อยกรองมาทดลองฝึกเด็ก 2 กลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า บทอ่านร้อยกรองที่มีถ้อยคำสัมผัส และคล้องจอง มีผลต่อการอ่านออกเสียงดีกว่าบทอ่านร้อยแก้ว ทั้งยังใช้เป็นเครื่องมือแก้ไขเด็กที่มีปัญหาในการออกเสียงด้วย

สมปอง นิธิสกุลกาญจน์ (2538: บทคัดย่อ) การพัฒนาหนังสือการดูนชุดนิทานพื้นบ้านภาคใต้ เพื่อใช้ประกอบการเรียนกลุ่มทักษะภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน โรงเรียนบ้านคลองขุด อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มควบคุม จำนวน 30 คน โรงเรียนวัดวังหีบ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้นำหนังสือการดูนไปใช้กับกลุ่มทดลอง ส่วนกลุ่มควบคุมเรียนโดยใช้สื่อหนังสือไม่มีการดูน เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่ากลุ่มควบคุม

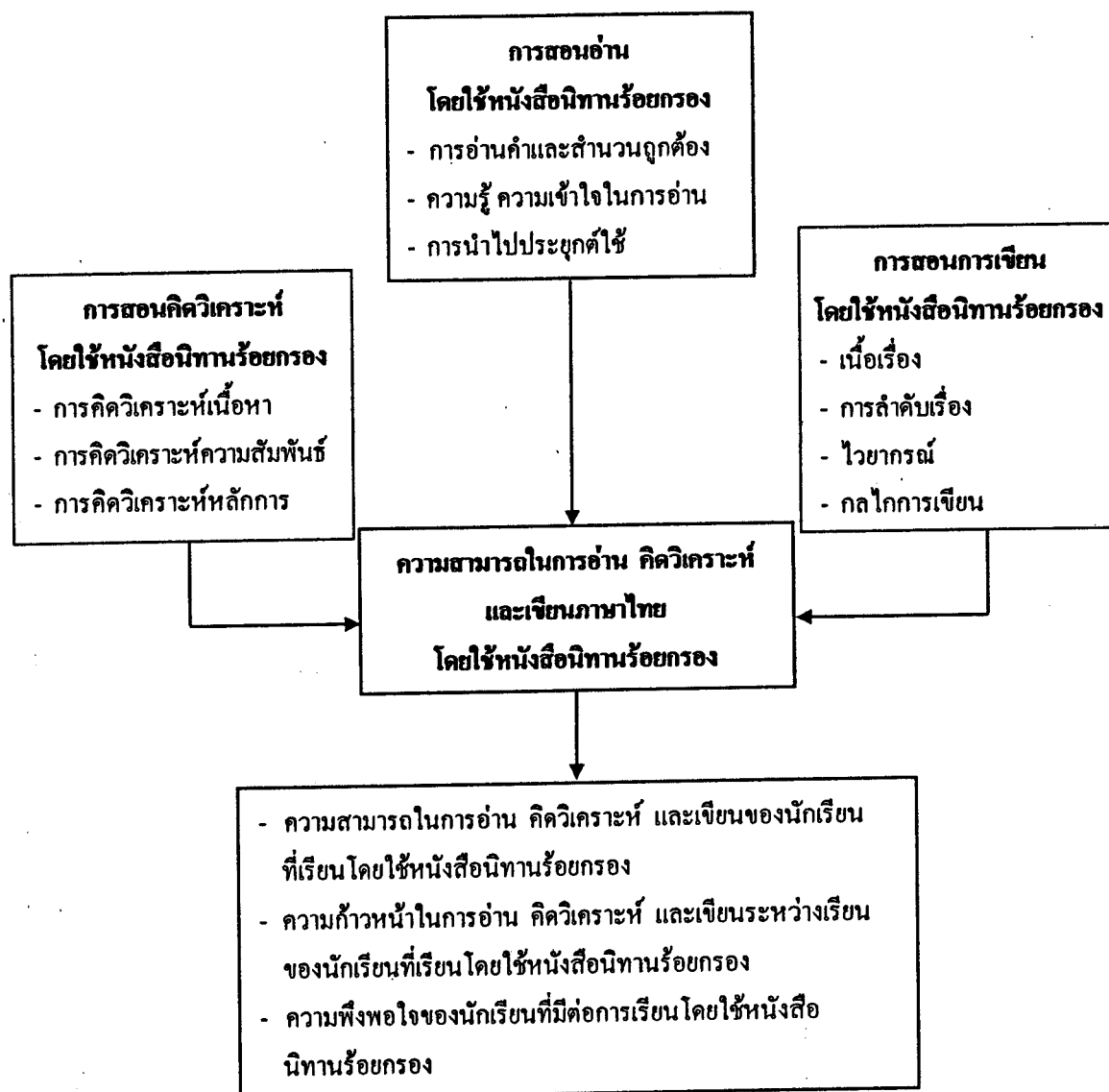
คูสิต หังเสวก (2543: บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เพลงกับบทร้อยกรองเป็นสื่อการสอน โรงเรียนวันครู 2500 จังหวัดสมุทรสาคร โดยคัดเลือกนักเรียนที่มีความสามารถทางการเขียนใกล้เคียงกัน 60 คน แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 30 คน ทำการทดสอบก่อนการทดลอง ทั้ง 2 กลุ่ม แล้วทดลองสอนกลุ่มแรกโดยใช้เพลงเป็นสื่อ และสอนอีกกลุ่มหนึ่งโดยใช้บทร้อยกรองเป็นสื่อ ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนกลุ่มทดลองทั้ง 2 กลุ่ม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และทั้งสองกลุ่มมีพัฒนาการในการเรียนสูงขึ้น ซึ่งจะเห็นว่าเพลงนั้นมีคำที่คล้องจองกัน ทำให้มีความไพเราะ เด็กจดจำง่าย เข้าใจความหมายของคำได้ง่ายเช่นเดียวกับบทร้อยกรอง

เพ็ญญา สุริยกานต์ (2544: บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องการใช้นิทานอีสปเป็นสื่อพัฒนาการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการศึกษาอำเภอคำชะอี จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุดฝึกการอ่านออกเสียงคำควบกล้ำโดยใช้นิทานอีสป สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพ 80.69 /85.60 2) ผลสัมฤทธิ์การอ่านออกเสียงคำควบกล้ำของนักเรียนเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) นักเรียนมีความสนใจต่อการฝึกอ่านออกเสียงคำควบกล้ำโดยใช้นิทานอีสปเป็นสื่อในระดับ “มาก”

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า การนำนิทานและบทร้อยกรองมาทำเป็นนวัตกรรมในการสอนอ่านและเขียน ในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ช่วยทำให้นักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในด้านการอ่านสูงขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยคิดว่าการนำ

นิทานและบทร้อยกรองมาพัฒนาความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน ในการเรียนการสอนภาษาไทยจะช่วยพัฒนาความสามารถของนักเรียนได้เป็นอย่างดี เพราะเมื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านได้ดี การเขียนและการคิดวิเคราะห์ก็น่าจะดีด้วย เพราะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกัน ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548: 39) กล่าวว่า การอ่านเป็นจุดเริ่มต้น รวมทั้งการฟังเป็นทักษะการรับรู้เรื่องราวความรู้ และประสบการณ์ อันจะนำไปสู่กระบวนการคิดแล้วถ่ายทอดด้วยการเขียน มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน เด็กจะเกิดการเรียนรู้การคิดของตนเองได้เกี่ยวกับสิ่งที่ได้อ่าน ได้ฟัง แล้วตอบสนองผ่านด้วยการพูดและการเขียน ซึ่งการเขียนก็เป็นการสะท้อนความคิดของผู้เขียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้จัดทำหนังสือนิทานร้อยกรองขึ้น เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ให้มีการพัฒนาเพิ่มขึ้น

จากการศึกษาเกี่ยวกับวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน ซึ่งสามารถสรุปกรอบแนวคิดในการพัฒนาความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์ เขียนได้ดังแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดในการพัฒนาความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนภาษาไทย
โดยใช้หนังสือนิทานร้อยกรอง